

Steunpunt Associatie

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

Cego
Steunpunt NT2

UNIVERSITEIT
GENT

Steunpunt ICO

Kijkwijzer voor Gelijke OnderwijsKansen in een zorgbrede lerarenopleiding

Deze kijkwijzer werd door de steunpunten ontwikkeld in samenwerking met de lerarenopleidingen van:

EHSAL Brussel
Erasmushogeschool Brussel
Arteveldehogeschool Gent
Hogeschool Limburg

Kijkwijzer

'Gelijke onderwijskansen in een zorgbrede lerarenopleiding'

Inhoud

1 Achtergrond en handleiding

1.1 Visietekst

1.2 Handleiding

2 De twee instrumenten

2.1 Instrument 1 - Studenten GOK-competenties helpen verwerven

2.1.1 Overkoepelende competenties (OC)

2.1.2 Preventie en remediëring (PR)

2.1.3 Taalvaardigheidsonderwijs (TVO)

2.1.4 Socio-emotionele ontwikkeling (SE)

2.1.5 Intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie (ICO / LOP)

2.1.6 Doorstroming en oriëntering (DO)

2.2 Instrument 2 - GOK-doelstellingen binnen de opleiding

2.2.1 Overkoepelende doelen (OD-OPL)

2.2.2 Preventie en remediëring (PR-OPL)

2.2.3 Taalvaardigheidsonderwijs (TVO-OPL)

2.2.4 Socio-emotionele ontwikkeling (SE-OPL)

2.2.5 Intercultureel onderwijs en studentenparticipatie (ICO / SP)

2.2.6 Doorstroming en oriëntering (DO-OPL)

1 Achtergrond en handleiding

1.1 Visietekst

'Gelijke onderwijskansen in een zorgbrede lerarenopleiding'

Vooraf

Deze tekst is een inleiding op een aantal instrumenten die door de drie steunpunten, het Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs (CEGO), het Steunpunt Intercultureel Onderwijs (ICO) en het Steunpunt Nederlands als Tweede Taal (NT2), werden / worden ontwikkeld.

- De *kijkwijzer voor gelijke onderwijskansen* wil opleiders op de eerste plaats helpen meer greep te krijgen op de GOK-competenties van afgestudeerden. Daarnaast wil het instrument helpen reflecteren op de eigen competenties i.v.m. het uitzetten van een succesvol leertraject voor studenten.
- De *portfolio* wil studenten helpen zicht te krijgen op waar ze staan m.b.t. de te beheersen GOK-competenties.
- Het *studentvolgsysteem* helpt studenten na te gaan hoe ze het stellen binnen de opleiding en welke factoren daarbij een positieve en welke een negatieve rol spelen en - indien nodig - welke initiatieven kunnen genomen worden.

Deze tekst expliciteert de visie waarbinnen deze instrumenten met een optimaal rendement ingezet kunnen worden.

Inleiding: gelijke onderwijskansen (GOK)

In de huidige maatschappelijke context is het creëren van gelijke onderwijskansen voor alle leerlingen in het basisonderwijs en het secundair onderwijs een belangrijk aandachtspunt.

Leren is verbonden met de maatschappelijke realiteit dat niet iedereen op dezelfde wijze profiteert van het onderwijsaanbod. Ondanks de doorgedreven democratisering van het onderwijs merken we dat jongeren met een allochtone afkomst en jongeren uit sociaal achtergestelde autochtone gezinnen meer dan anderen het risico lopen om geconfronteerd te worden met schoolproblemen zoals leerachterstand, zittenblijven en schooluitval. Ze hebben soms andere, maar veelal intensere noden en hebben het dan ook moeilijker om te beantwoorden aan de verwachtingen die de school hen stelt. Daardoor bestaat de kans dat hun mogelijkheden door de school onvoldoende herkend en erkend worden en dat er sprake is van achterstelling. Ook de doorstroming van deze leerlingen, blijft problematisch. Nog al te vaak belanden ze in een watervalstelsel.

Om deze achterstand en achterstelling tegen te gaan, is er nood aan een andere aanpak binnen het onderwijs. Er moet werk gemaakt worden van een onderwijsaanpak die maximale kansen biedt aan iedereen om - binnen de eigen mogelijkheden - een succesvolle schoolloopbaan te kennen. Het Gelijke Onderwijskansenbeleid van het Departement Onderwijs beoogt dit. Het GOK biedt de scholen een kader van thema's en clusters van gelijke kanseninstrumenten aan waarbinnen de scholen een onderwijspraktijk kunnen uitbouwen die de onderwijskansen van alle leerlingen verhoogt. Het is aan de lerarenopleiding om haar studenten voor te bereiden op deze onderwijspraktijk en de studenten de nodige competenties te laten verwerven om een gelijke onderwijskansenpraktijk uit te bouwen.

Ook als jongeren de stap zetten van secundair onderwijs naar hoger onderwijs moet er nog werk gemaakt worden van gelijke onderwijskansen. Dit betekent op de eerste plaats gelijke kansen creëren voor de instroom. Daarnaast dient gedifferentieerd ingespeeld op de individuele verschillen en behoeften van de studenten. Het bieden van optimale leeransen wil leiden tot een gekwalificeerde uitstroom van alle studenten die over de nodige competenties beschikken om de lerarenopleiding met succes te volgen. Onze zorg gaat vooral naar déze studenten bij wie deze kansen gehypothekeerd zijn door omstandigheden in zichzelf of in de omgeving.

Bijgevolg ziet dat de lerarenopleiding zich voor twee uitdagingen geplaatst:

Uitdaging 1:

studenten in de loop van de opleiding de nodige competenties laten verwerven om een gelijke kansenonderwijspraktijk uit te bouwen in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs;

Uitdaging 2:

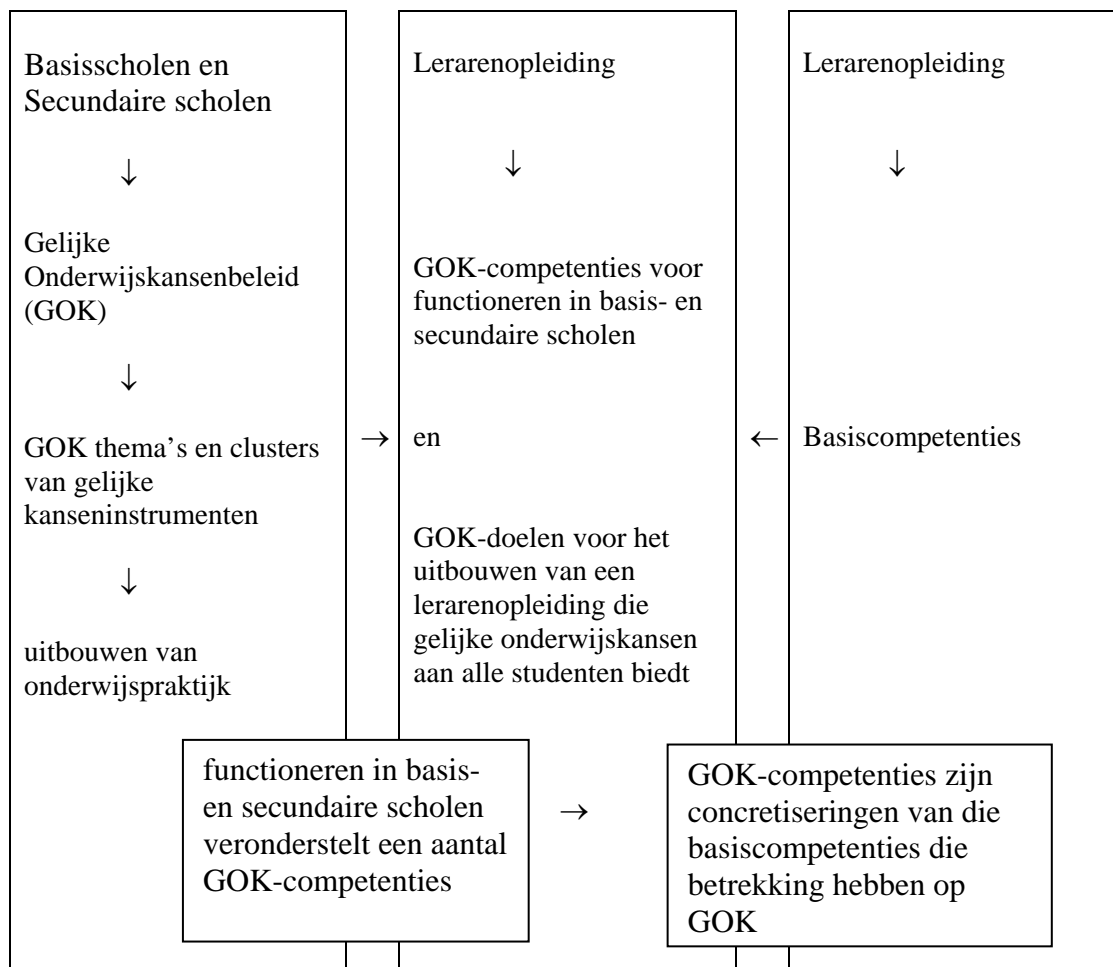
zelf een onderwijspraktijk uitbouwen die aan alle studenten gelijke onderwijskansen biedt.

Om gelijke kansen voor alle studenten te realiseren en om studenten de nodige GOK-competenties te laten verwerven, schuiven het Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs (CEGO), het Steunpunt Intercultureel Onderwijs en het Steunpunt Nederlands als Tweede Taal twee gemeenschappelijke uitgangspunten naar voren, m.n.:

1. een visie op leren;
2. bouwstenen voor een opleiding.

Het CEGO, Steunpunt ICO en Steunpunt NT2 hebben - rekening houdend met deze uitgangspunten - de uitdaging waar de lerarenopleiding voor staat geconcretiseerd in een *'Kijkwijzer voor gelijke onderwijskansen in een zorgbrede lerarenopleiding'*. In deze kijkwijzer worden de GOK-competenties van de studenten (uitdaging 1) en de GOK-doelen voor de lerarenopleiding (uitdaging 2) beschreven. Deze competenties en doelen zorgen enerzijds voor een duidelijke link (uitdaging 1) met en een continuering (uitdaging 2) van het gelijke onderwijskansenbeleid van het Departement Onderwijs voor het basisonderwijs en secundair onderwijs. Anderzijds zijn ze concretisering van de basiscompetenties die de lerarenopleiding met haar studenten moet bereiken.

We kunnen dat als volgt voorstellen:

1.1.1 Een visie op leren

Recente visies op leren bieden inspiratie om te sleutelen aan nieuwe opleidings- en onderwijsvormen.

Greep krijgen op de werkelijkheid

Greep hebben op een bepaald vakgebied wordt niet bepaald door de hoeveelheid kennis die een persoon bezit, maar door de wijze waarop inzichten en vaardigheden functioneren.

Veel studenten weten na enige tijd hoe ze een (voor)leesactiviteit of -les kunnen opbouwen en wat het hoofddoel is van zo'n les. Sommigen weten zelfs al hoe ze in zo'n les differentiatiemomenten kunnen inbouwen. Dit maakt hen echter nog niet vanzelf tot goede leesbegeleiders. Het verschil is dat een goede begeleider (precies) aanvoelt hoe hij bij deze tekst voor deze groep moet voorlezen, hoe hij spanning kan opbouwen, vragen kan stellen die deze kinderen optimaal stimuleren, individuele (bv. leeszwakke) kinderen kan bereiken. Meer nog: hij voelt vaak intuïtief aan wat er misloopt, hoe hij moet ingrijpen... Hij activeert bij zichzelf (bijna vanzelf) daartoe de nodige 'basisschemata'.

Basisschemata bepalen de manier waarop men de werkelijkheid begrijpt (inzichten) en de manier waarop men actief in de wereld ingrijpt (vaardigheden).

Basisschemata zijn niet hetzelfde als opgestapelde weetjes en 'trucjes'. Ze blijken uit de manier waarop men zich in het leven in nieuwe situaties uit de slag kan trekken. Iedereen doet dat op een eigen manier. Vanuit eigen 'basisschemata'. Enkele voorbeelden.

- *De ene leerkracht kan bijna meteen de nodige inzichten en vaardigheden mobiliseren om een nieuw stuk leerstof boeiend aan te brengen. Een andere leerkracht slaagt er - zelfs als hij/zij de handleiding stap voor stap volgt - maar met veel moeite in de aandacht van de jongeren vast te houden.*
- *De ene leerkracht voelt onmiddellijk aan hoe het komt dat een bepaalde elektrische schakeling niet kan. Een andere leerkracht snapt er na minuten bestuderen nog niets van.*
- *De ene leerkracht kan er niet inkomen hoe een kind ertoe komt een ander kind te pesten. Een andere leerkracht voelt meteen aan dat dit kind dat doet om zijn minderwaardigheid te camoufleren.*

Vanuit die basisschemata kan eenzelfde aanbod voor de ene student enorm boeiend zijn en voor de ander totaal irrelevant. Kennis die niet (h)erkend wordt, heeft geen betekenis en leidt niet tot nieuwe inzichten of toepassingen. Nieuwe kennis maakt enkel kans als ze geïnterpreteerd en verankerd kan worden binnen geleidelijk wijzigende basisschemata.

Fundamenteel leren

Basisschemata zijn het resultaat van *fundamenteel*, diepgaand *leren*. Basisschemata veranderen beetje bij beetje. Zo kan men de werkelijkheid steeds meer verfijnd begrijpen en benaderen.

Basisschemata uitproberen in reële situaties

In de dagelijkse praktijk zijn er tal van voorbeelden die aangeven dat expertise zich ontwikkelt door inzichten en vaardigheden (in verschillende) situaties veelvuldig uit te proberen.

Een vaardige leerkracht is diegene die veelvuldig en bij steeds andere (drukke, rustige, knappere, zwakkere, onzekere, ...) kinderen, bij steeds andere inhouden 'aanvoelt' hoe hij betrokkenheid kan uitlokken.

Vaardigheden en inzichten - ook in een vakgebied - ontwikkelen zich door het uitproberen van probleemoplossingsstrategieën in verschillende reële situaties. Op die manier verwerft men expertise i.v.m. welke concepten en strategieën in welke specifieke situatie(s) relevant zijn.

Cognitief conflict

Nieuwe informatie wordt geïnterpreteerd vanuit de verworven basisschemata. Maar soms spreekt de werkelijkheid de verworven basisschemata tegen.

Een kind is ervan overtuigd dat alles wat van ijzer is, zinkt. Wat gebeurt er dan als het bijvoorbeeld merkt dat een ijzeren bootje wel drijft? Het kind kan nu proberen het bootje onder water te duwen (de werkelijkheid doen 'gehoorzamen' aan het reeds verworven schema). Of er kan een cognitief conflict ontstaan: een toestand van onevenwicht tussen het schema en de werkelijkheid. Dit kan aanleiding zijn tot het bevragen van het schema.

Nieuwe inzichten en vaardigheden kunnen dus geleerd worden door de werkelijkheid vanuit eerder verworven basisschemata te benaderen. Vorderen in een leerproces betekent dat men dank zij basisschemata een steeds bredere waaier van situaties aankan.

Constructivisme

De hier beschreven visie op leren leunt nauw aan bij het constructivisme. Door het actief uitproberen en bijsturen van reeds verworven basisschemata in concrete contexten 'bouwt' men beetje bij beetje nieuwe inzichten en vaardigheden op. Kennis is m.a.w. een proces dat geleidelijk tot stand komt. Leren betekent, volgens geldende inzichten van het constructivisme, kennis construeren in plaats van kennis consumeren.

Het verwerven van deze basisschemata gebeurt uiteraard niet in het luchtledige. Het is het resultaat van het doormaken van verschillende leer- en oefensituaties, waarbij onder meer het opdoen van informatie, het greep krijgen op (denk)kaders, het trainen van vaardigheden, het aanpakken van probleemsituaties, het geconfronteerd worden met andere zienswijzen, ... een rol spelen. Maar vooraf voorspellen dat net *die* situatie net *dit* basisschema zal doen kantelen, is meestal onmogelijk.

1.1.2 Bouwstenen voor een opleiding

Vooraf: een dubbele uitdaging

Het uitbouwen van een context waarin rekening gehouden wordt met de bovenstaande kenmerken van leren is een taak van alle onderwijsniveaus. Van kleuter- tot volwassenenonderwijs dienen inspanningen geleverd om leerlingen of studenten actiever bij het leerproces te betrekken.

Voor de lerarenopleiding vormt dit een dubbele uitdaging. Niet alleen moet ze leerkrachten opleiden die de vaardigheden, kennis en attitudes hebben om deze visie vorm te geven. Ze moet ook zelf onderwijs aanbieden dat aan deze kenmerken van leren voldoet. Studenten moeten immers kunnen uitgroeien tot bekwame leerkrachten die weten hoe te handelen binnen deze nieuwe onderwijsvormen. Dit kan alleen als ze zelf ook ervaren hebben wat het betekent om op een dergelijke wijze deel te nemen aan het onderwijsaanbod. De inhoudelijke boodschap komt maar goed over als ze gedragen wordt door een congruente methodiek. 'Teach what you preach' is dus de boodschap.

Het betekent concreet dat de hogeschool onder meer aandacht moet schenken aan:

- een methodiek van actief leren, met aangepaste evaluatievormen;
- een aangepaste studentenbegeleiding;
- het inspelen op de diversiteit bij studenten;
- het welbevinden en de betrokkenheid van de studenten;
- de taalvaardigheid van studenten;
- het interactief en coöperatief werken op studentenniveau;
- een actief inspraak- en participatiebeleid.

Hieronder vertalen we deze dubbele uitdaging binnen een aantal bouwstenen voor een leercontext. Deze gelden voor beide hierboven geschetste 'uitdagingen'.

a Aandachtspunten in het uitwerken van een leeraanbod

(in aansluiting bij de functionele gehelen 1, 2 en 4 van de basiscompetenties)

a.1 Realiseren van inspraak en participatie op school

Inspraak en participatie dienen binnen het kader van de lerarenopleiding op twee niveaus een plaats te krijgen:

- op het niveau van de studenten die later zelf in de klas en op school een cultuur van participatie en inspraak gestalte zullen moeten kunnen geven;
- op het niveau van de opleiding zelf.

Deze twee niveaus zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Voor een student die een opleiding heeft genoten waar inspraak en participatie actief geoefend kunnen worden, zal later in zijn / haar beroepspraktijk de drempel vermoedelijk lager liggen om samen met zijn / haar leerlingen en collega's een kwaliteitsvolle overlegcultuur op te bouwen.

Inpraak en participatie organiseren op een basis- en secundaire school en in de lerarenopleiding, kan in de praktijk onder meer betekenen:

- alle betrokkenen systematisch bevragen;
- de signalen van alle betrokkenen ernstig nemen;
- inspelen op en rekening houden met enerzijds de kwaliteitseisen van de opleiding, anderzijds de verwachtingen en beginsituatie van alle lerenden;
- een heldere communicatie voeren over een transparant beleid (inclusief over de kwaliteitseisen);
- informeel overleg en participatie ('overlegcultuur') stimuleren op alle niveaus, met bijzondere aandacht voor de dagdagelijkse praktijk;
- extra inspanningen doen om ook de participatie van de zwakkeren te garanderen.

a.2 Breed observeren

Elke leeractiviteit vertrekt vanuit een verkenning van de groep lerenden en hun leeromgeving. Aansluiten bij de leefwereld veronderstelt immers een houding waarbij alle elementen uit de leercontext worden opgenomen en afgewogen. Het is belangrijk te vertrekken vanuit de voorkennis en reeds verworven competenties van de lerenden en aansluiting te vinden bij hun denkwijze en leefwereld. Bij het breed observeren richt men zich niet alleen op het beter zicht krijgen op de mate waarin didactische doelstellingen gerealiseerd zijn. Men kijkt ook naar attitudes, overkoepelende vaardigheden, de socio-emotionele ontwikkeling, interactieprocessen ... los van didactische doelstellingen.

a.3 Realiseren van een positief leef- en leerklimaat

Binnen elke leeractiviteit moet er aandacht zijn voor hoe men de leercontext beleeft. De kansen tot intens en betekenisvol leren verhogen aanzienlijk binnen een positief leef- en leerklimaat. Initiatieven die bijdragen tot meer welbevinden, tot een open houding, tot goede interactiewijzen en relaties scheppen voorwaarden voor beter leren.

a.4 Realiseren van een adequate leeromgeving

Het denken rond leeractiviteiten gebeurt in eerste instantie vanuit het aanbieden van een krachtige leeromgeving. Een rijke leeromgeving dient immers tot actieve kennisconstructie door de lerenden te leiden. De lerenden worden er aangesproken op hun leermotivatie, verantwoordelijkheid en competenties. Dit kan zich concreet vertalen in allerlei vormen: taakgericht of taakgestuurd onderwijs, coöperatief leren, begeleid zelfstandig werken, projectmatig werken, probleemgestuurd onderwijs, ...

Binnen deze aanpak verandert de rol van de lesgever. Er zal meer aandacht gaan naar het begeleiden van het leerproces. Hierdoor kan de begeleider makkelijker kansen benutten om (op een planmatige wijze) te interveniëren in functie van de geobserveerde noden en behoeften van lerenden. De bedoeling is zo het leerproces op een hoger niveau te tillen.

Dit veronderstelt een leerkracht- of begeleidingsstijl waarin het oog hebben voor de beleving van de lerenden, het gepast verlenen van autonomie en het stimulerend optreden in een goede mix aanwezig zijn.

a.5 Evalueren

Bij het herschrijven van de leeromgeving heeft men de mogelijkheid om meer aandacht te schenken aan het opbouwen van competenties. Basiskennis beheersen is daar slechts één aspect van. Het is dan ook evident dat deze nieuwe accenten zichtbaar moeten worden in de manier waarop men evalueert. Om competenties efficiënt te meten, kunnen we niet anders dan op zoek gaan naar een verruiming van evaluatievormen. De (nieuwe) visie, die met de term 'assessment' wordt aangegeven biedt een kader om deze nieuwe evaluatievormen aan op te hangen.

Assessment geeft niet enkel een beeld van de kenniscomponent, maar creëert een totaalbeeld van het doorlopen leerproces. Binnen deze visie hebben de lerenden een actieve rol in het ontwerpen en uitvoeren van assessmentprocedures. Vormen van selfassessment, co-assessment en peerassessment staan dan ook centraal in deze visie.

b Aandachtspunten voor de eigen schoolcontext

(in aansluiting met de functionele gehelen 6, 7 en 8 van de basiscompetenties)

Samenwerken

Binnen de geschetste context kan de leerkracht niet langer een solospeler zijn. Hij dient zijn functioneren af te stemmen op acties van collega's en van anderen die bij het onderwijs en de opvoeding betrokken zijn. Alleen door de expertise van collega's, interne en externe begeleiders, buurt, maar ook ouders, leerlingen en studenten samen te leggen kan men optimaal inspelen op de noden, behoeften en interesses van de lerenden.

c Aandachtspunten voor het reflecteren op het eigen handelen

(in aansluiting bij de functionele gehelen 3, 5, 9 en 10 van de basiscompetenties)

Permanent leren

In de huidige, snel evoluerende maatschappij neemt levenslang leren een belangrijke plaats in. Dit perspectief dient in de leercontext reeds meegenomen te worden door lerenden kritisch te leren reflecteren op verworven inzichten en vaardigheden, door open te leren staan voor vernieuwingen, door kanalen te leren hanteren waarlangs ze zichzelf kunnen bijsturen en/of bijscholen, ...

1.2 Handleiding

1.2.1 Opzet

Met een kijkwijzer voor de lerarenopleiding willen we bijdragen tot meer gelijke kansen in het onderwijs. Opdat de leerkrachten van morgen later aan al hun kinderen en jongeren op school gelijke kansen zouden kunnen bieden, is een actieve kennismaking met gelijke onderwijskansen (GOK) reeds in de lerarenopleiding noodzakelijk.

Twee opdrachten - twee invalshoeken

Gelijke kansen realiseren in de lerarenopleiding betekent tegemoet komen aan twee onderscheiden, maar toch sterk met elkaar samenhangende opdrachten:

1. gedurende de opleiding initiatieven nemen om studenten de nodige competenties te laten verwerven om het Gelijke Onderwijskansenbeleid later in hun praktijk te kunnen realiseren (GOK-competenties);
2. gedurende de opleiding Gelijke Onderwijskansen realiseren voor alle studenten (GOK-doelen).

Deze dubbele opdracht is aanleiding geweest om een kijkwijzer met twee invalshoeken uit te werken, m.n.:

1. een instrument i.v.m. het helpen verwerven van GOKcompetenties bij de studenten;
2. een instrument i.v.m. de GOK-doelstellingen binnen de opleiding.

Vijf actieterreinen én overkoepelende competenties

In beide invalshoeken van de kijkwijzer vindt men volgende thema's terug:

1. overkoepelende competenties of doelen;
2. preventie en remediëring;
3. taalvaardigheidsonderwijs;
4. socio-emotionele ontwikkeling;
5. intercultureel onderwijs en leerling/student- (en ouder)participatie;
6. doorstroming en oriëntering.

De laatste vijf thema's weerspiegelen de zes actieterreinen van het GOK.

'Intercultureel onderwijs' en 'leerling- en ouderparticipatie' werden - om teveel overlapping te vermijden - in de kijkwijzer samengeplaatst.

In het tweede deelinstrument (GOK-doelstellingen binnen de opleiding) werd 'ouderparticipatie' niet weerhouden. Hogescholen hebben immers vooral verantwoordelijkheid t.a.v. studenten.

De overkoepelende competenties of doelen zijn aan de kijkwijzer toegevoegd om de samenhang tussen de vijf uitgewerkte actieterreinen te benadrukken. Dit luik geeft de krijtlijnen aan i.v.m. wat werken aan GOK kan betekenen. Deze competenties of doelen laten toe om met behulp van één overzichtelijke vragenlijst een eerste ruwe screening te maken.

Drie stappen

Wil men een traject uitstippelen en realiseren in de richting van meer gelijke kansen, dan is het aangewezen om eerst zicht te krijgen op de huidige situatie en dan pas tot actie over te gaan. Dit kan aan de hand van volgende drie stappen.

Stap 1: screening

Rond de overkoepelende competenties en rond elk actieterrein vindt de gebruiker *vragenlijsten*. Deze willen helpen meer duidelijkheid te krijgen over de stand van zaken in verband met Gelijke Kansen in de eigen les- en/of schoolpraktijk.

Stap 2: balans en werkpunten

Daarna kan men overgaan tot een analyse van *sterktes en zwaktes* en tot het aflijnen van mogelijke *werkpunten*.

Stap 3: implementatie

Een volgende stap is dan het vastleggen van prioriteiten en het opstellen en uitvoeren van een actieplan. Voor de implementatie worden in de kijkwijzer bij elk actieterrein concretisering opgenomen als inspiratie voor mogelijke activiteiten voor de opleiders.

Voor wie ?

De kijkwijzer is in eerste instantie bedoeld voor lectoren, directies en andere betrokkenen bij de lerarenopleiding. Afhankelijk van de ambities, de draagkracht en de context waarbinnen de opleiding functioneert, zijn er verschillende mogelijkheden om met deze kijkwijzer aan de slag te gaan.

Enkele voorbeelden:

- Het hele opleidingsteam kan de screening uitvoeren. Op die manier bekomt men de meest volledige en representatieve analyse.
- Men kan ook werken met een kernteam. Deze groep kan de bevindingen van hun screening aan de collega's doorspelen en erover communiceren.
- Ook een individuele lector kan met dit instrument aan de slag. Het helpt hem / haar dan sterktes en zwaktes binnen de eigen opleidingsonderdelen en -verantwoordelijkheid op te sporen en zo nodig bij te sturen.

Bij het uitwerken van de kijkwijzer is niet expliciet gedacht aan studenten als mogelijke gebruikers. Bij het ontwikkelen van de digitale portfolio voor GOK-competenties is echter gebleken dat (onderdelen van) de kijkwijzer ook voor de studenten relevant kunnen zijn. Zo kunnen bij het reflecteren over "hoe ver sta ik?" en "waaraan moet / wil ik nog werken?" herformuleerde items uit de kijkwijzer als mogelijke richtingwijzers dienst doen.

1.2.2 Opbouw van de kijkwijzer

Twee deelinstrumenten

De kijkwijzer is volgens eerder vermelde invalshoeken ingedeeld in twee instrumenten:
instrument 1: studenten GOKcompetenties helpen verwerven;
instrument 2: GOK-doelstellingen binnen de opleiding.

Zes thema's

Binnen elk deelinstrument komen zes thema's, namelijk overkoepelende competenties / doelen en de vijf eerder opgesomde actieterreinen aan bod.

Drie ingangen

In beide instrumenten kan elk thema worden betreden via drie ingangen:

1. een basisingang met ***algemene competenties / doelen***;
2. een ingang met ***algemene competenties / doelen en subdoelen***;

3. verdere **concretisering** als inspiratie tot mogelijke initiatieven die men in de opleiding kan nemen i.f.v. de implementatie van de GOK-competenties.

Bij het luik 'overkoepelende competenties / doelen' komen enkel de ingangen 1 en 2 voor. Wie dieper wil graven, verwijzen we door naar de derde ingang van de afzonderlijke actieterreinen.

1.2.3 Een traject op maat

De Kijkwijzer is zo opgebouwd dat - afhankelijk van omstandigheden (zoals de grootte en de draagkracht van het team of de voorgeschiedenis van de school op vlak van gelijke kansen) - elke opleiding voor zichzelf een traject op maat kan uitstippelen.

Het is bijvoorbeeld niet nodig dat men per se eerst aan de slag gaat met de overkoepelende competenties. Een opleiding kan er bijvoorbeeld voor kiezen om meteen met één of meer van de vijf actieterreinen aan de slag te gaan.

Het is ook niet nodig dat de drie vermelde ingangen één na één afgewerkt worden.

Eigen prioriteiten en noden

Het is belangrijk dat elke opleiding het werken met de kijkwijzer laat aansluiten bij eigen prioriteiten en noden, bij datgene waarmee *déze* (concrete) opleiding nu bezig is; bij de keuzes en stappenplannen die men nu aan het maken is.

Het instrument wil helpen communiceren over en een antwoord helpen vinden op vragen als:

- "Hoe ver staan *wij*?"
- "Wat zijn *onze* verworvenheden?"
- "Wat zijn *onze* beperkingen?"
- "Waar liggen *onze* grenzen?"
- "Waarom willen *wij* werken?"
- ...

Een eerste oriëntering

Misschien is de GOK-thematiek voor (een aantal teamleden van) een opleiding nog vrij nieuw of zijn bepaalde concepten of inzichten weinig gekend. In dit geval kunnen onderdelen van de kijkwijzer ingezet worden om o.m. na te gaan waar nog lacunes zijn: over welke elementen wil men nog informatie? Over welke concepten wil men nog inzichten verwerven? ...

Als de thematiek van Gelijke Onderwijskansen nog niet of nauwelijks is ingeburgerd in de opleiding, kan het nuttig zijn - in functie van een sterke- en zwakte-analyse - te starten bij de overkoepelende competenties. Daarna kan men beslissen om het instrument 1 (en eventueel instrument 2) volledig door te nemen of kan men onderdelen kiezen vanuit eigen - aan de hand van de overkoepelende competenties ontdekte - prioriteiten.

Keuzes maken

Ook als men al langer rond GOK-thema's aan de slag is kan men (het hele team, een deel- of kernteam, een individuele lector) ervoor kiezen met een beperkt aantal onderdelen van de kijkwijzer te werken.

Enkele voorbeelden:

- Men kan ervoor opteren om maar *één of twee actieterreinen* van Gelijke Onderwijskansen te screenen (bv. enkel 'taalvaardigheid' en 'preventie en remediëring').
- Men kan ervoor opteren om deze actieterreinen *vanuit slechts één instrument* (i.p.v. twee) te screenen (bv. enkel vanuit de invalshoek van de GOK-competenties die

studenten moeten verwerven om in hun beroepspraktijk Gelijke Onderwijskansen te realiseren).

- Men kan er voor opteren om *één instrument* (bv. de studenten GOK-compenties helpen verwerven) *vanuit één of twee (i.p.v. drie) ingangen* te betreden (bv. enkel vanuit de ingang algemene competenties en subdoelen).

Een traject uitzetten

De kijkwijzer moet het dus mogelijk maken een eigen traject uit te zetten.

Enkele voorbeelden:

- Een opleiding wil vertrekken bij het screenen van de overkoepelende GOK-compenties. Naar aanleiding van de gegevens die deze screening heeft opgeleverd wil ze daarna een (verdiepende) analyse maken rond bepaalde actieterranen van het instrument.
- Een andere opleiding zal misschien liever meteen focussen op ingang 2 (doelen en subdoelen) van één actieterein van instrument 2 en daarna onmiddellijk acties plannen rond één of meer items ervan.

1.2.4 Werkwijze

Elk onderdeel van de kijkwijzer kan natuurlijk al na een eerste lezing aanleiding zijn tot reflectie, tot het vaststellen van sterktes en zwaktes, tot communiceren of tot het maken van keuzes.

De items scoren

Om de lijsten met meer nuancering te kunnen gebruiken en om - zeker als de lijsten door meerdere personen worden gebruikt - de gegevens te kunnen verwerken, werden bij elk doel en subdoel scoringsmogelijkheden toegevoegd die peilen naar twee zaken:

1. in welke mate dit item in de huidige situatie reeds geïmplementeerd is:

- 0 +: (bijna) volledig geïmplementeerd;
- 0 ±: enigszins geïmplementeerd;
- 0 -: (helemaal) niet geïmplementeerd;

2. de wens om de die situatie te veranderen

- 0 ja: wel veranderen;
- 0 neen: niet veranderen.

In het scoreformat staat bij beide vragen ook een *vraagteken*.

Men kan een vraagteken aankruisen bij 'huidige situatie' als men als scorer bv. niet weet of (iemand binnen) de opleiding reeds aan de slag is rond dit item of als men niet weet wat met dit item precies bedoeld wordt.

Men kan een vraagteken scoren bij 'veranderen' als men er bv. onvoldoende zicht op heeft of men (samen met collega's) al dan niet aan de slag wil gaan rond dit item en dat liever eerst wil bespreken met teamgenoten.

Een voorbeeld:

OC 6. Schept de opleiding voldoende kansen om op een planmatige wijze interventies te leren plannen, realiseren en bijsturen in functie van geobserveerde noden en behoeften van *alle* kinderen/jongeren én van *individuele* kinderen/jongeren?

Huidige situatie: 0+ 0± 0- 0?
Veranderen: 0ja 0neen 0?

Verwerken van de resultaten

Wanneer men de optelsom maakt van het aantal keer '+', het aantal keer '±' en het aantal keer '-' krijgt men voor elk doel en subdoel een samenvatting van hoe de respondenten de huidige situatie m.b.t. het gescoorde onderdeel inschatten.

Het aantal keer 'ja' en 'neen' geeft een beeld van het aantal respondenten dat verandering al dan niet wenselijk vinden.

Het koppelen van de beide totalen aan elkaar kan voor elke (sub)doel naar een van de vier volgende situaties leiden:

- 1) men vindt de huidige situatie positief en wil deze niet veranderen;
- 2) men vindt de huidige situatie positief en wil deze toch nog veranderen;
- 3) men vindt de huidige situatie negatief en wil deze niet veranderen;
- 4) men vindt de huidige situatie negatief en wil deze veranderen.

Deze gegevens kunnen aanleiding zijn tot

- overleg;
- het maken van een sterkte-zwakte-analyse;
- formuleren van werkpunten
- tot het plannen en uitwerken van initiatieven.

Voor de laatste twee lijken vooral de (sub)doelen die onder 'situatie 4' vallen in aanmerking te komen.

Een cyclisch proces

Zodra één of meer geplande initiatieven lopen en in meerdere of mindere mate geïmplementeerd zijn, kan men de kijkwijzer opnieuw hanteren om op zoek te gaan naar eventuele volgende punten waarrond men aan de slag wil.

Op die manier krijgt de kijkwijzer mogelijk een spilfunctie binnen een cyclisch proces van evalueren - plannen - uitvoeren - evalueren bij het werken aan Gelijke Onderwijskansen.

2.1 Instrument 1

Studenten GOK-competenties helpen verwerven

2.1.1 Overkoepelende Gok-competenties

Ingang 1: 10 competenties ..... OC

Ingang 2: 10 competenties + subdoelen..... OC

2.1.2 Preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen

Ingang 1: 10 competenties ..... PR

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen..... PR

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties..... PR

2.1.3. Taalvaardigheid

Ingang 1: 10 competenties ..... TVO

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen..... TVO

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties ..... TVO

2.1.4 Socio-emotionele ontwikkeling

Ingang 1: 10 competenties ..... SE

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen..... SE

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties..... SE

2.1.5. Intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie

Ingang 1: 10 competenties ..... ICO/LOP

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen..... ICO/LOP

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties..... ICO/LOP

2.1. Doorstroom en oriëntering

Ingang 1: 10 competenties DO1

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen..... DO

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties..... DO

2.1.1 Overkoepelende Gok-competenties

Ingang 1: 10 competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het geven van onderwijs gericht op gelijke kansen voor alle kinderen / jongeren in de basisschool of in het secundair onderwijs?

OC 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van Gelijke Onderwijskansen te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 2 Schept de opleiding voldoende kansen om zich op een systematische wijze een breed beeld te leren vormen van de ontwikkeling van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 3 Schept de opleiding voldoende kansen om initiatieven te leren nemen in functie van een positief leefklimaat?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 4 Schept de opleiding voldoende kansen om in het aanbod bewust en flexibel een brede ontwikkeling van kinderen / jongeren te leren bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 5 Schept de opleiding voldoende kansen om te leren kinderen / jongeren actief te laten participeren en verantwoordelijkheid op te nemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 6 Schept de opleiding voldoende kansen om op een planmatige wijze interventies te leren plannen, realiseren en bijsturen in functie van geobserveerde noden en behoeften van *alle* kinderen / jongeren én van *individuele* kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 7 Schept de opleiding voldoende kansen om kennis, vaardigheden, attitudes ... van kinderen / jongeren grondig en breed te leren evalueren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 8 Schept de opleiding voldoende kansen om te leren werken in teamverband aan de ontwikkeling van kinderen / jongeren op het vlak van leervermogen, taalvaardigheid, omgang met diversiteit en socio-emotionele ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 9 Schept de opleiding voldoende kansen om te leren samenwerken met en de participatie te leren verhogen van externen (ouders, ondersteuningsstructuren, buurt ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OC 10 Schept de opleiding voldoende kansen om zicht te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van Gelijke Onderwijskansen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 2: 10 competenties + subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het geven van onderwijs gericht op gelijke kansen voor alle kinderen / jongeren in de basisschool of in het secundair onderwijs?

OC 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van Gelijke Onderwijskansen te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate besteden we als opleiding aandacht aan o.a.:

1.1 preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.2 taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.3 intercultureel onderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.4 kinder- / jongeren- en ouderparticipatie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.5 socio-emotionele ontwikkeling;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.6 doorstroming en oriëntering.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

OC 2 Schept de opleiding voldoende kansen om zich op een systematische wijze een breed beeld te leren vormen van de ontwikkeling van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

2.1. zicht te leren krijgen op het leervermogen, de taalvaardigheid, het omgaan met diversiteit, de socio-emotionele ontwikkeling van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2. zicht te leren krijgen op de verscheidenheid in de kinder- / jongerengroep o.m. qua belangstelling, mogelijkheden en talenten, culturele of socio-economische achtergrond, talige achtergrond, levensbeschouwing, voorkomen, interactiewijze enzovoort;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.3. zicht te leren krijgen op de betrokkenheid van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.4. zicht te leren krijgen op het welbevinden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

OC 3. Schept de opleiding voldoende kansen om initiatieven te leren nemen in functie van een positief leefklimaat?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.1. de socio-emotionele ontwikkeling van kinderen / jongeren te leren ondersteunen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.2. te leren werken aan een open houding en goede relaties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.3. gevoelens en emoties bespreekbaar te leren maken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.4. verschillende interactiewijzen te leren duiden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.5. te leren werken aan sociale competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

OC 4. Schept de opleiding voldoende kansen om via het aanbod bewust en flexibel de brede ontwikkeling van kinderen / jongeren te leren ondersteunen?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

4.1. via allerlei activiteiten stimulerend te leren optreden op het vlak van leervermogen, taalvaardigheid, omgang met diversiteit, socio-emotionele ontwikkeling, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

4.2. initiatieven te leren nemen met de bedoeling zelfsturing te ontwikkelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

OC 5. Schept de opleiding voldoende kansen om te leren kinderen / jongeren actief te laten participeren en verantwoordelijkheid op te nemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

5.1. interactieve en coöperatieve leervormen en organisatievormen te leren gebruiken; diversiteit (culturele, sociale, talige, ...) te leren benutten om van elkaar te leren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2. te leren kinderen / jongeren mee te laten beslissen over doelen, inhoud, werkvormen, afspraken, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3. te leren kinderen / jongeren verantwoordelijkheid te laten opnemen voor het eigen leerproces;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.4. te leren kinderen / jongeren verantwoordelijkheid te laten opnemen binnen en voor de groep en / of de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OC 6. Schept de opleiding voldoende kansen om op een planmatige wijze interventies te leren plannen, realiseren en bijsturen in functie van geobserveerde noden en behoeften van alle kinderen / jongeren én van individuele kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

6.1. gebruik te leren maken van de betrokkenheid van (individuele) kinderen / jongeren om de kwaliteit van de activiteiten te bepalen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.2. in te leren spelen op en gebruik te leren maken van de mogelijkheden en interesses van (individuele) kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.3. doelgericht in te spelen op leer- en ontwikkelingsbehoeften en noden van (individuele) kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OC 7. Schept de opleiding voldoende kansen om kennis, vaardigheden, attitudes ... van kinderen / jongeren grondig en breed te leren evalueren.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

7.1. kennisconstructie i.p.v. kennisreproductie als uitgangspunt van evalueren te leren nemen i.p.v. kennisreproductie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.2. naast het evalueren van basiskennis ook het leren toepassen van kennis en het aanwenden van vaardigheden en attitudes evenwaardig aan bod laten komen in evaluatie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.3. bij toetsing te leren uitgaan van authentieke of levensechte situaties die representatief (naar vaardigheden en kennistoepassing) zijn voor de doelgroep;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.4. actief deel te leren nemen aan het ontwerpen en uitvoeren van toets- en assesmentprocedures;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.5. toetsen te leren integreren in het leer- en instructieproces en niet enkel te zien als een eindfase in het leertraject?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OC 8. Schept de opleiding voldoende kansen om te leren werken in teamverband aan de ontwikkeling van kinderen / jongeren op het vlak van leervermogen, taalvaardigheid, omgang met diversiteit en socio-emotionele ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

...

8.1. de leraar niet langer als een solospeler maar meer als een teamlid te leren zien;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.2. het functioneren van een leerkracht te leren afstemmen op acties van anderen die bij het opvoeden en onderwijzen betrokken zijn;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.3. het functioneren in verschillende teams centraal te leren stellen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OC 9. Schept de opleiding voldoende kansen om te leren samenwerken met en de participatie te leren verhogen van externen (ouders, ondersteuningsstructuren, buurt ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

9.1. deel te leren nemen aan formele en informele contacten met ouders, ondersteuningsstructuren, buurtwerking, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.2. ouders en buurt actief te leren betrekken in het leerproces van de kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OC 10. Schept de opleiding voldoende kansen om zicht te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van Gelijke Onderwijskansen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om ...

10.1. zichzelf te leren inwerken in de basiskennis en basisvaardigheden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.2. kritisch te leren reflecteren op verworven inzichten, vaardigheden en attitudes;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.3. open te leren staan voor vernieuwingen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.4. vernieuwingen op hun waarde te leren inschatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.5. mee te leren stappen in veranderingsprocessen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.6. onderwijs te leren plaatsen binnen een ruimere maatschappelijke context;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.7. kritische reflectie bij onderwijsstandpunten te leren formuleren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

2.1.2 Preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen

Ingang 1: 10 competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen om preventief en remediërend (PR) te leren optreden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen op de basisschool of in het secundair onderwijs?

PR 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van preventie en remediëring te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 2 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van welke kinderen / jongeren (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 3 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van hoe ver kinderen / jongeren staan in hun ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 4 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 5 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 6 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen kinderen / jongeren op het vlak van ontwikkelingsniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 7 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten, takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op het individuele profiel en op de individuele noden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 8 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 9 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om bij het preventief en remediërend werken te leren samenwerken met collega's en derden (ouders, ondersteuningsstructuren)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 10 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen om preventief en remediërend (PR) te leren optreden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen op de basisschool of in het secundair onderwijs?

PR 1. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van preventie en remediëring te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

1.1. te leren inzien en ervaren dat preventieve interventies een positief effect kunnen hebben op de ontwikkeling van kinderen / jongeren.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.2. te leren inzien en ervaren dat remediërende tussenkomsten kinderen / jongeren kunnen helpen bij leer- en/of ontwikkelingsproblemen.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR 2. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van welke kinderen (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

2.1. de betrokkenheid van kinderen / jongeren te leren inschatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.2. inzicht te leren krijgen in welke competenties belangrijk zijn voor een brede ontwikkeling (o.m. vakoverschrijdende competenties als zelfsturing, sociale competentie, creativiteit, ...);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.3. de betrokkenheid van elk kind / elke jongere bij de belangrijkste ontwikkelingsdomeinen te leren inschatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.4. door het screenen van betrokkenheid in kaart brengen, te leren zien hoeveel kinderen / jongeren onvoldoende kansen benutten tot brede ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR 3. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van hoever kinderen / jongeren staan in hun ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

3.1. instrumenten te leren hanteren die op een systematische wijze de leerwinst bij belangrijke ontwikkelingsdomeinen opvolgen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.2. via gericht observeren zicht te leren krijgen op welke kinderen / jongeren een achterstand hebben op één of meer belangrijke ontwikkelingsdomeinen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.3. zicht te leren krijgen op hoe ver kinderen / jongeren staan op vakoverschrijdende competenties (o.m. zelfsturing, sociale competentie, creativiteit, ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

PR 4. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

4.1. een foutanalyse te leren maken voor een kind / jongere dat / die uitvalt voor een welbepaald onderdeel;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.2. niet alleen testen en toetsen te gebruiken, maar ook (dagdagelijkse) observaties (in de klas, op de speelplaats, ...) en gegevens uit niet schoolse contexten (de thuissituatie, de vrije tijd, ...) te leren benutten als bron om zich een breed beeld te vormen van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.3. via ervaringsreconstructie en intuïtie meer greep en voeling te leren krijgen op wat het leer- en/of ontwikkelingsprobleem voor dit concrete kind en voor zijn omgeving betekent;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.4. zich een beeld te leren vormen van hoe competent een kind / jongere is in zijn communicatie met anderen (sociale competenties);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.5. inzicht te leren krijgen in hoe goed een kind / jongere zich weet te organiseren, keuzes te maken, initiatief te nemen, doelgericht aan de slag te gaan, bij te sturen als iets verkeerd loopt, hulp te gebruiken, ... (zelfsturing).

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

PR 5. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

5.1. via het screenen van betrokkenheid te leren nagaan of voor één of meer ontwikkelingsdomeinen het aanbod nog voldoet voor een groep kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2. te leren nagaan of het klasklimaat voldoende positief is en - indien nodig - gerichte interventies te leren uitwerken in functie van een betere sfeer en betere relaties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3. te leren nagaan of het aanbod voldoende is afgestemd op het niveau van een groep en - indien nodig - gerichte interventies te leren uitwerken in functie van een beter aanpassing aan het niveau;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.4. te leren nagaan of bij het uitwerken van thema's, activiteiten, opdrachten, ... voldoende ruimte is voor de interesses en de exploratiedrang van kinderen / jongeren en - indien nodig - gerichte interventies te leren uitwerken in functie van meer werkelijkheidsnabijheid;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.5. te leren nagaan of kinderen / jongeren voldoende worden uitgedaagd tot actief doen en denken en - indien nodig - gerichte interventies te leren uitwerken in functie van meer activiteit;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.6. te leren nagaan of kinderen / jongeren voldoende (mee) kunnen beslissen over doelen, inhouden, werkvorm, traject, ... en - indien nodig - gerichte interventies te leren uitwerken in functie van meer initiatief?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

PR 6. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen kinderen / jongeren op het vlak van ontwikkelingsniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

6.1. via open organisatievormen als hoekenwerk, contractwerk, projectwerk, ... kansen te leren creëren voor meer geïndividualiseerde trajecten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.2. in functie van de verschillen in een groep gericht te leren differentiëren in het curriculum qua doelen, inhouden; tempo, leertraject, werkvormen, aanpak, materialen, evaluatie en rapportering?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

PR 7. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op het individuele profiel en op de individuele noden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

7.1. materialen, activiteiten, takenpakketten te leren aanbieden die qua niveau, inhoud, omvang, ... rekening houden met de mogelijkheden, interesses en noden van een kind;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.2. binnen zelfstandig werken (bv. hoekenwerk, contractwerk, projectwerk, ...) het leren mogelijk te maken dat een kind kan kiezen tussen verschillende mogelijke materialen, activiteiten, trajecten, ... ;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.3. op basis van voortdurende reflectie op hoe een kind met een vorig aanbod is omgegaan, een nieuw aanbod zoveel als nodig te leren afstemmen op het individuele profiel van een kind?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.4 dankzij en binnen een soepele organisatievorm kansen te leren benutten voor extra instructie en / of voor individuele leerhulp door de leerkracht en / of door andere kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.5. te leren remediëring niet te beperken tot vakgebonden inzichten en vaardigheden maar in remediëring ook vakoverschrijdende / onderliggende competenties aan te spreken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.6. ervoor te leren zorgen dat remediërende tussenkomsten tot succeservaring en meer zelfvertrouwen leiden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

PR 8. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

8.1. (door in de loop van een schooljaar een klasscreening enkele malen in te vullen) beter zicht te leren krijgen op het effect van inspanningen om het leren boeiender en efficiënter te maken en die inspanningen - indien nodig - te leren bijsturen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.2. op basis van reflectie op hoe de kinderen / jongeren met een (vorig) aanbod zijn omgegaan, een nieuw aanbod zoveel mogelijk te leren afstemmen op de mogelijkheden, interesses en behoeften van kinderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.3. de kinderen waarvoor een dossier geopend wordt systematisch te leren opvolgen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.4. te leren nagaan wat de uitvoering van een handlingsplan heeft opgeleverd en het zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 9. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten bij het preventief en remediërend werken te leren samenwerken met collega's en derden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

9.1. collega's te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

9.2. ouders te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

9.3. externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR 10. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

10.1. diverse bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven ...) te leren hanteren i.v.m. preventie en remediëring;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.2. kritisch te leren reflecteren op hun eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot preventie en remediëring;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.3. eigen leerbehoeften m.b.t. preventie en remediëring te leren detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.4 te leren samenwerken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van hun deskundigheid m.b.t. preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen om preventief en remediërend (PR) te leren optreden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen op de basisschool of in het secundair onderwijs?

PR 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van preventie en remediëring te leren kennen en toepassen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht verwerven in wat preventie kan inhouden, o.m.:
  - goed onderwijs als beste preventie omschrijven;
  - de kwaliteit van goed onderwijs procesmatig omschrijven;
  - het belang van welbevinden en betrokkenheid van de lerenden zien als kwaliteitsindicator voor goed onderwijs hanteren;
  - het kijken vanuit het perspectief van de lerende met oog voor de totale persoonlijkheid centraal stellen in elke vorm van preventief werken;
  - verschillende elementen van goed onderwijs naast elkaar zetten en aan aspecten van preventief werken koppelen;
  - verschillende vormen van differentiatie (naar niveaus, interesses, tempo, belangstelling, ...) of vormen van omgaan met verschillen binnen preventie onderscheiden.
- inzicht verwerven in wat remediëring kan inhouden, o.m.:
  - bij elke vorm van remediëring vertrekken vanuit een brede observatie met oog voor alle mogelijke elementen die een totaalbeeld kunnen vormen van wat er aan de hand is;
  - remediëring koppelen aan de individuele ontwikkelings- en leermogelijkheden van het kind / de jongere met de bedoeling het kind / de jongere te laten functioneren aan de grens van zijn mogelijkheden;
  - remediëring in een ruimer geheel plaatsen en niet los zien van de totale ontwikkeling van het kind of de jongere;
  - remediëring niet beperken tot het louter bijspijkeren van kennisinhouden;
  - remediëring vanuit een positieve benadering bekijken door voort te bouwen op elementen waarbij de lerende al voldoende inzicht en zelfvertrouwen heeft.
- de denkkaders van de Steunpunten (CEGO, Steunpunt ICO, Steunpunt NT2) van het Gok-beleid leren hanteren binnen het luik preventie en remediëring.
- leren reflecteren op het gegeven dat goed onderwijs meer is dan een zuiver kennisgerichte benadering ook betreffende preventie en remediëring.

PR 2 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van welke kinderen / jongeren (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- welbevinden en betrokkenheid leren hanteren als kwaliteitsindicatoren van goed onderwijs;
- kijken vanuit het perspectief van de lerenden door hun welbevinden en betrokkenheid centraal te stellen;
- welbevinden en betrokkenheid van kinderen / jongeren leren zien en scoren;
- leren werken met het procesgericht volgsysteem vanuit welbevinden en betrokkenheid¹;

---

¹ Laevers, F.e.a. (2001) Een procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters.

Laevers, F. ,e.a. (2003). Een procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters (digitale versie).

- leren screenen van (klas)groepen volgens dit procesgericht volgsysteem;
- via klasscreeningen ervaren en zien welke kinderen op welke terreinen opvallend veel of opvallend weinig betrokkenheid vertonen;
- ervaringen opdoen en zicht krijgen op wat kinderen aankunnen en wat in de regel niet / wel binnen bepaalde leeftijdsgroepen kan;
- ervaringen opdoen en inzicht verwerven in het feit dat de totale persoon van het kind / de jongere in zijn ontwikkeling moet worden gevolgd;
- oog hebben voor en ondersteunen van vakoverschrijdende competenties zoals: sociale competenties, zelfsturing, creativiteit, ondernemingszin;
- in kaart brengen welke kinderen / jongeren extra aandacht nodig hebben.

PR 3 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van hoe ver kinderen / jongeren staan in hun ontwikkeling?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- kennis maken met en oefenen in:
  - het werken met het scoren van competenties;
  - het werken met competentiegerichte volgsystemen en de ingewonnen informatie integreren in een logisch geheel vanuit de noden van het kind;
- zicht krijgen op:
  - de wijze waarop onderwijsaanbod overkomt bij de kinderen / jongeren;
  - de leerwinst die wordt geboekt binnen ontwikkelingsdomeinen of leergebieden;
  - de ontwikkelingsdomeinen of leergebieden waarin onvoldoende leerwinst is;
  - de mate van vakoverschrijdende competenties (zelfsturing, sociale competenties, creativiteit, ondernemingszin, ...) mee tot ontwikkeling komen.

PR 4 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere / kind aan de hand is?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in:
  - de soort gerichte vragen en observaties om na te gaan wat er fout loopt;
  - manieren waarop voldoende breed informatie kan worden ingewonnen;
  - hoe via empathische inleving het perspectief van de kinderen / jongere kan worden meegenomen;
  - aspecten van sociale competenties;
  - aspecten van vakoverschrijdende competenties;
  - hoe een kind / jongere zich leert organiseren en ontwikkelt op het vlak van zelfsturingscapaciteiten.
- ervaringen opdoen en oefenen in:
  - het breed observeren
  - het maken van ervaringsreconstructies via empathisch inleven: vertrekken vanuit observatie; zich inleven in de situatie zoals het kind / de jongere de situatie beleeft; vanuit dit perspectief de situatie proberen te (be)grijpen om dichterbij te kunnen aansluiten bij de noden en behoeften van het kind / de jongere;

Laevers, F., e.a. (1998). Een procesgericht kindvolgsysteem voor leerlingen. (lager onderwijs).
 Laevers, F. & Verhoeven, A. (2003). Een procesgericht volgsysteem voor leerlingen secundair onderwijs (digitale versie).

- het maken van foutenanalyses die niet enkel rekening houden met cognitieve elementen, maar ook met socio-emotionele elementen en contextgegevens;

PR 5 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep?

PR 6 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen kinderen / jongeren op het vlak van ontwikkelingsniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in:
  - het belang van de vijf betrokkenheidverhogende factoren (sfeer en relatie; aanpassing aan niveau, werkelijkheidsnabijheid, ruimte voor activiteit, leerlingeninitiatief) bij het organiseren van een onderwijsactiviteit;
  - het belang van een positief klasklimaat, een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen;
  - de verschillende vormen van differentiëren (inhoud, niveau, interesse, aanpak, begeleiding, ...)
  - de organisatievormen (zoals hoekenwerk, contractwerk, projectwerk) om differentiatie waar te maken;
  - het belang en de mogelijkheden van werkelijkheidsnabij werken;
  - het belang en de mogelijkheden om meer doe-activiteiten centraal te stellen in het onderwijsaanbod;
  - het belang en de mogelijkheden om initiatieven van kinderen / jongeren ruim aan bod te laten komen;
  - de mogelijkheden om een individueel leertraject uit te werken;
  - de verschillende varianten en vormen van evalueren en rapporteren.
- ervaringen opdoen in
  - manieren om te werken aan het zelfbeeld en aan de klassfeer (sfeer en relatie), o.a.:
    - expliciet aandacht schenken aan het welbevinden van 'alle' betrokkenen in de groep en regelmatig momenten vrij roosteren om dit bespreekbaar te maken;
    - werken met kringgesprekken om te kunnen inspelen op ervaringen, belevingen en gevoelens;
    - werken met sfeerbevoorgerende momenten waarin aandacht is voor de belevingen van de groep;
    - de werkruimte inkleden zodat iedereen zich er beter thuis voelt;
    - werken rond het socio-emotioneel welbevinden met specifiek opdrachten zoals verborgen vriend, ...
  - manieren om het onderwijsaanbod soepel te organiseren onder andere:
    - organisatievormen introduceren die het klassikale werken doorbreken;
    - contractwerk opzetten waarbinnen kinderen / jongeren een eigen planning kunnen opmaken, eigen accenten kunnen leggen via verplichte en niet-verplichte activiteiten, op eigen niveau kunnen werken via een aangepaste begeleiding, aangepaste opdrachten of aangepaste timing;
    - vrije momenten inbouwen waarin kinderen / jongeren eigen keuzes kunnen uitwerken volgens eigen interesse en mogelijkheden;
    - aangepaste takenpakketten uitwerken voor individuele kinderen / jongeren die aansluiten bij hun mogelijkheden en capaciteiten;
    - een begeleiding op maat aanbieden tijdens contractwerk, hoekenwerk of projectwerk;

- manieren om de wereld van de kinderen / jongeren in het onderwijsaanbod te verwerken onder andere:
  - vertrekken vanuit levensechte voorbeelden uit de nabije (dé echte) leefwereld van kinderen / jongeren;
  - projecten opzetten vanuit de interessevelden en de keuzes van kinderen / jongeren;
  - de wereld buiten de school in lessen over de actualiteit binnenhalen en expliciteren;
- manieren om het actief leren centraal te stellen, onder andere:
  - kinderen / jongeren maximaal kansen aanbieden om actief met het onderwijsaanbod bezig te zijn via allerlei doe-activiteiten;
  - kinderen / jongeren zelf eigen leerroutes leren verkennen;
  - het klassikale onderwijsaanbod tot het minimale beperken;
- manieren om keuzes en initiatieven van kinderen /jongeren te integreren in het onderwijsaanbod, onder andere:
  - kinderen / jongeren betrekken bij en verantwoordelijkheden te geven in verband met planning, opzet en organisatie van het onderwijsaanbod zoals dat bij projectwerk structureel gebeurt;
  - kinderen / jongeren een spreekkanaal aanreiken in vormen van inspraakorganen;
- aangepaste, competentiegerichte evaluatievormen opzetten die de mogelijkheden van kinderen / jongeren waarheidsgetrouw en billijk weergeven;

PR 7 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op het individuele profiel en op de individuele noden van kinderen / jongeren?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht verwerven in
  - materialen, activiteiten, takenpakketten die qua niveau, inhoud, omvang, ... rekening houden met de mogelijkheden, interesses en noden van een kind;
  - elementen van een aangepaste begeleidingsstijl bij het ondersteunen van kinderen / jongeren.
- ervaringen opdoen in en oefenen van
  - reflecteren op het eigen aanbod en op de elementen die aansluiten bij de noden van de kinderen / jongeren;
  - reflecteren op de eigen begeleidingsstijl:
    - is de mate van sturing aangepast aan de noden van dit kind / deze jongere?
    - krijgen kinderen / jongeren voldoende kansen om zelf initiatieven te nemen en (een stuk) autonoom op stap te gaan?
    - is er voldoende aandacht om kinderen te inspireren via denkstimulerende interventies, actiestimulerende interventies of communicatiestimulerende interventies?
    - is er voldoende voeling met de beleving van de kinderen / jongeren?
    - wordt de beleving bij voldoende kinderen / jongeren ondersteund?
  - het benutten van extra begeleidingsmogelijkheden van kinderen / jongeren:
    - aanknopingspunten zien om de begeleiding aan op te hangen? Waar was de betrokkenheid hoog?
    - hiaten zien en op het moment zelf inspelen op de belevingswereld van het kind / de jongere?
  - het werken aan vakoverschrijdende competenties:

- zien welke competenties nog onvoldoende in ontwikkeling zijn en prioritair aandacht dienen te krijgen voor de totale ontwikkeling van het kind/de jongere?
- het werken aan zelfvertrouwen van kinderen / jongeren;
  - door het geven van positieve feedback;
  - door succeservaringen te laten opdoen;
  - door het ondersteunen van het leerproces via een aangepaste begeleidingsstijl.

PR 8 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in:
  - hoe men door opeenvolgende klasscreeningen te analyseren en te interpreteren effecten boven tafel kan laten komen
  - de verschillende elementen die maken dat een interventie al dan niet succesvol is:
    - elementen uit de context (thuissituatie, andere kinderen / jongeren ...);
    - elementen m.b.t. het leerproces (niveau van betrokkenheid ..., leerstijl ...)
    - elementen die te maken hebben met de kenmerken en reacties van de kinderen / jongeren;
    - elementen die te maken hebben met de manier waarop de interventie werd opgezet (materiaalaanbod, aard van de opdracht(en), opbouw van de activiteit(en) ...);
    - elementen die te maken hebben met de begeleidingsstijl.
  - verschillende vormen van competentiegerichte evaluatie: formatieve evaluatievormen, portfolio, peer assessment, self assessment, performance assessment, ...
- ervaringen opdoen in:
  - het interpreteren van de informatie en gegevens ingewonnen tijdens werken aan gerichte interventies;
  - het aansluiten bij deze gegevens door het opvolgen, bijsturen en / of bedenken van aangepaste, gerichte interventies op klasniveau en / of individueel niveau;
  - het opvolgen van een individueel dossier en het eventueel bijsturen van het handelingsplan voor een kind / jongere die extra zorg nodig heeft;

PR 9 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren samenwerken met collega's en derden bij het preventief en remediërend werken?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in
  - de waarde van een teamgerichte benadering;
  - de manieren waarop in teamverband in school kan worden gewerkt;
  - de verschillende manieren waarop leerkrachten zorgbreed kunnen werken voor kinderen met nood aan extra zorg;
  - de manieren waarop ouders bij de school betrokken kunnen worden;
  - de manieren waarop externen het schoolgebeuren kunnen ondersteunen.
- ervaringen opdoen in:
  - het samenwerken met medestudenten:
    - in vormen van groepswerk en coöperatief leren,
    - in vormen van casusbespreking en reflecteren op interventies;
  - het samenwerken met verschillende mentoren;

- het opzetten van samenwerkingsverbanden;
  - in vormen van teamteaching;
  - vormen van klasoverschrijdend of vakoverschrijdend werken;
- het samenwerken met ouderverenigingen en een CLB's:
  - naar aanleiding van concrete schoolprojecten;
  - naar aanleiding van een individueel handelingsplan.

PR 10. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in
  - diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven i.v.m. preventie en remediëring;
- ervaringen opdoen in
  - kritisch reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot preventie en remediëring;
  - detecteren van eigen leerbehoeften m.b.t. preventie en remediëring en in het verlengde daarvan acties ondernemen;
  - het leren samenwerken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen.

2.1.3. Taalvaardigheid

Ingang 1: 10 competenties

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM ONZE STUDENTEN DE NODIGE COMPETENTIES BIJ TE BRENGEN VOOR HET GEVEN VAN TAALVAARDIGHEIDSONDERWIJS (TVO) OP DE BASISCHOOL OF IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS?

TVO 1: Schept de opleiding voldoende kansen om studenten het hoofddoel en het begrippenkader van taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal te leren kennen en te leren toepassen? Met andere woorden, leren studenten op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van alle kinderen / jongeren in alle activiteiten verhogen? (*Hoofddoel*)

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 2: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om greep te krijgen op de relevante taalvaardigheidsdoelen waaraan ze met kinderen / jongeren moeten werken?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 3: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om kennis te maken met verschillende evaluatievormen om het taalvaardigheidsniveau van kinderen / jongeren te bepalen, én om deze evaluatievormen ook te leren hanteren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 4: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) te leren hanteren om kinderen / jongeren taalvaardigheid te laten opbouwen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 5: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren de taalheterogeniteit van een klasgroep positief aan te wenden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 6: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om bewust te leren omgaan met taal in alle vakken én om de taalvaardigheid van de kinderen / jongeren in alle activiteiten te leren bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 7: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om op een systematische en planmatige wijze hulp te kunnen bieden bij taalproblemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 8: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om ervaringen op te doen met een schooltaalbeleid en om taalvaardigheidsonderwijs te realiseren in teamverband?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 9: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren samenwerken (communicatie en participatie) met externen (ondersteuningsstructuren en ouders) ook op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 10: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM ONZE STUDENTEN DE NODIGE COMPETENTIES BIJ TE BRENGEN VOOR HET GEVEN VAN TAALVAARDIGHEIDSONDERWIJS (TVO) OP DE BASISCHOOL OF IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS?

TVO 1: Schept de opleiding voldoende kansen om studenten het hoofddoel en het begrippenkader van taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal te leren kennen en te leren toepassen? Met andere woorden, leren studenten op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van alle kinderen / jongeren in alle activiteiten verhogen? (Hoofddoel)

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

1.1 te ervaren dat ze impact hebben op het verhogen van de taalvaardigheid van *alle* kinderen / jongeren (zowel laagtaalvaardige als hoogtaalvaardige kinderen / jongeren);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.2 te ervaren dat om de taalvaardigheid van kinderen / jongeren te verhogen er doordachte en zorgvuldige acties (zie TVO 2 t/m 10) m.b.t. taalvaardigheidsonderwijs nodig zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO 2: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om greep te krijgen op de relevante taalvaardigheidsdoelen waaraan ze met kinderen / jongeren moeten werken?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

2.1 duidelijk zicht te hebben op hoe taal functioneert in de samenleving en op school;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2 te weten te komen wat schooltaalvaardigheid inhoudt;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.3 kennis te maken met de decretale einddoelstellingen Nederlands (ontwikkelingsdoelen en eindtermen);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.4 zich ervan bewust te worden dat functionele taalvaardigheid (eerder dan taalkennis of taalcorrectheid) in de doelstellingen voorop staat en dit ook in hun didactisch handelen te tonen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

2.5 leerlijnen voor taalvaardigheid te leren ontwikkelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 3: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om kennis te maken met verschillende evaluatievormen om het taalvaardigheidsniveau van kinderen / jongeren te bepalen, én om deze evaluatievormen ook te leren hanteren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

3.1 kennis te maken met geschikte evaluatievormen (bv. observatie- of toetsinstrumenten, portfolio, ...) om de taalvaardigheid Nederlands (globale taalvaardigheid, luistervaardigheid, spreekvaardigheid, begrijpend lezen, functionele schrijfvaardigheid) van de leerlingen in te schatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.2 ervaring op te doen in het gebruik van geschikte evaluatievormen (bv. Observatie- of toetsinstrumenten, portfolio, ...) om de taalvaardigheid Nederlands (globale taalvaardigheid, luistervaardigheid, spreekvaardigheid, begrijpend lezen, functionele schrijfvaardigheid) van de leerlingen in te schatten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 4: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) te leren hanteren om kinderen / jongeren taalvaardigheid te laten opbouwen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

4.1 het belang van een veilig en positief klasklimaat op de (to)taalontwikkeling van een kind / jongere te ervaren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.2 te ervaren dat kinderen / jongeren aan de hand van betekenisvolle opdrachten en activiteiten *al doende* hun taalvaardigheid opbouwen? Onder betekenisvolle activiteiten en opdrachten worden motiverende, wereldverkennde activiteiten verstaan waarbij kinderen / jongeren taal op functionele, communicatieve wijze moeten inzetten (interactief luisteren en spreken, begrijpend lezen, functioneel schrijven). (*Interactie met de wereld*);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.3 te ervaren dat echt samenwerkend of coöperatief leren, waarbij alle kinderen / jongeren een inbreng willen, kunnen en moeten hebben een goede manier is om de taalvaardigheid van alle kinderen / jongeren te verhogen? (*Interactie met medeleerlingen*);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.4 hun interactieve vaardigheden (o.a. vraagstelling, betekenisonderhandeling, begripscontrole, ...) als begeleider / ondersteuner van taalverwervingsprocessen van kinderen / jongeren uit te bouwen? (*Interactie met de leerkracht*);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.5 te ervaren dat het mogelijk is om alle kinderen / jongeren (ook de laagtaalvaardige) actief te betrekken in gesprekken en opdrachten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 5: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren de taalheterogeniteit van een klasgroep positief aan te wenden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

5.1 zicht te krijgen op de heterogene samenstelling van een groep op het vlak van taal en taalvaardigheid;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2 te leren hoe ze de taalheterogeniteit van een klasgroep op een positieve manier kunnen aanwenden in heterogene groepeeringsvormen, differentiatiewijzen, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3 ervaringen op te doen in klasgroepen die op het vlak van taal en taalvaardigheid grote verschillen vertonen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 6: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om bewust te leren omgaan met taal in alle vakken én om de taalvaardigheid van de kinderen / jongeren in alle activiteiten te leren bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

6.1 te ervaren dat in alle activiteiten / vakken / lessen uitvoerig op (school)taal(vaardigheid) gerekend wordt;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.2 te ervaren dat (school)taal drempels kan opwerpen voor het verwerven van vakkennis of vaardigheden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.3 strategieën en/of een didactische aanpak te verwerven die ervoor zorgen dat (school)taal geen hinderpaal is bij het realiseren van specifieke doelen in het vak Nederlands, noch in andere vakken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.4 bewust de vele mogelijkheden te leren benutten die elke les en situatie in de klas, op school en daarbuiten bieden om de taalvaardigheid van kinderen / jongeren te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 7: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om op een systematische en planmatige wijze hulp te kunnen bieden bij taalproblemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

7.1 een beeld te krijgen van taalproblemen (en – stoornissen) die zich bij kinderen / jongeren kunnen voordoen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.2 zich bewust te worden van de voordelen van een preventieve aanpak via kwaliteitsvol taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.3 inzicht te krijgen in kwaliteitsvolle remediërende interventies?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 8: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om ervaringen op te doen met een schooltaalbeleid en om taalvaardigheidsonderwijs te realiseren in teamverband?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

8.1 deel te nemen aan informatie-uitwisseling en discussie in een team rond taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.2 inzicht te krijgen in wat een taalbeleid op schoolniveau kan zijn en kan betekenen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 9: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren samenwerken (communicatie en participatie) met externen (ondersteuningsstructuren en ouders) ook op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs

9.1 inzicht te krijgen in onderwijsondersteuningsstructuren (CLB's, pedagogische begeleiding, nascholing, ...);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.2 ervaringen op te doen met externe onderwijsondersteuners;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.3 inzicht te krijgen in wat de rol van ouders al dan niet kan zijn;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.4 ervaringen op te doen in het samenwerken met ouders (contacten, actieve betrokkenheid, ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

TVO 10: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen schept de opleiding voor studenten om

10.1 kennis te maken met diverse bronnen (materialen, tijdschriften, het internet, nascholingsinstellingen) voor professionalisering op het vlak van taal en taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.2 kritisch te reflecteren op hun eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot taal en taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.3 acties te plannen om aan vastgestelde noden en behoeften i.v.m. taalvaardigheidsonderwijs tegemoet te komen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM ONZE STUDENTEN DE NODIGE COMPETENTIES BIJ TE BRENGEN VOOR HET GEVEN VAN TAALVAARDIGHEIDSONDERWIJS (TVO) OP DE BASISCHOOL OF IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS?

TVO 1: Schept de opleiding voldoende kansen om studenten het hoofddoel en het begrippenkader van taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal te leren kennen en te leren toepassen? Met andere woorden, leren studenten op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van alle kinderen / jongeren in alle activiteiten verhogen? (Hoofddoel)

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht krijgen in taalverwervingsprocessen in het algemeen, in de variatie in taalverwervingsprocessen (eerste en tweede taal, taalstoornissen, ...), en in de ontwikkeling van talige competenties (receptief en productief, ...) van kinderen / jongeren;
- leren reflecteren op de ontwikkelingsstimulerende waarde van het eigen taalgebruik en de eigen taalvaardigheid in de klas;
- krachtige (taal)leeromgevingen leren creëren: taakgericht (taal)onderwijs, interactief (taal)onderwijs, adaptief (taal)onderwijs, ...;
- ervaringen opdoen met een variatie aan taalheterogene klasgroepen;
- leren bijsturen van de eigen praktijk met betrekking tot taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal aan de hand van concrete acties;
- kleinschalig actie-onderzoek op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs leren uitvoeren.
- ...

TVO 2: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om greep te krijgen op de relevante taalvaardigheidsdoelen waaraan ze met kinderen / jongeren moeten werken?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht krijgen in de rol van taal op het vlak van identiteit en van sociaal en maatschappelijk functioneren;
- inzicht krijgen in de verschillende functies van taal (conceptualiserend, communicatief, expressief);
- inzicht krijgen in taalvariatie en taalnormen, in de plaats en het nut van standaardtaal en dialect;
- inzicht krijgen in de aanwezige meertaligheid in de samenleving, in meertalige klassen, in hoe meerdere talen functioneren in verschillende contexten;
- inzicht krijgen in de rol van taal in onderwijsleerprocessen: taal als instrument om tot leren te komen;

Dit betekent o.a. inzicht krijgen in

- het verschil thuistaal-schooltaal;
- schooltaaleisen: het begrijpen van mondelinge uitleg, van mondelinge en schriftelijke instructies, verslag uitbrengen, ...;
- de complexiteit van boodschappen op school wat betreft de gehanteerde taal (op het vlak van woordgebruik, zinsbouw, verbanden, tekstopbouw, ...);
- de samenhang tussen complex, abstract taalgebruik en lesinhouden die los staan van de ervaringswereld van de kinderen / jongeren en vanuit een wetenschappelijk perspectief worden benaderd.

- het onderscheid leren maken tussen adequaat en correct taalgebruik en dat leren toepassen in de klascontext;
- de relevante documenten op het vlak van taalvaardigheidsdoelstellingen kritisch leren gebruiken: ontwikkelingsdoelen en eindtermen van het departement onderwijs, leerplannen, ontwikkelingsplannen, Referentiekader vroege tweede taalverwerving²,

TVO 3: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om kennis te maken met verschillende evaluatievormen om het taalvaardigheidsniveau van kinderen / jongeren te bepalen, én om deze evaluatievormen ook te leren hanteren?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht krijgen in het onderscheid tussen product- en procesevaluatie van taalvaardigheid.
- inzicht krijgen in evaluatievormen die taalvaardigheid op een gevarieerde, brede en continue manier in kaart brengen;
- inzicht krijgen in de kenmerken van evaluatievormen die taalvaardigheid op een directe wijze ‘meten’;
- zich een beeld leren vormen van wat de kinderen / jongeren individueel en als groep kunnen;
- leren bepalen waar de verdere leerbehoeften / noden van een individuele leerling en/of groep liggen;
- de bestaande evaluatievormen (bv. Observatie- en toetsinstrumenten) voor taalvaardigheidsonderwijs voor de betreffende doelgroep leren kennen:
  - voor het kleuteronderwijs: KOBİ-TV3, TALK4, ...; voor het lager onderwijs: TAL5, VLOT6, ...; voor het secundair onderwijs: TAS7, TASAN8, ...;
  - aandacht hebben voor wat die instrumenten ‘meten’;
  - aandacht hebben voor hoe die instrumenten zich verhouden t.o.v. na te streven doelen, en t.o.v. instrumenten die deelvaardigheden of andere vaardigheden meten.
- bestaande evaluatievormen (o.a. leerlingvolgsystemen m.b.t. taal, taalportfolio, ...) op de stagescholen en op de hogeschool leren kennen en/of de werking ervan zelf ervaren.
- ...

TVO 4: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) te leren hanteren om kinderen / jongeren taalvaardigheid te laten opbouwen?

² Van den Branden, K., Van den Nulft, D., Verhallen, M. & M. Verhelst. (2001). *Referentiekader vroege tweede taalverwerving. Een referentiekader voor doelstellingen rond vroege NT2-verwerving in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

³ Gysen, S., Rossenbacker, K. & M. Verhelst (1999). *KOBİ-TV. Kleuterobservatie-instrument Taalvaardigheid*. Leuven: K.U.Leuven, Centrum voor Taal en Migratie, Steunpunt NT2.

⁴ Werkgroep Taaltoetsen (1996). *TALK. Taalvaardigheidstoets Aanvang Laatste Kleuterklas*. Leuven: Steunpunt NT2.

⁵ Werkgroep Taaltoetsen (1995). *TAL. Taalvaardigheidstoets Aanvang Lager onderwijs*. Leuven: Steunpunt NT2.

⁶ Colpin, M. e.a. (Red.) (1997). *VLOT. Volgstelsel Lager Onderwijs: Taalvaardigheid*. Deurne: Wolters Plantyn.

⁷ Bogaert, N., Smet, G. & M. Smeyers (2001). *TAS. Taalvaardigheidstoets Aanvang Secundair onderwijs*. Leuven: Steunpunt NT2.

⁸ Gysen, S., Ramaut, G. & M. Sterckx (2003). *TASAN. Taalvaardigheidstoets Aanvang Secundair onderwijs Anderstalige Nieuwkomers*. Leuven: Steunpunt NT2.

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- voldoende gevarieerde ervaringen opdoen met de ontwikkeling van krachtige taken (interactiegericht, motiverend, uitdagend, taal als middel, ...), waarbinnen ze o.a.
  - kinderen / jongeren aanmoedigen om met elkaar en met anderen te spreken, naar elkaar te luisteren, samen te lezen en te schrijven, en daarbij hun competentiegevoel verhogen;
  - kinderen / jongeren kansen bieden om hun luister- en spreekvaardigheid op te bouwen door hen gevarieerde en motiverende luister- en spreekkansen te geven;
  - kinderen / jongeren voldoende kansen bieden om hun lees- en schrijfvaardigheid op te bouwen door hen gevarieerde en motiverende teksten te laten lezen en schrijven.
- een natuurlijk, relevant, groot en begrijpelijk taalaanbod leren aanbieden en een volwaardige, betekenisvolle interactie met kinderen / jongeren leren aangaan, die de taalontwikkeling van alle kinderen / jongeren ten goede komt;
  - Dat gebeurt wanneer de studenten
  - de inhoud van de boodschap van kinderen / jongeren centraal zetten;
  - pas in tweede instantie, én op een impliciete wijze de vorm van de boodschap corrigeren;
  - kinderen / jongeren tijd en ruimte geven om deel te nemen aan de communicatie ('ruimtescheppend' gedrag);
  - kinderen / jongeren stimuleren om overleg te plegen, meningen, interesses, ervaringen, ideeën en gevoelens te verwoorden, om hun ervaringswereld een plaats te geven, om problemen aan te kaarten, ...;
  - met nieuwe vragen en / of motiverende reacties voortbouwen op de inbreng van kinderen / jongeren;
  - oog hebben voor een evenwichtige beurtverdeling;
  - betekenisonderhandeling en begripscontrole oefenen;
  - positieve feedback geven;
  - vraagstelling (het stellen van open, communicatieve vragen, vragen naar ervaringen en meningen van kinderen / jongeren, ...) en denkstimulering oefenen;
  - taalaanbod koppelen aan concrete handelingen, concrete voorwerpen of afbeeldingen én aan ervaringen, handelingen en spontane uitingen van kinderen / jongeren;
  - ervaren dat via ondersteuning (doorvragen, boodschappen hernemen en herformuleren, visualisering, taal ophangen aan handelingen, ruimte geven, blijven motiveren, ...) ook laagtaalvaardige kinderen / jongeren het taalaanbod kunnen begrijpen en duidelijke boodschappen kunnen produceren;
  - een aantal valkuilen vermijden zoals verschraling van het taalaanbod, te veel herhaling en een te veel op woordenschat gericht taalaanbod.
- ...

TVO 5: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren de taalheterogeniteit van een klasgroep positief aan te wenden?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- zicht leren krijgen op de taalachtergrond van kinderen / jongeren, o.a. door observatie, gesprek met mentoren, ...;
- het taalvaardigheidsniveau van kinderen / jongeren leren inschatten;
- laagtaalvaardige kinderen / jongeren positief leren benaderen in plaats van hen te stigmatiseren;

- zich bewust zijn van de mogelijkheden, de beperkingen en de impact van de eigen taalvariëteit die ze hanteren naar de kinderen / jongeren toe;?
- op een positieve manier leren omgaan met kinderen / jongeren die een eigen taalvariëteit spreken;
- inzicht krijgen in het positieve effect van samenwerkend of coöperatief leren op de taalvaardigheidsontwikkeling van kinderen / jongeren;
- Daartoe moeten de studenten
  - coöperatief / samenwerkend leren kunnen observeren en uitproberen in oefenlessen, stage, ...;
  - interactie tussen kinderen / jongeren leren stimuleren met het oog op het uitvoeren van een bepaalde taak;
  - inzicht krijgen in het onderscheid qua leereffect op het vlak van taalvaardigheid tussen homogene en heterogene groeperingsvormen;
  - het voordeel van heterogene groepsvorming op het vlak van taalvaardigheid kunnen ervaren.
- leren observeren en lesgeven in taalheterogene, en in het bijzonder in meertalige, klascontexten;
- leren om taalheterogene klassen gedifferentieerd te ondersteunen.
- ...

TVO 6: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om bewust te leren omgaan met taal in alle vakken én om de taalvaardigheid van de kinderen / jongeren in alle activiteiten te leren bevorderen?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht krijgen in de overeenkomsten tussen taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal;
- zich bewust zijn van de impact van de eigen taalvaardigheid op de taalvaardigheidsontwikkeling van de kinderen / jongeren, én rekening houden met de mogelijkheden en de beperkingen van die eigen taalvaardigheid;
- ervaren welke ingrepen op het vlak van taal en didactiek de toegankelijkheid van boodschappen verhogen;
- op het vlak van taal: betekenisonderhandeling, verduidelijken van relevante begrippen, herformulering, ...;
- op het vlak van didactiek: activeren van voorkennis, betekenisvolle en motiverende contexten aanbieden, actieve werkvormen, ...;
- ervaren hoe er op elk moment en tijdens elk vak toch aan de taalvaardigheid van kinderen / jongeren gewerkt kan worden door middel van
  - interactieve werkvormen;
  - motiverende taken;
  - functioneel gebruik van teksten.
- ...

TVO 7: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om op een systematische en planmatige wijze hulp te kunnen bieden bij taalproblemen?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- in de praktijk het onderscheid en de samenhang ervaren tussen preventie (o.a. differentiatie) en remediëring;
- kennismaken met de remediëringsaanpak in de stageschool;
- inzicht krijgen in de eisen van kwaliteitsvolle remediërende interventies:
  - een goede en uitgebreide diagnose;

- aan de hand van een handelingsplan;
  - gericht op concrete en evalueerbare vaardigheidsdoelen;
  - duidelijk afgestemd op wat in de ‘gewone les’ gebeurt;
  - aan de hand van aangepaste zinvolle taken waarbij taal functioneel gebruikt wordt;
  - in eerste fase klasintern, pas nadien – zo nodig – klasextern;
  - met de hulp van een extra leerkracht / remedial teacher;
  - kortstondig en intensief.
- ...

TVO 8: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om ervaringen op te doen met een schooltaalbeleid en om taalvaardigheidsonderwijs te realiseren in teamverband?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- participeren in de dagelijkse en volledige werking van een stageschool (o.a. oudercontacten, omgaan met meertaligheid, ...);
- de mogelijke inhouden en onderdelen van een schooltaalbeleid leren kennen en kennismaken met taalbeleidsinstrumenten.
- ...

TVO 9: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om te leren samenwerken (communicatie en participatie) met externen (ondersteuningsstructuren en ouders) ook op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht krijgen in de rol die externe onderwijsbetrokkenen (pedagogische begeleiding, CLB's, nascholing, schoolopbouwwerk, ...) op school kunnen spelen op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs;
- inzicht krijgen in de eigen ideeën en verwachtingen met betrekking tot de ondersteunende rol van ouders op het vlak van taalvaardigheid;
- inzicht krijgen in de mechanismen achter de keuzes van ouders om al dan niet actief / zichtbaar te participeren aan het schoolleven van hun kind(eren);
- inzicht krijgen in de effectieve communicatieve mogelijkheden en beperkingen die ouders hebben om de taalvaardigheid (in het Nederlands of in de eigen taal) van hun kinderen te ondersteunen;
- inzicht krijgen in de eigen mogelijkheden om ouders te betrekken in het taalvaardigheidsonderwijs;
- ervaringen opdoen met een open en wederkerige communicatie met ouders;
- inzicht krijgen in de verschillende doelen (zichzelf informeren, ouders informeren, slecht nieuws brengen, ...) die een gesprek met ouders kan hebben.
- ...

TVO 10: Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Dat betekent o.a. dat studenten ...

- de eigen inzichten met betrekking tot taalvaardigheidsonderwijs kritisch leren benaderen en actualiseren,
  - via informatieverwerving aan de hand van kranten, tijdschriften (maatschappelijk, onderwijskundig, didactisch) en het internet;
  - via discussie met leerkrachten en andere onderwijsbetrokkenen.

2.1.4 Socio-emotionele ontwikkeling

Ingang 1: 10 competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen in verband met volgen en ondersteunen van sociale competenties en socio-emotionele problemen (SE) van kinderen / jongeren in de basisschool en het secundair onderwijs?

SE 1. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van de socio-emotionele ontwikkeling te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 2. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen het welbevinden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 3. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van de mate waarin kinderen / jongeren socio-emotioneel gezond in ontwikkeling zijn of problemen kennen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 4. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 5. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep met betrekking tot de socio-emotionele ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 6. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 7. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op de individuele socio-emotionele noden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 8. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 9. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten bij het ondersteunen van socio-emotionele problemen en bij het preventief en remediërend werken te leren samenwerken met collega's en derden (ouders, ondersteuningsstructuren)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 10. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen in verband met volgen en ondersteunen van sociale competenties en socio-emotionele problemen (SE) van kinderen / jongeren in de basisschool en het secundair onderwijs?

SE 1. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van de socio-emotionele ontwikkeling te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

1.1. zicht te leren krijgen op het belang van een gave socio-emotionele ontwikkeling van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.2. gevoelig te worden voor het socio-emotionele welbevinden van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.3. zicht te leren krijgen op verschillende aspecten binnen de socio-emotionele ontwikkeling;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.4. zicht te leren krijgen op mogelijke socio-emotionele problemen bij kinderen / jongeren.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 2. Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich een beeld te leren vormen het welbevinden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

2.1 het welbevinden van kinderen / jongeren te leren inschatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2 inzicht te leren krijgen in welke condities belangrijk zijn voor een gezonde socio-emotionele ontwikkeling;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.3 via een gerichte observatie zicht te leren krijgen op welke kinderen / jongeren het moeilijk hebben;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.4 door het screenen van welbevinden in kaart te leren brengen hoeveel kinderen / jongeren onvoldoende socio-emotioneel ontwikkelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

SE 3. Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich een beeld te leren vormen van de mate waarin kinderen / jongeren socio-emotioneel gezond in ontwikkeling zijn of problemen kennen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

3.1 instrumenten te leren hanteren om op een systematische wijze de socio-emotionele ontwikkeling op te volgen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.2 zicht te leren krijgen op hoever kinderen / jongeren staan op het vlak van sociale competenties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.3 zicht te leren krijgen op het zelfvertrouwen van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.4 zicht te leren krijgen op de situaties (schoolcontext, thuissituatie, vriendenkring, ...) die invloed kunnen hebben op of oorzaak kunnen zijn van socio-emotionele problemen.

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 4. Schept de opleiding voldoende kansen bij studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

4.1. gerichte observaties (in de klas, op de speelplaats, ...) en gegevens uit niet schoolse contexten (de thuissituatie, de vrije tijd, ...) te leren benutten als bron om zich een breed beeld te vormen van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.2. via ervaringsreconstructie en intuïtie meer greep en voeling te leren krijgen op wat het socio-emotioneel probleem voor dit concrete kind en voor zijn omgeving betekent;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.3. zich een beeld te leren vormen van hoe competent een kind / jongere is in zijn communicatie met anderen (sociale competenties);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.4. zich een beeld te leren vormen van het belang van zelfvertrouwen in functie van leren en ontwikkeling;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.5. inzicht te leren krijgen in hoe goed een kind / jongere zich weet te organiseren als iets verkeerd loopt (zelfsturing).

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 5. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep met betrekking tot de socio-emotionele ontwikkeling?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

5.1. via het screenen van welbevinden te leren nagaan of het aanbod nog aansluit bij de (emotionele) noden van een groep kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2. te leren nagaan of het klasklimaat voldoende positief is;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3. gerichte interventies te leren uitbouwen met het oog op het verbeteren van het klasklimaat en de sociale relaties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.4. sfeervolle momenten in basisscholen en secundaire scholen te leren benutten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.5. een open communicatie bij kinderen / jongeren te bevorderen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.6. zich te bekwamen om kinderen / jongeren beter in voeling te brengen met zichzelf (met eigen gevoelens, behoeften en ervaringen) en te leren emoties, behoeften en belevingen in taal uit te drukken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.7. zich competent te voelen om kinderen / jongeren te leren omgaan met conflicten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.8 zich competent te voelen bij het inspireren van kinderen / jongeren tot respectvol omgaan met elkaar op basis van een gevoel van verbondenheid;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.9 zich competent te voelen om kinderen / jongeren inzicht bij te brengen over hun relatiestijl met anderen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.10 zich te bekwamen in het verhogen van sociale competenties bij kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 6. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

7.6. via open organisatievormen als hoekenwerk, contractwerk, projectwerk, ... kansen te leren creëren voor meer geïndividualiseerde trajecten die beter aansluiten bij hun verschillende belevingswerelden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.6. in functie van de verschillen qua zelfvertrouwen en veerkracht in een groep gericht te leren differentiëren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.6. het werken met projecten waarin de belevingswereld aan bod komt te stimuleren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 7. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op de individuele socio-emotionele noden van kinderen / jongeren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

7.1. materialen te leren kennen met het oog op het verhogen van het welbevinden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.2. materialen te leren ontwikkelen in functie van het verhogen van het welbevinden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.3. specifieke activiteiten uit te werken om het welbevinden te verhogen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.4. zich te bekwamen in het ondersteunen van het zelfvertrouwen van kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.5. zich competent te voelen in het geven van positieve feedback;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.6. zich competent te voelen in het ondersteunen van kinderen / jongeren in het reflecteren op hun eigen functioneren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.7. zich competent te voelen bij het hanteren van een aangepaste leerkrachtstijl die getuigt van inlevingsvermogen en acceptatie van de andere;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.8. zich te bekwamen in een ervaringsgerichte leerkrachtstijl met oog voor beleving, aangepaste sturing en autonomie voor de kinderen / jongeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.9. zich te bekwamen in het werken met ervaringsreconstructies om meer greep te krijgen op en voeling met wat het socio-emotioneel probleem voor dit concrete kind en voor zijn omgeving betekent?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 8. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

8.1. (door in de loop van een schooljaar een klasscreening enkele malen in te vullen) beter zicht te leren krijgen op het effect van inspanningen om de sfeer en het welbevinden te verhogen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.2. de kinderen waarvoor een dossier geopend wordt systematisch te leren opvolgen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.3. te leren nagaan wat de uitvoering van een handlingsplan heeft opgeleverd en het zo nodig te leren bijsturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 9. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten bij het ondersteunen van socio-emotionele problemen het bij preventief en remediërend werken daar rond te leren samenwerken met collega's en derden (ouders, ondersteuningsstructuren)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

9.1. collega's te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.2. ouders te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.3. externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) te leren betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

SE 10. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om:

10.1. diverse bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven ...) te leren hanteren i.v.m. socio-emotionele problemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.2. kritisch te leren reflecteren op hun eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot socio-emotionele problemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.3. eigen leerbehoeften m.b.t. socio-emotionele problemen te leren detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.4 te leren samenwerken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen in verband met volgen en ondersteunen van de socio-emotionele ontwikkeling (SE) van kinderen / jongeren in de basisschool en het secundair onderwijs?

SE 1. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van de socio-emotionele ontwikkeling te leren kennen en toepassen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht verwerven in wat socio-emotionele ontwikkeling kan inhouden, o.m.:
  - kenmerken en uitingsvormen van een gave en van een bedreigde socio-emotionele ontwikkeling;
  - voorwaarden voor een gave socio-emotionele ontwikkeling;
  - de rol van sociale competenties m.b.t. de socio-emotionele ontwikkeling;
  - de plaats van zelfvertrouwen binnen een gave socio-emotionele ontwikkeling;
  - hoe een gave socio-emotionele ontwikkeling en zelfvertrouwen ondersteund en opgebouwd kunnen worden;
  - welke factoren in kinderen / jongeren en in hun omgeving een rol kunnen spelen bij het ontstaan van socio-emotionele problemen;
  - hoe het al dan niet voldoende bevredigd zijn van basisbehoeften een belangrijke rol speelt bij het al dan niet ontstaan van socio-emotionele problemen;
  - hoe socio-emotionele problemen aangepakt kunnen worden;
- leren reflecteren op het belang van het werken aan een gave socio-emotionele ontwikkeling in functie van goed en breed leren en ontwikkelen.

SE 2. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van het welbevinden van kinderen / jongeren?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- leren kijken vanuit het perspectief van de lerenden, meer bepaald door naar het welbevinden van lerenden te leren kijken;
- het welbevinden van kinderen / jongeren leren zien en scoren;
- het welbevinden van (klas)groepen leren screenen met behulp van een procesgericht volgsysteem⁹;
- via klasscreeningen ervaringen opdoen met en inzicht krijgen in welke kinderen op socio-emotioneel vlak opvallen;
- ervaringen opdoen met en inzicht verwerven in de aspecten die belangrijk zijn voor een gave socio-emotionele ontwikkeling;
- in kaart brengen welke kinderen / jongeren extra aandacht nodig hebben.

---

⁹ Laevers, F., e.a. (2001). Een procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters. Leuven, CEGO.

Laevers, F., e.a. (2003). Een procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters (digitale versie). Leuven, CEGO.

Laevers, F., e.a. (1998). Een procesgericht kindvolgsysteem voor leerlingen. (lager onderwijs). Leuven, CEGO.

Laevers, F. & Verhoeven, A. (2003). Een procesgericht volgsysteem voor leerlingen secundair onderwijs (digitale versie).

SE 3. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van de mate waarin kinderen / jongeren socio-emotioneel gezond in ontwikkeling zijn of problemen kennen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- kennis maken met en oefenen in het leren zien van:
  - opvallend gedrag en signalen i.v.m. zich goed versus zich niet goed voelen;
  - manieren waarop kinderen / jongeren in relatie treden met leeftijdsgenoten, volwassenen, de thuissituatie, de schoolcontext, de vrije tijd, ...;
  - bevorderende versus belemmerende factoren in kinderen / jongeren zelf en in de omgeving;
  - hoe kinderen / jongeren het onderwijsaanbod beleven en hoe ze ermee omgaan;

- welke belevingen en behoeften achter gedragingen, signalen, ... schuil gaan;
- in welke mate het behoud van het zelfvertrouwen van elk individu niet in gevaar is.
- ervaringen opdoen met materialen of instrumenten die kunnen helpen meer zicht te krijgen op gevoelens, behoeften en sociale competenties van kinderen / jongeren en deze bespreekbaar kunnen helpen maken:
  - de axenroos;
  - een doos vol gevoelens¹⁰;
  - een huis vol gevoelens en axen¹¹;
  - de roos van Leary;
  - sociogram;
  - gevoelsgeladen verhalen en poëzie.

SE 4. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich een beeld te leren vormen van wat bij een kind / jongere aan de hand is?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in:
  - manieren waarop i.v.m. met één kind / jongere voldoende breed informatie ingewonnen kan worden;
  - hoe via empathische inleving het perspectief van kinderen / jongeren meegenomen kan worden;
  - in welke mate vakoverschrijdende competenties (zelfsturing, sociale competenties, creativiteit, ondernemingszin,...) hier een rol (kunnen) spelen;

- ervaringen opdoen met en oefenen in:
  - gericht observeren tijdens schoolse en niet-schoolse situaties, o.m.
    - opvallend gedrag en signalen leren zien en beschrijven;
    - manieren waarop een kind / jongere in relatie treden met leeftijdsgenoten, volwassenen, de thuissituatie, de schoolcontext, de vrije tijd, ...;
    - bevorderende versus belemmerende factoren bij het kind / de jongere zelf en in de omgeving;
  - via observeren en interpreteren meer zicht krijgen op onderliggende gevoelens en behoeften:
    - het maken van ervaringsreconstructies via empathisch inleven: vertrekken vanuit observatie; zich inleven in de situatie zoals het kind / de jongere de situatie beleeft;

---

¹⁰ Kog, M. & J. Moons. (2001). Een doos vol gevoelens. Leuven, CEGO.

¹¹ Laevers, F., e.a. (2001). Een huis vol gevoelens en axen. Leuven. CEGO.

- vanuit dit perspectief de situatie proberen te (be)grijpen vanuit de noden, belevingskernen en (basis)behoefte van het kind /de jongere;
- hierbij een strategie kunnen hanteren gebruik makend van materialen en instrumenten¹².

SE 5. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het aanbod beter te leren afstemmen op het profiel en de noden van een groep met betrekking tot de socio-emotionele ontwikkeling?

SE 6. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten een soepele organisatie te leren uitbouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen kinderen / jongeren?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in
  - het belang van een positief klasklimaat i.f.v. een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen;
  - het belang van sociale competenties;
  - het belang van een basishouding van respectvolle verbondenheid met zichzelf, elkaar, de omgeving, ...;
  - het belang van de vijf betrokkenheidverhogende factoren (sfeer en relatie; aanpassing aan niveau, werkelijkheidsnabijheid, ruimte voor activiteit, leerlingeninitiatief) bij het organiseren van een onderwijsactiviteit (zie hiervoor ook: PR 5 en 6);
- ervaringen opdoen in
  - manieren om te werken aan een positieve klassfeer, o.a.:
    - expliciet aandacht schenken aan het welbevinden van 'alle' betrokkenen in de groep en regelmatig momenten vrij te roosteren om dit bespreekbaar te maken;
    - werken met kringgesprekken om te kunnen inspelen op ervaringen, belevingen en gevoelens;
    - werken met sfeerbevoorgerende momenten waarin aandacht is voor de belevingen van de groep;
    - de werkruimte inkleden zodat iedereen zich er beter thuis voelt;
    - werken rond het socio-emotioneel welbevinden met specifieke opdrachten zoals verborgen vriend, kind van de week, ...;
    - aansluiten bij de leefwereld van de kinderen / jongeren;
    - aandacht hebben voor een open communicatie;
    - gepaste feedback geven;
    - succeservaringen helpen realiseren;
    - aandacht hebben voor een niet bedreigende begeleidingsstijl en leerkrachthouding;
  - manieren om te werken rond gevoelens en sociale competenties, onder andere:
    - gebruik maken van specifieke materialen zoals de axenroos, huis vol gevoelens, doos vol gevoelens;
    - werken met een aanbod én met gericht gekozen gevoelsgeladen teksten (prentenboeken, (kort)verhalen, gedichten, ...);
    - projecten of thema's uitwerken rond gevoelsgeladen thema's en rond sociale competenties;

---

¹² Bv.: Kog, M., e.a. (1993). Een ervaringsgerichte strategie voor kleuters met sociaal-emotionele problemen.

- kinderen / jongeren uitnodigen om stil te staan bij conflicten: bij de beleving, bij mogelijke alternatieven, ...;
- kinderen / jongeren uitnodigen tot respectvol gedrag tegenover elkaar.
- het opzetten van individuele leertrajecten waarbij rekening gehouden wordt met de individuele verschillen in zelfvertrouwen en veerkracht;
- het werken met soepele organisatievormen zoals hoekenwerk, contractwerk, projectwerk (zie hiervoor ook PR 5 en 6).

SE 7. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten via specifieke materialen, activiteiten takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter te leren inspelen op de individuele socio-emotionele noden van een kind / jongere?

Dit betekent o.a. dat studenten ...:

- inzicht verwerven in
  - materialen, activiteiten, takenpakketten die qua niveau, inhoud, omvang ... rekening houden met de socio-emotionele noden van een kind;
  - elementen van een aangepaste begeleidingsstijl bij het ondersteunen van een kind / jongere.
- ervaringen opdoen in en oefenen van:
  - reflecteren op het eigen aanbod en op de elementen die aansluiten bij de socio-emotionele noden van de een kind / jongere;
  - reflecteren op de eigen begeleidingsstijl:
    - is de mate van sturing aangepast aan de socio-emotionele noden van dit kind / deze jongere?
    - krijgen kinderen / jongeren voldoende kansen om zelf initiatieven te nemen en (een stuk) autonoom op stap te gaan?
    - is er voldoende aandacht om kinderen te inspireren via denkstimulerende interventies, actiestimulerende interventies of communicatiestimulerende interventies?
    - is er voldoende voeling met de beleving van de kinderen / jongeren?
    - wordt de beleving bij voldoende kinderen / jongeren ondersteund?
  - naar aanleiding van observaties, ervaringsreconstructies interventies (materialen, activiteiten, tussenkomsten, ...) plannen die aansluiten bij de noden en (basis)behoeften van *dit kind / deze jongere*:
    - aanknopingspunten zien om de begeleiding aan op te hangen? Waar was het welbevinden / de betrokkenheid hoog?
    - mogelijkheden zien en op het moment zelf inspelen op de noden en (basis)behoeften van het kind / de jongere?
  - het werken aan het zelfvertrouwen van een kind / jongere;
    - door het geven van positieve feedback;
    - door succeservaringen te laten opdoen;

SE 8. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten gerealiseerde interventies op hun effecten te leren evalueren en ze zo nodig te leren bijsturen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...:

- inzicht hebben in:
  - hoe ze effecten boven tafel kunnen laten komen door opeenvolgende klasscreeningen te analyseren en te interpreteren;
  - de verschillende elementen die maken dat een interventie al dan niet succesvol is:

- elementen uit de context (thuisituatie, andere kinderen / jongeren ..);
  - elementen die te maken hebben met de kenmerken en manier van reageren van de kinderen / e jongeren;
  - elementen die te maken hebben met de manier waarop de interventie werd opgezet (materiaalaanbod, aard van de opdracht(en), opbouw van de activiteit(en), ;
  - elementen die te maken hebben met de begeleidingsstijl.
- ervaringen opdoen in:
    - het interpreteren van de informatie en gegevens ingewonnen tijdens het werken aan gerichte interventies;
    - het aansluiten bij deze gegevens door het opvolgen, bijsturen en/of bedenken van aangepaste, gerichte interventies op klasniveau en / of individueel niveau;
    - het opvolgen van een individueel dossier en het eventueel bijsturen van het handelingsplan voor een kind / jongere die extra zorg nodig heeft;

SE 9. Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten bij het ondersteunen van socio-emotionele problemen en bij het preventief en remediërend werken te leren samenwerken met collega's en derden (ouders, ondersteuningsstructuren)?

Dit betekent o.a. dat studenten ...:

- inzicht hebben in
  - de waarde van een teamgerichte benadering;
  - de manieren waarop in teamverband in school gewerkt kan worden;
  - de manieren waarop leerkrachten zorgbreed kunnen werken voor kinderen met nood aan extra zorg;
  - de manieren waarop ouders bij de school betrokken kunnen worden;
  - de manieren waarop externen het schoolgebeuren kunnen ondersteunen.
- ervaringen opdoen in:
  - het samenwerken met medestudenten:
    - in vormen van groepswork en coöperatief leren;
    - in vormen van casusbespreking en reflecteren op interventies;
  - het samenwerken met verschillende mentoren;
  - het opzetten van samenwerkingsverbanden;
    - in vormen van teamteaching;
    - vormen van klasoverschrijdend of vakoverschrijdend werken;
  - het samenwerken met ouderverenigingen en een CLB's:
    - naar aanleiding van concrete schoolprojecten;
    - naar aanleiding van een individueel handelingsplan.

SE 10. Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht hebben in
  - diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven i.v.m. socio-emotionele ontwikkeling;
- ervaringen opdoen in
  - kritisch reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking socio-emotionele problemen;

- detecteren van eigen leerbehoeften m.b.t. socio-emotionele problemen en in het verlengde daarvan acties te ondernemen;
- het leren samenwerken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners, ...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. socio-emotionele problemen.

2.1.5. Intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie

Ingang 1: 10 competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om de studenten de nodige competenties bij te brengen voor het organiseren van intercultureel onderwijs (ICO) op de basisschool of in het secundair onderwijs? Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het versterken en verbeteren van de leerlingen- en ouderparticipatie (LOP)?

ICO/ LOP1: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om het hoofddoel van intercultureel onderwijs te laten ervaren, namelijk kinderen / jongeren op een positieve manier leren omgaan met verscheidenheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP2: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren wat de centrale principes van intercultureel onderwijs zijn en hoe die in een pedagogische praktijk en een schoolbeleid kunnen worden geïntegreerd?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP3: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te bekwamen in het breed observeren van zowel kinderen / jongeren als ouders en teamleden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP4: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de sociale en culturele verscheidenheid van de kinderen / jongeren positief aan te wenden in het leerproces en te leren integreren in een visie op onderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP5: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om diversiteit te leren inbouwen op niveau van leerinhouden en didactische methoden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP6: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te leren een verscheidenheid aan situaties aanbieden waarin nieuwe sociale en culturele ervaringen worden opgedaan en kinderen / jongeren, leraar, ouders en externen interactief van en met elkaar kunnen leren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP7: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om klas en school te leren zien als democratische gemeenschappen, waarin keuzes worden gemaakt samen met de kinderen / jongeren, op basis van een gedeelde verantwoordelijkheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP8: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren dat de introductie van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie het werk van een heel team is, zowel op het niveau van de klas als op het niveau van de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP9: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te leren samenwerken met ouders en externe partners in de directe omgeving van de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ LOP10: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de mogelijkheden te leren kennen om zich te ontwikkelen tot een permanent lerende op het vlak van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het organiseren van intercultureel onderwijs (ICO) op de basisschool of in het secundair onderwijs?

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het versterken en verbeteren van de leerlingen- en ouderparticipatie (LOP)?

ICO/ LOP1: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om het hoofddoel van intercultureel onderwijs te laten ervaren, namelijk kinderen / jongeren op een positieve manier leren omgaan met verscheidenheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

1.1 te reflecteren op het belang van ICO voor het adequaat functioneren van de kinderen / jongeren in een pluriforme maatschappij;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.2 te leren de verscheidenheid binnen de klas, school of maatschappij niet te zien als een probleem, maar wel als een realiteit en een kans op leren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.3 te leren wat intercultureel leren is, en hoe dit gestimuleerd kan worden binnen de context van klas of school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ LOP2: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren welke de centrale principes van intercultureel onderwijs zijn en hoe die in een pedagogische praktijk en een schoolbeleid kunnen worden geïntegreerd?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

2.1 te leren werken met een dynamisch cultuurbegrip;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.2 te leren reflecteren op het eigen culturele referentiekader;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.3 kennis te maken met de valkuilen van ICO;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.4 te leren werken met 'diversiteit' en 'interactie' als indicatoren van ICO?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ LOP3: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te bekwamen in het breed observeren van zowel kinderen / jongeren als ouders en teamleden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

3.1 te leren reflecteren op het belang van breed observeren (kijken naar kinderen / jongeren los van didactische doelstellingen) voor het intercultureel leren van kinderen / jongeren,

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.2 te leren de gegevens verkregen via brede observatie te toetsen aan het eigen handelen en dit eventueel bij te sturen in functie van het intercultureel leren van kinderen / jongeren,

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.3 te leren dat ook de gegevens verkregen door observatie van ouders en teamleden relevant zijn voor de interculturalisering van de les- en schoolpraktijk?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP4: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de sociale en culturele verscheidenheid van de kinderen / jongeren positief aan te wenden in het leerproces en ze te leren integreren in een visie op onderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

4.1 te leren de verschillende ervaringswerelden, (niet-schoolse) interesses en vaardigheden van de kinderen / jongeren in de lespraktijk te integreren en hierbij de inbreng van ALLE kinderen / jongeren te bewaken?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP5: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om diversiteit te leren inbouwen op niveau van leerinhouden en didactische methoden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

5.1 inzicht te leren krijgen in de sociale constructie van kennis;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2 te leren bij het aanbieden van kennisinhouden meerdere perspectieven in te brengen,

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3 ervaring op te doen in het werken met verschillende werk- en groeperingsvormen; keuzes te leren maken voor die vormen waarbinnen interacties kansen krijgen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP6: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om een verscheidenheid aan situaties te leren aanbieden waarin nieuwe sociale en culturele ervaringen worden opgedaan en kinderen / jongeren, leraar, ouders en externen interactief met en van elkaar kunnen leren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

6.1 te oefenen in het verruimen van de ervaringswereld van kinderen / jongeren door ze te confronteren met steeds nieuwe contexten en situaties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.2 ervaring op te doen in het opzetten van leerprocessen waarin kinderen / jongeren, leraars, ouders en externe partners interactief van en met elkaar kunnen leren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP7: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om klas en school te leren zien als democratische gemeenschappen, waarin keuzes worden gemaakt samen met de kinderen / jongeren, op basis van een gedeelde verantwoordelijkheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

7.1 de klas te leren organiseren als een democratische gemeenschap met openheid, heldere afspraken en een gedeelde verantwoordelijkheid;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.2 aanzetten te leren geven om deze principes door te trekken van het niveau van de klas naar het niveau van de school;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

7.3 vaardigheden te verwerven in het maken van keuzes samen mét de kinderen / jongeren: op vlak van lesinhoud, op vlak van werkvormen, op vlak van inrichting van klas en school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP 8: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren dat de introductie van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie het werk van een heel team is, zowel op het niveau van de klas als op het niveau van de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

8.1 vaardig te worden in het opzetten van interactieprocessen met de verschillende leden van het schoolteam;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.2 de vrucht van de confrontaties met de verschillende visies, ervaringen en vaardigheden van de leden van het schoolteam te kunnen integreren in de eigen lespraktijk;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

8.3 de competentie te verwerven om actief mee te kunnen werken aan een actieplan ICO en LOP voor de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP9: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te leren samenwerken met ouders en externe partners in de directe omgeving van de school?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

9.1 zich bewust te leren worden van de cruciale rol die ouders spelen in de ondersteuning van het leerproces van kinderen, en dat het daarom van belang is de banden met ouders aan te halen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.2 de principes van brede observatie leren toepassen op de diversiteit aan visies, ervaringen en vaardigheden bij ouders;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.3 de diversiteit in het leerproces leren verhogen door ouders actief in het klas- en schoolgebeuren te betrekken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.4 de diversiteit in het leerproces leren verhogen door de buurt bij het klas- en schoolgebeuren te betrekken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.5 vaardigheid te verwerven in en het belang te leren beseffen van overleg met diverse verenigingen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

9.6 de principes van brede observatie leren toepassen op de ervaringen van kinderen / jongeren in en met de buurt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

ICO/ LOP10: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de mogelijkheden te leren kennen om zich te ontwikkelen tot een permanent lerende op het vlak van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Welke kansen scheppen wij als opleiding voor studenten om

10.1 zich op de hoogte te stellen van en te leren werken met de diverse in omloop zijnde bronnen en materialen met betrekking tot ICO en LOP?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het organiseren van intercultureel onderwijs (ICO) op de basisschool of in het secundair onderwijs?

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen voor het versterken en verbeteren van de leerlingen- en ouderparticipatie (LOP)?

ICO/ LOP1: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om het hoofddoel van intercultureel onderwijs te laten ervaren, namelijk kinderen / jongeren op een positieve manier leren omgaan met verscheidenheid?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- inzicht verwerven in de veelheid van manieren waarop mensen op elkaar kunnen lijken of van elkaar verschillen:
  - sekse en seksuele voorkeur;
  - etnische afkomst en nationaliteit;
  - religie en levensbeschouwing;
  - politieke overtuiging;
  - fysieke verschijning en uiterlijk voorkomen;
  - intelligentie, vaardigheden, voorkennis, visies en voorkeuren;
  - ...
- zicht krijgen op de situaties waarin zich confrontaties met verschil kunnen voordoen en waar mogelijkheden ontstaan om van en met elkaar te leren (= intercultureel leren):
  - op de werkvloer;
  - in het ziekenhuis;
  - in de straat;
  - in het café;
  - in de sportclub;
  - in de klas;
  - ...
- verscheidenheid leren zien als een normaal gegeven waarmee we dagelijks in verschillende situaties worden geconfronteerd;
- een dynamisch perspectief op verschil en gelijkenis leren hanteren, d.w.z. leren beseffen dat de betekenis die aan bepaalde gelijkenissen en verschillen wordt toegekend in één context, wellicht zal verschuiven in een andere context;
- het verband leren leggen tussen het organiseren van interculturele leeromgevingen in de klas en de school en een adequate omgang met verschil in diverse contexten later;
- leren reflecteren op het gegeven dat een maatschappij waarin positief wordt omgegaan met verschil niet vanzelfsprekend is, dat verschillen namelijk ook kunnen worden genegeerd of dat er een aanpassing van de andere aan eigen beeld en gelijkenis geëist kan worden;
- ervaren dat adequaat omgaan met verschil in essentie betekent in onderhandeling treden met de andere over de betekenis die aan dit verschil in de gegeven context wordt toegekend.
- leren reflecteren op de relatie 'omgaan met verschil' en 'een (on)rechtvaardige maatschappij'.

ICO/ LOP2: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren welke de centrale principes van intercultureel onderwijs zijn en hoe die in een pedagogische praktijk en een schoolbeleid kunnen worden geïntegreerd?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- leren inzien dat cultuur niet enkel een leidraad is die het individuele handelen bepaalt (passief) maar dat elk individu tevens in staat is via interacties (actief) het eigen culturele referentiekader aan te passen en te herinterpreteren;
- ervaren dat het net de confrontaties met diversiteit zijn die de dynamiek uitmaken van dit wordingsproces van cultuur;
- leren beseffen dat deze hierboven beschreven ‘adequate omgang met verschil’ niet vanzelfsprekend is, maar het resultaat van een leerproces;
- ervaren dat de bouwstenen van dit leerproces niet in kennisinhouden over vreemde culturen, noch in aparte projectweken rond diversiteit liggen verscholen, maar wel in de aanwezige verscheidenheid in de alledaagse praktijk van klas en school;
- leren inschatten dat werken met en aan verscheidenheid niet zonder gevaar is, en dat meer bepaald het overbenadrukken van verschil kan leiden tot stereotypering en polarisering;
- leren dat een interactief klimaat in de klas en op school een noodzakelijke voorwaarde vormt voor het kunnen benutten van diversiteit en het verhogen van de kans op intercultureel leren.

ICO/ LOP3: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te bekwamen in het breed observeren van zowel kinderen / jongeren als ouders en teamleden?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- kennismaken met en oefenen in etnografische observatie;
- kennismaken met de principes en de praktijk van schooletnografisch onderzoek;
- kennismaken en leren omgaan met de verschillende interactiewijzen die op school voorkomen;
- werken met richtvragen die het kader kunnen vormen van een schema voor brede observatie;
  - Wat is de interessesfeer van de kinderen / jongeren?
  - Over welke kennis en vaardigheden (ook niet-schoolse) beschikken de kinderen / jongeren reeds?
  - Welke omgangsvormen hanteren de kinderen / jongeren?
  - Welke zijn de verhoudingen tussen de kinderen / jongeren en veranderen deze verhoudingen naargelang de situatie?
  - Gedragen de kinderen / jongeren zich als één groep? Zijn er subgroepen? Hoe verhouden die subgroepen zich tot elkaar?
  - Welke onderlinge verschillen spelen daadwerkelijk een rol in het schoolleven?
  - Welke zijn de statusposities van de kinderen / jongeren?
  - Waar situeert zich het conflict binnen de interacties op school?
  - In welke mate zijn interactiewijzen aanwezig in de klas en de school?
  - Welke interactiewijze overheerst in de school?
  - ...

ICO/ LOP4: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de sociale en culturele verscheidenheid van de kinderen / jongeren positief aan te wenden in het leerproces en ze te leren integreren in een visie op onderwijs?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- door de organisatie van de les meningen, zienswijzen en ervaringen van kinderen / jongeren leren ontlocken, niet enkel in functie van een positief klasklimaat, maar ook in het kader van een rijkere lesinhoud;
- de leeromgeving zo leren organiseren dat de ervaringen van de kinderen / jongeren deel uitmaken van de leerinhoud;
- leren kinderen / jongeren zelf inhouden te laten ontdekken, visies te ontwikkelen, standpunten in te nemen i.p.v. hen alles zelf aan te reiken;
- leren bemiddelen in een leerproces i.p.v. het te leiden;
- flexibel leren zijn, leren improviseren, occasionele (interculturele) leerkanalen leren benutten;
- leren gebruik maken van de waaier aan vaardigheden, intelligenties, ervaringen, visies en kennis die kinderen / jongeren in het bezit hebben door deze in te zetten op een zodanige manier dat de kinderen / jongeren kunnen leren van en met elkaar;
- leren inzien dat ALLE kinderen / jongeren hun steentje kunnen bijdragen aan een interculturele leeromgeving (iedereen weet of kan iets, niemand weet of kan alles).

ICO/ LOP5: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om diversiteit te leren inbouwen op niveau van leerinhouden en didactische methoden?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- lesmateriaal leren screenen op zijn mogelijkheden voor confrontaties met diversiteit:
  - Is het gebruikte materiaal herkenbaar voor iedereen?
  - Worden stereotypen en generaliseringen over etnische, religieuze, seksegebonden onderwerpen hetzij vermeden, hetzij aangewend om te reflecteren op de gevolgen van stereotypering en generalisering?
  - Is de gebruikte taal aangepast aan de competentie van alle kinderen / jongeren?
  - Wordt het verscheiden karakter van samenlevingen weerspiegeld in de leermiddelen?
  - Wordt aandacht besteed aan prestaties en resultaten van verschillende samenlevingsvormen en individuen, in heden en verleden?
  - Wordt bij de presentatie van alledaagse situaties gebruik gemaakt van mensen van diverse culturele achtergronden die met elkaar communiceren?
  - Kunnen de aangeboden onderwerpen vanuit verschillende standpunten worden bekeken?
  - Zetten de leermiddelen kinderen / jongeren aan tot kritische analyse?
  - Leent het lesmateriaal zich tot toepassingen in open en uitdagende opdrachten?
  - Biedt de leerstof mogelijkheden om op een interactieve en coöperatieve manier te leren?
  - Worden de kinderen / jongeren gestimuleerd om te interpreteren en te analyseren door verschillende standpunten te presenteren?
- leren werken met interactieve werkvormen waarbij kinderen / jongeren leren van en met elkaar:
  - ateliers;
  - opdrachten in duo's;
  - een taak aan de computer in duo;
  - coöperatieve samenwerkingsvormen waarin onderlinge afhankelijkheid een rol speelt;

- samenwerkingsvormen waarin verschillende soorten vaardigheden en intelligenties aan bod kunnen komen;
- ...
- op zoek leren gaan naar open, uitdagende taken, indien mogelijk vakoverschrijdend waardoor kinderen / jongeren meer nood of zin voelen om effectief te gaan samenwerken;
- leren experimenteren met heterogene groepen en het wisselend samenstellen van groepen, waardoor kinderen / jongeren aan den lijve ondervinden wat diversiteit doorheen interactie en samenwerking in verschillende contexten betekent.

ICO/ LOP6: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om een verscheidenheid aan situaties aan te bieden waarin nieuwe sociale en culturele leerervaringen worden opgedaan en kinderen / jongeren, leraar, ouders en externen interactief van en met elkaar kunnen leren?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- in de klas en op school een interactief klimaat gestalte leren geven;
- niet enkel op zichzelf leren rekenen om een leerproces vorm te geven maar gebruik leren maken van de diversiteit aan kennis, ervaringen, visies en perspectieven van kinderen / jongeren, ouders, teamleden en externe partners om dit te doen;
- de leeromgeving op een dusdanige manier leren organiseren dat regelmatig nieuwe contexten en situaties waarin intercultureel leren mogelijk wordt gemaakt, optreden.

ICO/ LOP7: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om klas en school te leren zien als democratische gemeenschappen, waarin keuzes worden gemaakt samen met de kinderen / jongeren, op basis van een gedeelde verantwoordelijkheid?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- een deel van de verantwoordelijkheid voor de goede gang van zaken van het klas- en schoolgebeuren leren overdragen aan de kinderen / jongeren;
- inspraak en participatie niet als een louter formeel gegeven leren zien maar als een rode draad doorheen de hele klas- en schoolpraktijk;
- een evenwicht leren zoeken en vinden tussen een participatieve klas- en schoolcultuur en duidelijke regels en normen leren instellen;
- leren inzien dat het verlenen van verantwoordelijkheid en het bevorderen van participatie kan worden toegepast op een heel aantal terreinen in de klas en op de school:
  - Krijgen de kinderen / jongeren medeverantwoordelijkheid op het vlak van de klasinrichting?
  - Krijgen de kinderen / jongeren medeverantwoordelijkheid in de omgangsregels waar iedereen zich binnen de les aan te houden heeft?
  - Worden de kinderen / jongeren regelmatig verantwoordelijk gemaakt voor het eigen leren?
  - Worden de kinderen / jongeren regelmatig verantwoordelijk gemaakt voor het leren van anderen?
  - Krijgen de kinderen / jongeren regelmatig verantwoordelijkheid in de opbouw van de les?
  - Hebben kinderen / jongeren inspraak in de samenstelling en opvolging van het schoolreglement?
  - ...

ICO/ LOP8: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te ervaren dat de introductie van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie het werk van een heel team is, zowel op het niveau van de klas als op het niveau van de school?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- ervaren dat het beroep van leerkracht geen solowerk maar teamwerk is:
  - Wordt gebruik gemaakt van elkaars sterke kanten als leerkracht?
  - Komen leerkrachten tegemoet aan elkaars noden?
  - Bestaat er een systeem van wederzijdse ondersteuning?
  - Worden de verschillende deskundigheid van ALLE leerkrachten ingezet?
  - Zijn de leerkrachten verantwoordelijk voor elkaars functioneren?
  - Observeren de leerkrachten bij elkaar?
  - Wisselen de leerkrachten regelmatig informatie, ervaringen, materiaal, ... uit?
  - Begeleiden en onderwijzen leerkrachten elkaar?
  - Geven leerkrachten soms les in duo's aan dezelfde kinderen / jongeren?
- leren dat het werken met sleutelbegrippen als 'interactie' en 'diversiteit' bij uitstek van toepassing is op het werken in teamverband;
- leren dat het interculturaliseren van een teamwerking de noodzakelijke schakel is tussen de interculturalisering van de lespraktijk en de interculturalisering van de schoolpraktijk;
- leren dat de diversiteit binnen een schoolteam per definitie groot is en dat er dus volop mogelijkheden zijn om binnen een team te leren van en met elkaar.

ICO/ LOP9: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om te leren samenwerken met ouders en externe partners in de directe omgeving van de school?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- leren dat er verschillende mogelijkheden bestaan om de relatie tussen school en ouders te verbeteren:
  - Wordt de aanwezige diversiteit bij de ouders breed verkend?
  - Worden de ouders bij het lesgebeuren betrokken?
  - Blijven de contacten met ouders niet beperkt tot eenrichtingsverkeer?
  - Worden ouders betrokken en geïnformeerd ook als er geen 'problemen' zijn met hun kind?
  - Wordt er actief gepeild naar meningen van ouders?
  - Wordt er een uitnodigend klimaat geschapen voor ouders?
  - Wordt er in een begrijpelijke taal met ALLE ouders gecommuniceerd?
  - Worden er extra inspanningen gedaan om moeilijke bereikbare ouders ook te betrekken bij het klas- en schoolgebeuren?
- leren dat in een oudergroep een veelheid aan visies, kennis en ervaringen i.v.m. opvoeding en onderwijs leeft en dat de integratie van deze expertise in de eigen praktijk een verrijking inhoudt;
- ervaren dat de 'reële wereld' in de buurt van de school bij uitstek geschikt is om de ervaringswereld van de kinderen / jongeren te verruimen en nieuwe contexten en situaties aan te bieden;
- leren dat de samenwerking met onderwijsondersteunende organisaties in de buurt van de school de gegevens uit brede observatie van kinderen / jongeren en van hun ouders kan aanvullen, én de diversiteit in de onderwijspraktijk verhogen.

ICO/ LOP10: Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om de mogelijkheden te leren kennen om zich te ontwikkelen tot een permanent lerende op het vlak van intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie?

Dit betekent o.a. dat studenten ...

- leren dat de verzamelde en in verschillende contexten steeds wijzigende expertise, kennis, ervaringen, visies en vaardigheden van kinderen / jongeren, ouders, teamleden en externe partners dé bouwstenen zijn van dit permanent leren;
- de materialen en het vormingsaanbod leren kennen van de organisaties die expertise in huis hebben met betrekking tot leerlingen- en ouderparticipatie en intercultureel onderwijs.

2.1.6 DOORSTROMING EN ORIËTERING (DO)

Ingang 1: 10 competenties

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen om de oriëntatie en doorstroming van kinderen / jongeren in de basisschool en in het secundair onderwijs te (helpen) optimaliseren (DO)?

DO 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van doorstroming en oriëntering te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie : + ± -
Veranderen: ja neen

DO 2 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen beter zicht te krijgen op relevante kenmerken van zichzelf (zelfconceptverheldering)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: ja neen

DO 3 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen zich breed te informeren over relevante keuzemogelijkheden (horizonverruiming)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: ja neen

DO 4 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen weloverwogen te leren kiezen (loopbaancompetentie)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: ja neen

DO 5 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen begeleiden bij het nemen van schoolloopbaanbeslissingen?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: ja neen

DO 6 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe men de aanpak en ondersteuning bij doorstroming en oriëntering kan afstemmen op specifieke noden van kinderen / jongeren (en / of hun ouders) (afstemmingszorg)?

Huidige situatie : + ± -
Veranderen: ja neen

DO 7 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten doorstroming en oriëntatie te leren zien als een continu proces dat voortdurend aandacht krijgt in het pedagogisch-didactisch handelen?

Huidige situatie + ± -
Veranderen: ja neen

DO 8 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe bij doorstroming en oriëntering de ouders belangrijke partners zijn?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: ja neen

DO 9 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om bij doorstroming en oriëntering te leren samenwerken binnen het team en met de bestaande ondersteuningsstructuren?

Huidige situatie : + ± -
Veranderen: ja neen

DO 10 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie : + ± -
Veranderen: ja neen

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om onze studenten de nodige competenties bij te brengen om kinderen / jongeren in de basisschool en in het secundair onderwijs te ondersteunen bij een optimale doorstroming en oriëntering (DO)?

DO 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van doorstroming en oriëntering te leren kennen en toepassen?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding

1.1. om de studenten te leren inzien en ervaren dat het werken aan doorstroming en oriëntering kinderen / jongeren meer kansen biedt tot een succesvolle schoolloopbaan en een realistische studie- en beroepskeuze;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

1.2. om de studenten te leren inzien en ervaren dat doorstroming en oriëntering niet eng mag ingevuld worden, maar dat men oog moet hebben voor het begeleiden van o.m. zelfconceptverheldering, horizonverruiming, loopbaancompetentie, schoolloopbaanbeslissingen en afstemmingszorg;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

1.3. om de studenten te leren ervaren en inzien dat bij doorstroming en oriëntering de kinderen / jongeren en hun ouders (inter)actief betrokken zijn?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 2 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen beter zicht te krijgen op relevante kenmerken van zichzelf (zelfconceptverheldering)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

2.1. om de studenten te leren inzien en ervaren dat o.m. het welbevinden, de betrokkenheid, de belangstelling, de aspiraties, de waarden, een realistisch zelfbeeld, de capaciteiten, ... relevante kenmerken zijn in de context van doorstroming en oriëntering;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

2.2. om de studenten - o.m. aan de hand van instrumenten - te leren een duidelijker kijk te krijgen op deze relevante kenmerken;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

2.3 om de studenten materialen en werkvormen te leren hanteren om de kinderen / jongeren (en / of hun ouders) te helpen zelf beter zicht te krijgen op deze relevante kenmerken;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

2.4 om de studenten te leren inzien en ervaren hoe ze bij kinderen / jongeren (en / of hun ouders) de ontwikkeling van positief en realistisch zelfbeeld kunnen ondersteunen en zo een bijdrage kunnen leveren om mechanismen van ongelijke kansen, zoals kansarmoede, te doorbreken?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 3 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen zich breed te informeren over relevante keuzemogelijkheden (horizonverruiming)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

3.1 om de studenten beter zicht te helpen krijgen op relevante keuzemogelijkheden (scholen, studietoelagen en beroepen);

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

3.2 om de studenten beter zicht te helpen krijgen op relevante kenmerken (o.m. moeilijkheidsgraad, aanvangeisen, ...) van keuzealternatieven en op trajecten binnen scholen, studietoelagen en beroepen;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

3.3 om de studenten op de hoogte te helpen zijn van evoluties in het basis- en/of secundair en/of hoger en/of buitengewoon onderwijs in het algemeen en in het eigen vakgebied in het bijzonder;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

3.4. om de studenten te leren inzien en ervaren hoe ze kinderen / jongeren kunnen aanzetten om zich breed te informeren over en om te reflecteren over beroepen en onderwijsaanbod;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

3.5. om de studenten te leren inzien en ervaren hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen zicht te krijgen op de specifieke kenmerken en vereisten van een school, studierichting en beroep?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 4 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen weloverwogen keuzes en beslissingen te nemen (loopbaancompetentie)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

4.1. om de studenten te leren ervaren en inzien hoe ze situaties kunnen creëren waarbij kinderen / jongeren bewust keuzes leren maken (bv. bij keuzeactiviteiten, hoekenwerk, kiezen van groepen, contractwerk, ...);

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

4.2. om de studenten te leren ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen reflecteren over hun keuzeproces;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

4.3. om de studenten te leren ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen vooruit te blikken op wat hun keuzes inhouden, aan consequenties hebben, ...;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

4.4 om de studenten te leren ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren bewust kunnen helpen worden van de invloed die ouders, leerkrachten, ... uitoefenen op het beeld dat ze van zichzelf en de wereld hebben en op de keuzes die ze maken?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 5 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen begeleiden bij het nemen van schoolloopbaanbeslissingen?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

5.1 om de studenten te leren ervaren en inzien welke de mogelijke beslissingen zijn die in de loop van een schooljaar / cyclus of op het einde ervan kunnen genomen worden;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

5.2 om de studenten te leren ervaren en inzien welke factoren (o.m. aanvangseisen van een onderwijsaanbod, aspiraties, ... van kinderen / jongeren en / of hun ouders ...) een rol spelen bij het nemen van een schoolloopbaanbeslissing;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

5.3 om de studenten te leren ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen bij het nemen van een realistische beslissing?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 6 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe men de aanpak en ondersteuning bij doorstroming en oriëntering kan afstemmen op specifieke noden van kinderen / jongeren (en / of hun ouders) (afstemmingszorg)?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

6.1 om de studenten te leren ervaren en inzien welke factoren ertoe leiden dat sommige (groepen) kinderen / jongeren (en / of hun ouders) meer kans hebben op een niet terechte schoolloopbaan, en /of studie- en/of beroepskeuze (zicht op kwetsbaarheidsindicatoren);

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

6.2 om de studenten te leren ervaren en inzien hoe men via curriculumaanpassingen, gerichte ondersteuning en / of inschakeling van relevante derden (CLB, ...) de kansen van deze kinderen / jongeren om door te stromen kan verhogen;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

6.3 om de studenten te leren ervaren en inzien hoe men via gerichte ondersteuning en / of inschakeling van relevante derden (CLB, ...) deze kinderen / jongeren kan helpen tot een realistische (her)oriëntering te komen?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 7 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren zien als een continu proces dat voortdurend aandacht krijgt in het pedagogisch-didactisch handelen?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

7.1 om de studenten te leren inzien dat het helpen realiseren van een optimale doorstroming en oriëntering zaak is van goed onderwijs (krachtige leeromgeving) waarin kinderen / jongeren dag in dag uit leren kiezen, leren leren en leren leven;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

7.2 om de studenten te leren inzien dat doorstroming en oriëntering o.m. kunnen geïntegreerd worden in vakinhouden en/of projecten die deel uitmaken van de reguliere didactische praktijk;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

7.3 te leren inzien en ervaren dat zelfstandig leren en leren leren basisvaardigheden voor het leven zijn die starten in de kleuterschool en eigenlijk nooit ophouden?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 8 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten inzien en ervaren dat bij doorstroming en oriëntering ouders belangrijke partners zijn?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

8.1. om de studenten te leren inzien en ervaren dat ouders - samen met school - de eerste verantwoordelijken zijn om kinderen / jongeren te begeleiden bij de keuze van hun schoolloopbaan;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

8.2. om de studenten te leren inzien en ervaren dat ouders zorgvuldig geïnformeerd moeten worden;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

8.3 om de studenten te leren inzien en ervaren dat ouders vanuit hun ervaringen thuis een positieve inbreng kunnen hebben in / positieve feedback kunnen geven op de manier waarop de school omgaat met leren leren?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 9 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om bij doorstroming en oriëntering te leren samenwerken binnen het team en met de bestaande ondersteuningsstructuren?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

9.1 om de studenten te leren inzien en ervaren dat doorstroming en / of oriëntering meer kansen heeft om optimaal te gebeuren als men hier rond als team gaat overlegt en samenwerkt;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

9.2 om de studenten te leren inzien en ervaren hoe ze kunnen samenwerken met de tweede lijn CLB, gespecialiseerde begeleider) als de school een oriënterings- en of doorstromingsprobleem niet zelf niet optimaal kan aanpakken?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

DO 10 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Welke kansen scheppen wij als opleiding ...

10.1. om de studenten bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven, ...) te leren hanteren i.v.m. doorstroming en oriëntering;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

10.2 om de studenten kritisch te leren reflecteren op hun eigen kennis, vaardigheden en attitudes i.v.m. doorstroming en oriëntering, leerbehoeften te leren detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

10.2 om de studenten te leren samenwerken met externen (CLB, begeleiders, hulpverleners, ...) met het oog op het vergroten van hun deskundigheid m.b.t. doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± -
Veranderen: **ja neen**

Ingang 3: verdere concretisering van de competenties

DO 1 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten het hoofddoel en het begrippenkader van doorstroming en oriëntering te leren kennen en toepassen?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- zicht leren krijgen op relevante kenmerken van kinderen / jongeren én kinderen / jongeren (en / of hun ouders) helpen zicht te leren krijgen op deze relevante kenmerken;
- leren kinderen / jongeren te helpen inzien en ervaren dat graag en zelfstandig leren de basis vormt voor een attitude van levenslang leren en dat die attitude aan de grondslag ligt van een geslaagde doorstroming en oriëntering;
- kinderen / jongeren kunnen (helpen zich te) situeren t.a.v. aanvangseisen (kennis, vaardigheden, attitudes, interesses, ...) en / of de ouders hierbij betrekken;
- zich breed informeren over relevante keuzemogelijkheden en mogelijke trajecten én kinderen / jongeren (en / of hun ouders) helpen zich te leren informeren hierover;
- kinderen / jongeren (en / of hun ouders) leren betrekken en zo nodig te ondersteunen bij keuzeprocessen en bij het nemen van weloverwogen beslissingen;
- kinderen / jongeren (en / of hun ouders) die het nodig hebben extra ondersteuning te bieden;
- curriculaanpassingen in te voeren voor bepaalde kinderen / jongeren;
- samen te werken met gepaste relevante derden (CLB, ...).

DO 2 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen beter zicht te krijgen op relevante kenmerken van zichzelf (zelfconceptverheldering)?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- instrumenten, werkvormen en didactische pakketten leren kennen en hanteren (observatie-instrumenten, zelfassessmentinstrumenten, portfolio, ...) die kinderen / jongeren en / of hun ouders helpen beter greep te krijgen op relevante kenmerken als zelfconcept, gezondheid, gezin en maatschappij, school en klas als leer- en leefwereld, vrije tijd, motivatie en doorzetting, dromen en ambities, groeipotentieel, ...;
- het zelfbeeld kinderen / jongeren leren verhelderen, omdat dit zelfbeeld een belangrijke rol speelt in het tot stand komen van welbevinden en betrokkenheid en van prestaties en keuzes;
- kinderen / jongeren (kritisch) leren omgaan met en helpen uitstijgen boven:
  - een negatieve zelfbeeld waarin maatschappij, ouders, eigen ervaringen, ... een rol spelen,
  - het negatieve beeld dat mogelijks bij anderen (kinderen / jongeren, leerkrachten, ...) over hen bestaat,door o.m. :
  - het oordeel van anderen en hun zelfbeoordeling positief in rekening te brengen bij de uitbouw van hun zelfbeeld en zelfwaardergevoel;
- leren kinderen / jongeren stimulerende feedback te geven over vorderingen in vaardigheden, attitudes, leerstijlen, ...
- voor kinderen / jongeren positieve ervaringen leren creëren om:
  - hun belangstelling te leren kennen en ontwikkelen,
  - maatschappelijke waarden te leren begrijpen en respecteren,
  - om de eigen waarden te leren begrijpen en respecteren.

DO 3 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen zich breed te informeren over relevante keuzemogelijkheden (horizonverruiming)?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- zelf kennis maken met:
  - de beroepenwereld en met beroeps- en opleidingsprofielen¹³,
  - de structuur, werking, kenmerken en (aanvangs)eisen van (relevante) leertrajecten, scholen, onderwijsrichtingen en onderwijsniveaus¹⁴,
  - de structuur en werking van scholen van het buitengewoon onderwijs;
- leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) op een actieve manier kennis kunnen laten maken met:
  - de (relevante) beroepenwereld en met beroeps- en opleidingsprofielen,
  - de structuur, werking, kenmerken en (aanvangs)eisen van (relevante) leertrajecten, scholen, onderwijsrichtingen en onderwijsniveaus,
  - de structuur en de werking van scholen van het buitengewoon onderwijs, o.m. via laagdrempelige informatie en werkvormen zoals:
    - 'Kies K(l)eurig', activiteiten rond beroepen (kijkboeken, doe-alsof-spelletjes, ...),
    - bij doe-alsof-spel op speelse / spontane manier aandacht vragen voor kwaliteiten die nodig zijn voor een bepaald beroep,
- leerkrachten aanspreken of interviewen,
- surfen naar websites van scholen,
- op bezoek gaan naar relevante scholen,
- ...
- leren hoe ze (kansarme) kinderen / jongeren (en / of hun ouders) bij elke keuzemoment (zittenblijven, overstap naar een ander onderwijsrichting- of niveau) op een gepaste manier kunnen helpen begeleiden;

---

¹³ www.vlor.be

Daar vind men o.m. informatie over een cd-rom met 179 profielen. Op deze cd-rom vindt men de vereiste beroepsbekwaamheden en de inhoud van de opleidingen die op de uitoefening van het beroep voorbereiden. Een zoekindex op 'De profielengids' maakt deze bron aan informatie over beroepen en beroepsgerichte opleidingen meteen zeer toegankelijk.

'De profielengids' kan een nuttig hulpmiddel zijn voor de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en de studiebegeleiders van de hogescholen om studenten te adviseren bij hun studiekeuze. De hogescholen en het secundair en volwassenenonderwijs kunnen de informatie op de cd-rom gebruiken bij het opstellen of aanpassen van hun beroepsgerichte opleidingsprogramma's. Ook wie belangstelling heeft voor de competenties in zijn job of sector, of in de inhoud van opleidingen kan deze cd-rom interesseren.

De beroepsprofielen omschrijven de taken die een hoogopgeleide professional uitvoert en de kennis en attitudes die daarvoor nodig zijn. Op basis daarvan zijn dan opleidingsprofielen voor het hoger onderwijs afgeleid. De beroepsopleidingsprofielen voor het secundair en volwassenenonderwijs beschrijven de vaardigheden, kennis en attitudes waarover een beginnend beroepsbeoefenaar moet beschikken. Een van de doelen van dit project was de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren.

¹⁴ www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod

Men vindt hier het antwoord op vragen als:

- Wat is de structuur van een bepaald onderwijsniveau?
- Welke studierichtingen, opleidingen,... kan ik er volgen?
- Welke scholen bieden die studierichtingen, opleidingen,... aan?
- De adressen en het aanbod van scholen binnen een bepaalde regio, aanklikbaar per onderwijsniveau ([basisonderwijs](#), [secundair onderwijs](#), [hoger onderwijs](#), [volwassenenonderwijs](#), [deeltijds kunstonderwijs](#))

Op deze website vindt u enkel onderwijsinstellingen (scholen, universiteiten, centra voor volwassenenonderwijs,...) die gefinancierd, gesubsidieerd of erkend zijn door het departement Onderwijs.

Daarnaast bestaan er nog [andere scholen of instanties die opleidingen aanbieden](#).

Informatie over studeren in de verschillende landen van de Europese Unie vindt men op www.ploteus.net.

- leren hoe ze kinderen / jongeren en ouders tijdig kunnen helpen informeren over de mogelijke overstap naar bv. een aanpassingsklas, het eerste leerjaar B (beroepsonderwijs), buitengewoon onderwijs ...
- zicht krijgen op de zorgbreedte van relevante scholen in de regio.

DO 4 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen helpen weloverwogen te leren kiezen (loopbaancompetentie)?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- leren hoe ze kinderen / jongeren in verschillende situaties helpen meer greep te krijgen op wat bij kiezen zoal komt kijken, bv:
- probleemoplossend denken / stappen in allerlei situaties kunnen toepassen,
- hindernissen bij keuze kunnen voorzien en compenseren,
- in een klasgesprek meedenken over hoe kinderen / jongeren en andere betrokkenen elkaar bij bepaalde hindernissen kunnen helpen,
- een keuze (ook bij spel of bij een taak) kunnen afwerken,
- een keuze kunnen bevestigen en / of bijsturen;
- leren hoe ze systematisch leermomenten kunnen inbouwen waarbij kinderen / jongeren de band leren zien tussen hun verleden, heden en toekomst, zowel op school als erbuiten;
- leren hoe ze bij kinderen / jongeren, bv. bij wereldoriëntatie, de aandacht kunnen richten op de samenhang tussen leren op school en rollen en functies in de maatschappij;
- zicht krijgen op de verschillende leertrajecten die kinderen / jongeren in het onderwijs kunnen afleggen en hoe deze trajecten de ontwikkeling en maatschappelijke integratie van kinderen / jongeren beïnvloeden;
- deze informatie ook leren gebruiken in contacten met ouders;
- leren hoe ze in kringgesprekken of via andere werkvormen kinderen / jongeren leren luisteren naar meningen van anderen en leren reflecteren over wat ze hieruit kunnen leren over zichzelf;
- leren hoe ze kinderen / jongeren eigen waarden en aspiraties kunnen helpen verkennen met het oog op geleidelijke uitbouw van een levensproject.

DO 5 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) kunnen begeleiden bij het nemen van schoolloopbaanbeslissingen?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) zicht kunnen helpen krijgen op in welke mate inzichten en vaardigheden aanwezig zijn die voor een stap binnen de schoolloopbaan nodig zijn;
- leren hoe ze kinderen / jongeren (en / of hun ouders) bewust kunnen helpen worden van hun doorgroei mogelijkheden binnen een onderwijsniveau of -richting;
- leren hoe ze kinderen / jongeren de nodige houdingen en vaardigheden kunnen helpen verwerven om optimaal te kunnen functioneren binnen een welbepaalde toekomstige onderwijsvorm, studierichting of beroep;
- leren inzien en ervaren hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen vanuit hun interesses en mogelijkheden gefundeerd en realistisch te kiezen (zelfs tegen gewoonten in);
- leren hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen hun studiekeuze en wat daarin een rol speelt met medeleerlingen te bespreken.

DO 6 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten ervaren en inzien hoe men de aanpak en ondersteuning bij doorstroming en oriëntering kan afstemmen op specifieke noden van kinderen / jongeren (en / of hun ouders) (afstemmingszorg)?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- kwetsbaarheidsindicatoren bij kinderen / jongeren tijdig en actief leren opsporen.
- leren detecteren bij welke kinderen / jongeren de doorstroming en / of oriëntering problematisch verloopt;
- kennismakingsgesprekken met risicodoorstromers en of hun ouders leren voeren;
- leren rekening houden met het feit dat bij advies de mogelijkheden en slaagkansen van kansarme kinderen / jongeren vaak onderschat worden waardoor ze (soms) te vlug in het beroeps- of buitengewoon onderwijs terechtkomen;
- mogelijke curriculumaanpassingen, ondersteunings- en remediëringmogelijkheden leren kennen;
- leren hoe ze kinderen / jongeren (o.a. via hun ouders) kunnen begeleiden om tot een betere werkhouding en / of studieaanpak te komen;
- leren hoe ze samen met kinderen / jongeren met ontwikkelings-, gedrags- of leermoeilijkheden (en / of met hun ouders) kunnen zoeken naar welke aanpak en begeleiding binnen de school kan uitgewerkt worden;
- leren hoe ze - indien de remediëringmogelijkheden binnen of buiten de school geen oplossing bieden - kinderen / jongeren (en / of hun ouders) adequaat kunnen informeren over de leermogelijkheden in het buitengewoon onderwijs;
- leren hoe ze kinderen / jongeren met bijzondere onderwijsbehoeften bij evaluatiemomenten en bij eindbeslissingen rekening kunnen houden met afspraken die bv. in het begin van een schooljaar of cyclus gemaakt zijn;
- leren hoe ze kinderen / jongeren bij rapportuitslagen kunnen helpen verwoorden waarom iets goed lukt of juist moeilijker loopt;
- leren hoe ze kinderen / jongeren kunnen helpen aan de leraar tijdig en op aanvaardbare manier te signaleren als bv. taken niet goed lukken;
- leren hoe ze mogelijke loopbaandoelen kunnen bespreken met kinderen / jongeren (en / of hun ouders).

DO 7 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten doorstroming en oriëntering te leren zien als een breed en continu proces dat voortdurend aandacht krijgt in het pedagogisch-didactisch handelen?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- leren inzien dat doorstroming en oriëntering de scharniermomenten in het onderwijs overstijgt waar kinderen / jongeren keuzes maken in verband met studiekeuze;
- leren inzien dat schoolloopbaanbegeleiding wel extra aandacht moet krijgen op die scharniermomenten;
- leren inzien en ervaren dat - om kinderen / jongeren (en / of hun ouders) zelf keuzes te laten maken - de leerkracht eerder als coach moet optreden en deze keuzeprocessen moet begeleiden in plaats van te leiden;
- leren inzien dat in het proces van doorstroming en oriëntering veel verschillende actoren (het kind / de jongere, de ouders en familieleden, de vriendenkring, andere leerlingen, leerkrachten, ...) in interactie treden met elkaar en met de eigenschappen van het kind / de jongere;
- leren inzien dat bij doorstroming en oriëntering ook commentaren op en besprekingen van rapporten en observatiegegevens, adviezen van de klassenraad, portfolio, proefexamens, selfassessment, ... een rol spelen;
- leren inzien dat doorstroming en oriëntering gedragen wordt door zelfstandig leren, waarin drie pijlers onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: de socio-affectieve, de cognitieve en de metacognitieve component;
- leren inzien dat werk maken van doorstroming en oriëntering op de eerste plaats een kwestie is van differentiëren en extra stimuleren en pas daarna van eventuele remediëring;
- leren inzien dat werken aan doorstroming en oriëntering meer is dan zorgen voor specifieke begeleiding, werkvormen en pakketten, maar voor een deel kan geïntegreerd kan worden binnen de vakken én binnen vakoverschrijdende projecten.

DO 8 Schept de opleiding voldoende kansen om de studenten te laten inzien en ervaren dat bij doorstroming en oriëntering ouders belangrijke partners zijn?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- leren inzien en ervaren dat ouders vanuit hun ervaringen thuis een positieve inbreng kunnen hebben in / positieve feedback kunnen geven op de manier waarop de school omgaat met leren (denk bv. aan onduidelijke opdrachten voor schoolwerk, overvolle planning, ...)
- leren hoe ze ouders zo goed mogelijk dienen te informeren door bv. info-avonden, door hen persoonlijk aan te spreken, ...
- ouders leren zien als ervaringsdeskundigen die een eigen aanvoelen en kijk hebben op (problemen van en met) hun kinderen;
- de beroeps- en / of hobbywereld van ouders te leren aanwenden in het kader van de horizonverruiming van kinderen / jongeren;
- doordrongen zijn van het bij de vorige zeven competenties terugkerende 'en / of hun ouders'.

DO 9 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om bij doorstroming en oriëntering te leren samenwerken binnen het team en met de bestaande ondersteuningsstructuren?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- leren tijdig te communiceren over mogelijke problemen;
- zichzelf en andere betrokkenen tijdig leren informeren over kwetsbaarheidsindicatoren bij welbepaalde kinderen / jongeren en samen zoeken hoe ermee om te gaan;
- bij het opsporen van kwetsbaarheidsindicatoren bij kinderen / jongeren leren gebruik maken van informatie:
  - van ouder en kinderen / jongeren,
  - uit het inschrijvingsbeleid van een school,
  - tijdens het MDO of de klassenraad
  - van externe diensten;
- deelnemen aan personeelsvergaderingen waarop doorstroming en oriëntering een aandachtspunt is;
- kennismaken met het zorgbeleid van een school (eventuele zorgcoördinator, ...)
- kennismaken met rol van CLB bij:
  - keuzeprocessbegeleiding met informatie, werkvormen en instrumenten,
  - ondersteuning van individuele zelfconceptverheldering: diagnostiek, begeleidingsuggesties,
  - actief opsporen van risico-doorstromers en van (complexe) zorgvragen: portretteren en diagnosticeren,
  - de follow-up i.v.m. kwetsbaarheidsfactoren en zorgvragen,
  - spijbelaanpak,
  - huisbezoek,
  - rol van testen;
- kennis maken met hoe het Lokaal Overleg Platform (LOP) omgaat met kenmerken van kinderen / jongeren en hun omgeving bij het uittekenen van een inschrijvingsbeleid;
- kritisch standpunt kunnen innemen t.a.v. externe deskundigen CLB, LOP, ...

DO 10 Schept de opleiding voldoende kansen bij de studenten om zich te leren ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Dit kan betekenen dat studenten ...

- kennis maken met diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven i.v.m. doorstroming en oriëntering;
- kritisch leren reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot doorstroming en oriëntering;
- eigen leerbehoeften leren detecteren m.b.t. doorstroming en oriëntering en in het verlengde daarvan acties te ondernemen;
- leren samenwerken met externen (CLB, begeleiders, hulpverleners, ...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. doorstroming en oriëntering.

2.2 Instrument 2

Studenten GOK-doelstellingen binnen de opleiding

2.2.1 Overkoepelende GOK-doelstellingen

Ingang 1: 10 doelen .....

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen .....

2.2.2 Preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen

Ingang 1: 10 doelen .....

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen .....

Ingang 3: Concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding.....

2.2.3 Taalvaardigheid

Ingang 1: 10 doelen .....

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen .....

Ingang 3: Concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding.....

2.2.4 Socio-emotionele ontwikkeling

Ingang 1: 10 doelen .....

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen .....

Ingang 3: verdere concretisering van de Gok-doelen binnen de opleiding....

2.1.5. Intercultureel onderwijs en leerlingen- en ouderparticipatie

Ingang 1: 10 competenties .....

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen .....

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties .....

2.1.6. Doorstroom en oriëntering

Ingang 1: 10 competenties .....

Ingang 2: 10 competenties en subdoelen .....

Ingang 3: Verdere concretisering van de competenties .....

2.2 Instrument 2: GOK-doelstellingen binnen de opleiding

2.2.1 Overkoepelende GOK-doelstellingen

Ingang 1: 10 doelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om de Gelijke Onderwijskansen van onze studenten te verhogen?

OD-OPL 1. Beschikken we als opleiding over voldoende inzicht in het hoofddoel en het begrippenkader van Gelijke Onderwijskansen om het met succes in de praktijk te kunnen toepassen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich op een systematische wijze een breed beeld te vormen van de ontwikkeling van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 3. Neemt de opleiding voldoende initiatieven in functie van een positief leefklimaat?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om in het aanbod bewust en flexibel een brede ontwikkeling van de studenten te bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om de studenten actief te laten participeren en verantwoordelijkheid op te nemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om op een planmatige wijze interventies te plannen, te realiseren en bij te sturen in functie van geobserveerde noden en behoeften van *alle* studenten én van *individuele* studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 7. Beschikt de opleiding over een goed uitgebalanceerd assessmentbeleid (observatie-instrumenten, toetsen, selfassessmentinstrumenten, ...) om (ook vakoverschrijdende) verworven kennis, vaardigheden en attitudes van de studenten te evalueren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 8. Wordt binnen de opleiding in teamverband gewerkt aan het waarborgen van Gelijke Onderwijskansen voor alle studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 9. Werkt de opleiding in voldoende mate samen met externen (ondersteuningsstructuren, buurt ...) en ouders?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zelf te blijven ontwikkelen tot een permanent lerende op vlak van Gelijke Onderwijskansen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om de Gelijke Onderwijskansen van onze studenten te verhogen?

OD-OPL 1. Beschikken we als opleiding over voldoende inzicht in het hoofddoel en het begrippenkader van Gelijke Onderwijskansen om het zelf met succes in de praktijk te kunnen toepassen m.b.t.:

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.1. preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.2. taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.3. intercultureel onderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.4. leerlingen- en ouderparticipatie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.5. socio-emotionele ontwikkeling;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.6. doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

OD-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich op een systematische wijze een breed beeld te vormen van de ontwikkeling van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate benutten we kansen om ...

2.1. zicht te krijgen op het leervermogen, de taalvaardigheid, de omgang met diversiteit, de socio-emotionele ontwikkeling, ... van de studenten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2. zicht te krijgen op de verscheidenheid in de studentengroep o.m. qua belangstelling, mogelijkheden en talenten, culturele of socio-economische achtergrond, talige achtergrond, levensbeschouwing, enzovoort;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.3. zicht te krijgen op de betrokkenheid van de studenten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

2.4. zicht te krijgen op het welbevinden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 3. Neemt de opleiding voldoende initiatieven in functie van een positief leefklimaat?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

In welke mate benutten we kansen om ...

3.1. de sociaal-emotionele ontwikkeling van studenten te ondersteunen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.2. te werken aan een open houding en goede relaties;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.3. gevoelens en emoties bespreekbaar te maken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.4. verschillende interactiewijzen toe te laten en te benutten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

3.5. te leren werken aan sociale competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om in het aanbod bewust en flexibel een brede ontwikkeling van de studenten te bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

In welke mate benutten we kansen om ...

4.1. via allerlei activiteiten stimulerend op te treden op vlak van leervermogen, taalvaardigheid, omgang met diversiteit, socio-emotionele ontwikkeling, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

4.2. initiatieven te nemen met de bedoeling zelfsturing te ontwikkelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om de studenten actief te laten participeren en verantwoordelijkheid op te nemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

In welke mate benutten we kansen om ...

5.1. interactieve en coöperatieve leervormen en organisatievormen te gebruiken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.2. diversiteit (culturele, sociale, talige, ...) te benutten om van elkaar te leren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.3. studenten mee te laten beslissen over doelen, inhoud, werkvormen, afspraken, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.4. studenten verantwoordelijkheid te laten opnemen voor het eigen leerproces;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

5.5. studenten verantwoordelijkheid te laten opnemen binnen en voor de groep / opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om op een planmatige wijze interventies te plannen, te realiseren en bij te sturen in functie van geobserveerde noden en behoeften van alle studenten én van individuele studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

In welke mate benutten we kansen om ...

6.1. gebruik te maken van de betrokkenheid van (individuele) studenten om de kwaliteit van de activiteiten te bepalen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.2. in te spelen op en gebruik te maken van de (individuele) mogelijkheden en interesses van (individuele) studenten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

6.3. doelgericht in te spelen op leer- en ontwikkelingsbehoeften en noden van (individuele) studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

OD-OPL 7. Beschikt de opleiding over een goed uitgebalanceerd assessmentbeleid (observatie-instrumenten, toetsen, selfassessmentinstrumenten, ...) om (ook vakoverschrijdende) verworven kennis, vaardigheden en attitudes van de studenten te evalueren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om ...

7.1. kennisconstructie als uitgangspunt van evalueren te nemen i.p.v. kennisreproductie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.2. naast het evalueren van basiskennis ook het toepassen van kennis en het aanwenden van vaardigheden en attitudes evenwaardig aan bod te laten komen in evaluatie;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.3. bij evaluatie uit te gaan van authentieke of levensechte situaties die representatief (naar vaardigheden en kennistoepassing) zijn voor de doelgroep;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.4. toets- en assessmentprocedures te ontwerpen en uit te voeren;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.5. evaluatievormen te integreren in het leer- en instructieproces en niet enkel te zien als een eindfase in het leertraject?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 8. Wordt binnen de opleiding in teamverband gewerkt aan het waarborgen van Gelijke Onderwijskansen voor alle studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om ...

8.1. ons functioneren af te stemmen op acties van anderen die bij de opleiding betrokken zijn;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 9. Werkt de opleiding in voldoende mate samen met externen (ondersteuningsstructuren, buurt ...) en ouders?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om ...

9.1. contacten met ondersteuningsstructuren, buurtwerking, ouders, ... uit te bouwen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

9.2. derden actief te betrekken in het leerproces van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

OD-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zichzelf te blijven ontwikkelen tot een permanent lerende op vlak van Gelijke Onderwijskansen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate benutten we kansen om ...

10.1. ons in te werken in de basiskennis en basisvaardigheden van Gelijke Onderwijskansen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.2. kritisch te reflecteren op verworven inzichten, vaardigheden en attitudes;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.3. vernieuwingen op hun waarde in te schatten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.4. mee te stappen in veranderingsprocessen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.5. onderwijs te plaatsen binnen een ruimere maatschappelijke context;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.6. kritische reflectie bij onderwijsstandpunten te formuleren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2.2 Preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen

Ingang 1: 10 doelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om preventief en remediërend (PR-OPL) op te treden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen bij de studenten?

PR-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofdoel en het begrippenkader i.v.m. preventief en remediërend werken binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen bij welke studenten de competenties (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van hoe ver studenten staan qua competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te stemmen op het profiel en de noden van een welbepaalde groep studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen studenten op het vlak van competentieniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke materialen, activiteiten, takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter in te spelen op het individuele profiel en op de individuele noden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij het preventief en remediërend werken samen te werken met collega's en derden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

Welke kansen benutten we als opleiding om preventief en remediërend (PR-OPL) te leren optreden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen bij de studenten?

PR-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen i.v.m. het preventief en remediërend werken binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.1. In welke mate is het thema 'preventie en remediëring' een expliciet aandachtsveld van individuele lectoren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.2. In welke mate is het thema 'preventie en remediëring' een expliciet aandachtsveld van het team?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.3. In welke mate is het thema 'preventie en remediëring' een expliciet aandachtsveld van de organisatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.4. In welke mate boeken we positieve resultaten i.v.m. het preventief en remediërend werken met de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen bij welke studenten de competenties (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.1. Benutten we voldoende kansen om een beeld te krijgen van de betrokkenheid van de studenten op de opleiding als geheel?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.2. Benutten we voldoende kansen om een beeld te krijgen van de betrokkenheid van de studenten op (de) verschillende opleidingsonderdelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van hoever studenten staan qua competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.1. Benutten we voldoende kansen om op een systematische wijze de leerwinst op te volgen bij belangrijke competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.2. Hebben we er voldoende zicht op welke studenten een achterstand hebben op één of meer belangrijke competenties (o.m. op vakoverschrijdende competenties zoals zelfsturing, sociale competentie, creativiteit, ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1. Benutten we voldoende kansen om via gesprek, via (dagdagelijkse) contacten en observaties (in de groep, tijdens stages, ...) en via gegevens uit niet schoolse contexten (de thuissituatie, de vrije tijd, ...) ons een breed beeld te vormen van een student?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.2. Benutten we voldoende kansen om ons een beeld te vormen van hoe ver een student staat op vlak van niet vakgebonden vaardigheden (sociale competentie, zelfsturing ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.3. Proberen we via empathie en ervaringsreconstructie meer greep en voeling te krijgen op wat het leer- of ontwikkelingsprobleem voor deze concrete student en voor zijn omgeving betekent?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te stemmen op het profiel en de noden van een welbepaalde groep studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.1. Gaan we (bv. via het screenen van betrokkenheid) voldoende na of voor één of meer opleidingsonderdelen het aanbod nog voldoet voor deze groep studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.2. Gaan we voldoende na of het groepsklimaat voldoende positief is en nemen we - indien nodig - initiatieven in functie van een betere sfeer en betere relaties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.3. Gaan we voldoende na of het aanbod voldoende is afgestemd op het niveau van een groep en nemen we - indien nodig - gerichte initiatieven in functie van een betere aanpassing aan het niveau?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.4. Gaan we bij het uitwerken van thema's, activiteiten, opdrachten, ... na of er voldoende ruimte is voor de interesses en exploratiedrang van de studenten en nemen we - indien nodig - initiatieven in functie van meer werkelijkheidsnabijheid;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.5. Gaan we na of de studenten voldoende worden uitgedaagd tot actief doen en denken en nemen we - indien nodig - gerichte initiatieven in functie van meer activiteit;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.6. Gaan we na of de studenten voldoende kunnen (mee) beslissen over doelen, inhouden, werkvorm, traject, ... en doen we - indien nodig - interventies in functie van meer initiatief?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen studenten op het vlak van competentieniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om:

6.1. via open organisatievormen als probleemgestuurd leren, projectwerk, ... ,meer geïndividualiseerde trajecten mogelijk te maken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.2. het curriculum voldoende te differentiëren qua doelen, inhouden, tempo, leertraject, werkvormen, aanpak, materialen, evaluatie en rapportering?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

PR-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke materialen, activiteiten, takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter in te spelen op het individuele profiel en op de individuele noden van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om:

7.1. materialen, activiteiten, takenpakketten aan te bieden die qua niveau, inhoud, omvang, ... rekening houden met de mogelijkheden, interesses en noden van een student;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.2. het mogelijk te maken dat een student keuzes kan maken tussen verschillende mogelijke materialen, activiteiten, trajecten, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.3. op basis van reflectie op de wijze waarop een student met een vorig aanbod is omgegaan, een nieuw aanbod zoveel als nodig af te stemmen op het individuele profiel van de student?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.4. dankzij en binnen een soepele organisatievorm kansen te benutten voor extra instructie en / of voor individuele leerhulp door de lector en / of door medestudenten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.5. het remediëren niet te beperken tot vakgebonden inzichten en vaardigheden maar ook vakoverschrijdende / onderliggende competenties aan te spreken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.6. ervoor te leren zorgen dat remediërende tussenkomsten tot succeservaring en meer zelfvertrouwen leiden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate benutten we kansen om:

8.1. zicht te krijgen op het effect van inspanningen om het leren boeiender en efficiënter te maken en die inspanningen indien nodig bij te sturen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.2. op basis van reflectie op de wijze waarop een studenten met een (vorig) aanbod is omgegaan, een nieuw aanbod zoveel mogelijk af te stemmen op de mogelijkheden, interesses en behoeften de student;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij het preventief en remediërend werken samen te werken met collega's en derden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate benutten we kansen om:

9.1. collega's te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

9.2. deskundigen (interne en / of externe begeleiders, hulpverleners, ...) te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

9.3. zo nodig personen uit de privésfeer (ouders, vriendenkring, ...) te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

PR-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

In welke mate benutten we kansen om:

10.1. diverse bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven, ...) te hanteren i.v.m. preventie en remediëring;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.2. kritisch te reflecteren op de eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot preventie en remediëring;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.3. eigen leerbehoeften m.b.t. preventie en remediëring te detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.4 samen te werken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 3: Concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding

Welke kansen benutten we als opleiding om preventief en remediërend (PR-OPL) te leren optreden t.a.v. ontwikkelings- en leerproblemen bij de studenten?

PR-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen i.v.m. het preventief en remediërend werken binnen de opleiding?

Mogelijke initiatieven:

- individuele lectoren nemen initiatieven i.f.v. hogere betrokkenheid en betere begeleiding van studenten;
- in team regelmatig overleggen over de manier waarop men het opleidingsaanbod vorm geeft en kwalitatief invult;
- in team overleggen over goed onderwijs en over welke elementen van een procesgerichte benadering ingebouwd kunnen worden;
- duidelijk kiezen om op verschillende terreinen preventief en remediërend te werken met studenten:
  - structureel door het uitbouwen of optimaliseren van een dienst studiebegeleiding, een dienst studentenbegeleiding, ...;
  - binnen de werking van de opleiding door de manier waarop de opleiding vorm krijgt (curriculumopbouw, flexibilisering ...);
  - binnen opleidingsonderdelen via afspraken rond de manier van werken en het systematiseren van de ondersteuning.
- op regelmatige tijdstippen het onderwijsaanbod bevragen en reflecteren op aanpassingen om beter te kunnen inspelen op verwachtingen, noden en behoeften van studenten.
- reflecteren op de manieren waarop men wil en kan differentiëren en remediëren binnen de opleiding.

PR-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen bij welke studenten de competenties (on)voldoende in ontwikkeling zijn?

Mogelijke initiatieven:

- welbevinden en betrokkenheid hanteren als kwaliteitsindicatoren van goed onderwijs;
- kijken vanuit het perspectief van de studenten door hun welbevinden en betrokkenheid centraal te stellen;
- werken met het procesgericht studentvolgsysteem vanuit welbevinden en betrokkenheid¹⁵;
- via selfassessments van studenten en klasobservaties ervaringen opdoen en inzicht krijgen in welke studenten op welke terreinen opvallend veel of opvallend weinig betrokkenheid vertonen;
- oog hebben voor en ondersteunen van vakoverschrijdende competenties, zoals sociale competenties, zelfsturing, creativiteit, ondernemingszin, ...;
- de studenten in kaart brengen die extra aandacht nodig hebben.

PR-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van hoever studenten staan qua competenties?

Mogelijke initiatieven:

- werken met het scoren en evalueren van competenties;
- werken met competentiegerichte volgsystemen;
- zicht krijgen op:

---

¹⁵ Depondt, L., Heylen L., Laevers, F. (2003) Een digitaal procesgericht studentvolgsysteem.

- de wijze waarop het onderwijsaanbod overkomt bij studenten;
- de leerwinst die wordt geboekt binnen domeinen of leergebieden;
- de domeinen of leergebieden waarin onvoldoende leerwinst is;
- de mate waarin vakoverschrijdende competenties (zelfsturing, sociale competenties, creativiteit, ondernemingszin, ...) verder moeten worden geoptimaliseerd.

PR-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Mogelijke initiatieven:

- inzicht verwerven in:
  - de soort gerichte vragen en observaties helpen om na te gaan wat er fout loopt;
  - manieren waarop voldoende breed informatie ingewonnen kan worden;
  - hoe via empathische inleving het perspectief van studenten kan meegenomen worden;
- aspecten van vakoverschrijdende competenties meenemen:
  - sociale competenties;
  - hoe studenten zich organiseren en ontwikkelen op het vlak van zelfsturingscapaciteiten.
  - bij het maken van foutenanalyses niet enkel rekening houden met cognitieve elementen, maar ook met socio-emotionele elementen en contextgegevens.

PR-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te stemmen op het profiel en de noden van een welbepaalde groep studenten?

PR-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de verschillen tussen studenten op het vlak van competentieniveau, tempo, interesses en bijzondere noden?

Mogelijke initiatieven:

- zich intensief informeren over recente ontwikkelingen op het gebied van curriculumvernieuwingen in het hoger onderwijs in het algemeen en meer specifiek op het gebied van competentiegericht opleiden en evalueren.
- als team keuzes maken voor een:
  - studentgecentreerde opleidingsvisie gebaseerd op een constructivistische visie;
  - een studentgecentreerde opleidingsmethodiek die de mogelijkheden van differentiatie organisatorisch mogelijk maakt zoals bij taakgestuurd onderwijs, probleemgestuurd onderwijs, projectonderwijs, begeleid zelfstandig werken;
  - een variëteit aan assessmentvormen om de competenties van studenten duidelijk in kaart te brengen.
- in het uitbouwen van het curriculum werk maken van o.a.:
  - de vijf betrokkenheidsverhogende factoren (sfeer en relatie; aanpassing aan niveau, werkelijkheidsnabijheid, ruimte voor activiteit, initiatief van studenten) bij het organiseren van een onderwijsactiviteit;
  - een positieve sfeer in de hogeschool door o.a.:
    - expliciet aandacht te schenken aan het welbevinden van 'alle' studenten in de groep en regelmatig momenten vrij te roosteren om dit bespreekbaar te maken;
    - met overlegmomenten werken om te kunnen inspelen op ervaringen, belevingen en gevoelens van studenten;
    - met sfeerbevoorgerende momenten werken waarin aandacht is voor de belevingen van de groep;
  - het ondersteunen van een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen van studenten door o.a.
    - structureel momenten in te bouwen voor reflectie op eigen handelen;
    - een niet bedreigende begeleidingscontext aan te bieden;

- het inbouwen van verschillende organisatievormen (begeleid zelfstandig werk, taakgestuurd onderwijs, probleemgestuurd onderwijs, constructiegericht onderwijs, projectonderwijs, ...) in het curriculum o.a.om:
  - differentiatie waar te maken en te komen tot meer geïndividualiseerde leertrajecten;
  - te kunnen vertrekken vanuit levensechte - vanuit het toekomstige werkveld - probleemstellingen en situaties;
  - studenten actief op zoek te laten gaan naar oplossingen voor probleemstellingen, casussen en taken om zelf te komen tot een eigen kennisordening en kennisconstructie;
  - studenten kansen aan te bieden om zelf initiatieven te nemen en hun eigen leerproces in handen te nemen;
- het betrekken van studenten bij en verantwoordelijkheden geven in verband met planning, opzet en organisatie van het onderwijsaanbod zoals dat bij projectwerk structureel gebeurt;
- het uitzetten van verschillende varianten en vormen van evalueren en rapporteren waarbij
  - studenten betrokken worden bij het construeren en uitvoeren van assessmentvormen;
  - er vooral aandacht gaat naar kennisconstructie eerder dan naar kennisreproductie;
  - er naast meten van kennisinhouden veel aandacht gaat naar het toepassen van kennis en het illustreren van verworven vaardigheden en competenties;
  - evalueren niet alleen als afsluitmoment van een geheel voorkomt, maar ook tijdens het hele proces wordt ingezet.
- in het programma van de opleiding een duidelijke plaats geeft aan:
  - een begeleiding op maat voor studenten die het nodig hebben:
    - door de dienst studie- of studentbegeleiding;
    - door het opzetten van vormen van groepsondersteuning: studeergroepen, reflectiegroepen, ...;
    - door individuele lectoren.

PR-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke materialen, activiteiten, takenpakketten en / of via een specifieke begeleidingsstijl beter in te spelen op het individuele profiel en op de individuele noden van studenten?

Mogelijke initiatieven:

- werken met materialen, activiteiten, takenpakketten die qua niveau, inhoud, omvang, ... rekening houden met de mogelijkheden, interesses en noden van studenten;
- werken vanuit een aangepaste begeleidingsstijl bij het ondersteunen van studenten met oog voor:
  - de beleving van studenten;
  - gepaste interventies: denkstimulerend, communicatiestimulerend, actiestimulerend.
- werken vanuit aanknopingspunten door de begeleiding op te hangen aan momenten waar de betrokkenheid hoog was.
- observeren welke competenties nog onvoldoende in ontwikkeling zijn en prioritair aandacht dienen te krijgen.

PR-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Mogelijke initiatieven:

- werk maken van o.a.:
  - het analyseren en interpreteren van bevragingen of selfassessments van studenten;
  - het uitwerken van specifieke interventies om tegemoet te komen aan de verwachtingen en verzuchtingen van studenten - dit kan leiden tot
    - haalbare takenpakketten met een realistische taakbelasting voor studenten;
    - aanpassingen aan opleidingsonderdelen;
    - aanpassingen aan evaluatiecriteria;
    - aanpassingen aan organisatorische aspecten.
- een volgsysteem met het opstellen en aanmaken van een individueel dossier voor een student die extra zorg nodig heeft;
- het opvolgen en eventueel bijsturen van een individueel handelingsplan.

PR-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij het preventief en remediërend werken samen te werken met collega's en derden?

Mogelijke initiatieven:

- Tijd investeren in:
  - overlegmomenten;
  - vakoverschrijdend samenwerken aan inhoud, leergebieden, methodieken of modules;
  - vormen van teamteaching.
- Een open politiek voeren om de expertise van externen in de school binnen te halen via:
  - vormingstrajecten voor lectoren;
  - vormingstrajecten voor studenten;
  - gastcolleges;
  - samenwerkingsverbanden.

PR-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van preventie en remediëring?

Mogelijke initiatieven:

- Investeren in
  - diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven i.v.m. preventie en remediëring;
  - kritisch reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot preventie en remediëring;
  - detecteren van eigen leerbehoeften m.b.t. preventie en remediëring en in het verlengde daarvan acties ondernemen;
  - het leren samenwerken met externen (CLB, begeleiders, hulpverleners, ...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerproblemen.

2.2.3 Taalvaardigheid

Ingang 1: 10 doelen

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM DE TAALVAARDIGHEID (VOOR DEELNAME AAN DE OPLEIDING EN VOOR HET UITOEFENEN VAN HET BEROEP) (TVO-OPL) VAN ONZE STUDENTEN TE VERHOGEN?

TVO-OPL1 (overkoepelend doel): Schept de opleiding voldoende kansen om op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van ALLE studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 2: Heeft de opleiding voldoende zicht op de relevante taalvaardigheden die studenten moeten verwerven voor het succesvol doorlopen van de opleiding en voor de eigenlijke beroepsuitoefening?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 3: Beschikt de opleiding over een goed uitgebalanceerd evaluatiesysteem om de taalvaardigheid van studenten in kaart te brengen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 4: Schept de opleiding voldoende kansen om via een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) de taalvaardigheid van studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 5: Slaagt de opleiding erin om de taalheterogeniteit van de studentengroep positief aan te wenden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 6: Gaan we als opleiding voldoende bewust om met taal én grijpen we voldoende kansen om de taalvaardigheid van studenten in alle leermomenten te bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 7: Biedt de opleiding zelf op een systematische en planmatige wijze hulp bij taalproblemen van studenten door signalen te onderkennen, expliciete talige doelen voor eventuele remediering te stellen, goede materialen i.f.v. het doel te kiezen, gepaste methoden en evaluatievormen te hanteren, duidelijke criteria voor succes of vooruitgang vast te leggen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 8: Heeft de opleiding een taalbeleid ontwikkeld? Zijn er voldoende mogelijkheden om in teamverband vanuit eenzelfde visie de taalvaardigheid van studenten te verhogen (1) door taalvaardigheidsonderwijs en (2) door rekening te houden met Nederlands als instructietaal?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 9: Werkt de opleiding voldoende samen met externen op het vlak van het bevorderen van de taalvaardigheid van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 10: In welke mate schept de opleiding voldoende kansen voor zichzelf om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM DE TAALVAARDIGHEID (VOOR DEELNAME AAN DE OPLEIDING EN VOOR HET UITOEFENEN VAN HET BEROEP) (TVO-OPL) VAN ONZE STUDENTEN TE VERHOGEN?

TVO-OPL1 (overkoepelend doel): Schept de opleiding voldoende kansen om op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van ALLE studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.1 Welke kansen scheppen wij als opleiding opdat studenten in de loop van de opleiding de taalvaardigheid kunnen verwerven die nodig is voor deelname aan de opleiding en voor de beroepsuitoefening? (zie TVO-OPL 2, 4, 6, 7, 9)

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

1.2 Gaan we als opleiding voldoende na of de kansen die we creëren met betrekking tot de taalvaardigheidsverhoging van studenten, het beoogde effect sorteren? (zie TVO-OPL 3, 8)

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO-OPL 2: Heeft de opleiding voldoende zicht op de relevante taalvaardigheden die studenten moeten verwerven voor het succesvol doorlopen van de opleiding en voor de eigenlijke beroepsuitoefening?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.1 Heeft de opleiding zicht op de taalvaardigheidseisen die het succesvol doorlopen van de opleiding aan studenten stelt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.2 Heeft de opleiding duidelijk zicht op wat schooltaalvaardigheid inhoudt op het niveau van de opleiding (o.a. schooltaal als struikelblok) en hoe taal functioneert in de opleiding, in de beroepsuitoefening en in de samenleving?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.3 Heeft de opleiding zicht op de taalvaardigheidseisen die de beroepsuitoefening aan studenten stelt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.4 Staat functionele taalvaardigheid (eerder dan taalkennis of taalcorrectheid) in de doelstellingen voorop? Is duidelijk afgebakend voor welke taken taalcorrectheid een vereiste is, en welk niveau van correctheid vereist is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

2.5 Heeft de opleiding leerlijnen om de taalvaardigheid van studenten te ontwikkelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO-OPL 3: Beschikt de opleiding over een goed uitgebalanceerd evaluatiesysteem om de taalvaardigheid van studenten in kaart te brengen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Hebben we als opleiding bewuste keuzes gemaakt m.b.t.

3.1 de taalvaardigheden (globale taalvaardigheid, luistervaardigheid, spreekvaardigheid, begrijpend lezen, functionele schrijfvaardigheid) die we in kaart willen brengen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.2 de deelvaardigheden (bv. woordenschat) of technische vaardigheden (bv. spelling) die we in kaart willen brengen en de verhouding tussen deelvaardigheden, technische vaardigheden en overkoepelende vaardigheden;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.3 de evaluatievormen die we gebruiken om de taalvaardigheid Nederlands van studenten in kaart te brengen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.4 de momenten waarop we de taalvaardigheid van studenten in kaart brengen: bij het begin van de opleiding, tijdens de opleiding, tijdens stagemomenten, ...;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

3.5 de teamleden die betrokken zijn bij het in kaart brengen van de taalvaardigheid van studenten (lectoren Nederlands, alle lectoren, ...) en de precieze taken van de betrokkenen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

TVO-OPL 4: Schept de opleiding voldoende kansen om via een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) de taalvaardigheid van studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Schept de opleiding voldoende kansen om

4.1 een veilig en positief leerklimaat te creëren waarin studenten zich willen, durven en mogen uiten;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

4.2 de taalvaardigheid van studenten te verhogen aan de hand van betekenisvolle opdrachten en activiteiten, waarbij ze taal op functionele, communicatieve wijze moeten gebruiken (interactief luisteren en spreken, begrijpend lezen, functioneel schrijven);

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.3 de taalvaardigheid van studenten te verhogen via echt samenwerkend of coöperatief leren, waarbij alle studenten een inbreng willen, kunnen en moeten hebben;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4 studenten te laten ervaren, en bewust te laten reflecteren over, hoe hun eigen taalverwervingsproces door lectoren in een interactieve aanpak ondersteund wordt;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.5 studenten te laten ervaren dat het mogelijk is dat iedereen (ook de laagtaalvaardige studenten) actief betrokken kan worden in gesprekken en opdrachten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 5: Slaagt de opleiding erin om de taalheterogeniteit van de studentengroep positief aan te wenden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.1 Heeft de opleiding voldoende zicht op de heterogene samenstelling van de studentengroep op het vlak van taal en taalvaardigheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.2 Kunnen studenten ervaren hoe de taalheterogeniteit van een groep op een positieve manier aangewend kan worden o.a. in heterogene groeperingsvormen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.3 Zijn er duidelijke afspraken gemaakt over de omstandigheden waaronder algemeen Nederlands, dialect en eigen taal door studenten en lectoren gebruikt kunnen / moeten / mogen worden (zie TVO-OPL 8)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 6: Gaan we als opleiding voldoende bewust om met taal én grijpen we voldoende kansen om de taalvaardigheid van studenten in alle leermomenten te bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.1 Zijn we als opleiding voldoende bewust van de drempels die schooltaal voor studenten kan opwerpen bij het verwerven van vakkennis of vaardigheden in de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.2 Hanteren alle lectoren strategieën en manieren van aanpak en onderwijs die ervoor zorgen dat taal geen hinderpaal is bij het realiseren van specifieke vakdoelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.3 Hanteren we als opleiding zelf voldoende bewust de vele mogelijkheden die elke les en situatie in de klas, op de hogeschool en daarbuiten biedt om de taalvaardigheid van studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 7: Biedt de opleiding zelf op een systematische en planmatige wijze hulp bij taalproblemen van studenten door signalen te onderkennen, expliciete talige doelen voor eventuele remediering te stellen, goede materialen i.f.v. het doel te kiezen, gepaste methoden en evaluatievormen te hanteren, duidelijke criteria voor succes of vooruitgang vast te leggen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.1 Heeft de opleiding voldoende zicht op de verschillende taalproblemen (en –stoornissen) die zich bij studenten voordoen, en op de implicaties daarvan voor de opleiding of het beroep (zie TVO-OPL 3)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.2 Is de opleiding zich voldoende bewust van de voordelen die een preventieve aanpak via kwaliteitsvol taalvaardigheidsonderwijs biedt om mogelijke problemen te voorkomen (zie TVO-OPL 4, 5, 6)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.3 Voldoet de taalremediëring die de opleiding aanbiedt aan de eisen van kwaliteitsvolle remediërende interventies?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 8: Heeft de opleiding een taalbeleid ontwikkeld? Zijn er voldoende mogelijkheden om in teamverband vanuit eenzelfde visie de taalvaardigheid van studenten te verhogen (1) door taalvaardigheidsonderwijs en (2) door rekening te houden met Nederlands als instructietaal?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Biedt de opleiding voldoende kansen aan lectoren om

8.1 deel te nemen aan informatie-uitwisseling en discussie in team rond taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

8.2 inzicht te krijgen in wat een taalbeleid op opleidingsniveau kan zijn en kan betekenen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

8.3 actief te participeren in het tot stand komen van een schooltaalbeleid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 9: Werkt de opleiding voldoende samen met externen op het vlak van het bevorderen van de taalvaardigheid van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

9.1 Weten we als opleiding welke externe participanten (bv. logopedisten, studiebegeleidingsdiensten, mentoren, ...) interessant zijn met het oog op het diagnosticeren en het bevorderen van de taalvaardigheid van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

9.2 Hebben we als opleiding duidelijke afspraken met externe participanten (bv. logopedisten, studiebegeleidingsdiensten, mentoren, ...) met het oog op het bevorderen van de taalvaardigheid van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

TVO-OPL 10: In welke mate scheidt de opleiding voldoende kansen voor zichzelf om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Biedt de opleiding voldoende kansen aan lectoren om

10.1 zelf kritisch te reflecteren op de eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot taal en taalvaardigheidsonderwijs;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

10.2 acties te plannen die tegemoet komen aan de behoeften en de noden op het vlak van expertise-ontwikkeling met betrekking tot taal en taalvaardigheidsonderwijs?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: ja neen ?

Ingang 3: Concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding

WELKE KANSEN SCHEPPEN WE ALS OPLEIDING OM DE TAALVAARDIGHEID (VOOR DEELNAME AAN DE OPLEIDING EN VOOR HET UITOEFENEN VAN HET BEROEP) (TVO-OPL) VAN ONZE STUDENTEN TE VERHOGEN?

TVO-OPL1 (overkoepelend doel): Schept de opleiding voldoende kansen om op een adequate wijze de taalvaardigheid (in functionele contexten luisteren en spreken, schrijven en begrijpend lezen) van ALLE studenten te verhogen?

Mogelijke initiatieven:

- zicht krijgen op de taalvaardigheden die relevant zijn voor de opleiding en de beroepsuitoefening. Binnen het team wordt hierover overleg georganiseerd, en afstemming nagestreefd;
- door de opleiding heen én in alle opleidingsonderdelen *oefenkansen* met betrekking tot die relevante taalvaardigheden bieden / benutten (preventie);
- Dat betekent o.a. oefenkansen bieden / benutten
  - in de inhoud van opleidingsonderdelen als communicatieve vaardigheden, of van de rubriek ‘taalvaardigheid eigen niveau’ binnen Nederlands;
  - in de leerbegeleidingsgroepen of reflectiegroepen;
  - in de stage.
- van de verscheidenheid aan oefenkansen gebruik maken om studenten feedback te geven met betrekking tot hun taalvaardigheid;
- eventuele remediëring richten op de taalvaardigheden die relevant zijn voor de opleiding en/of voor de beroepsuitoefening;
- over de expertise en de geschikte evaluatievormen beschikken om de relevante taalvaardigheid in kaart te brengen en op te volgen.
- ...

TVO-OPL 2: Heeft de opleiding voldoende zicht op de relevante taalvaardigheden die studenten moeten verwerven voor het succesvol doorlopen van de opleiding en voor de eigenlijke beroepsuitoefening?

Mogelijke initiatieven:

- beslissen welke taalvaardigheidseisen minimumeisen zijn voor de opleiding;
  - een consensus hebben over het al dan niet doorslaggevend zijn van die eisen voor het slagen in de opleiding;
- zicht hebben op de impliciete en expliciete opleidingseisen die drempels opwerpen voor studenten; Dit betekent o.a.
  - weten welke rol taal speelt in het onderwijsleerproces en weten dat abstracte en complexe school- en vaktaal de toegang tot leerinhouden kan verhinderen;
  - de taalvaardigheidseisen (er)kennen die vanuit allerlei opleidingsonderdelen vaak impliciet gesteld worden, bijvoorbeeld in examenvragen lezen en beantwoorden, cursusmateriaal lezen en verwerken, bij het houden van presentaties of notities nemen, ...;
  - beseffen waardoor de drempels in mondeling en schriftelijk taalgebruik voor studenten veroorzaakt worden;
- Die drempels hangen samen met
  - het gebruik van abstracte woordenschat en complexe zinnen;
  - het gebruik van impliciete verbanden en onduidelijk gestructureerde teksten;
  - de compactheid van de aangeboden informatie;
  - een voor studenten onbekend onderwerp;
  - een te kort aan visuele ondersteuning en een beperkte concretisering;

- een communicatiestijl die niet aansluit bij de ervaringswereld van studenten.
  - nadenken over hoe deze drempels zich verhouden tot de minimumeisen en hoe ze vermeden kunnen worden.
- beslissen welke taalvaardigheidseisen minimumeisen zijn voor de beroepsuitoefening; Dit veronderstelt o.a.
  - de relevante documenten kennen, bv. *Dertien doelen in een dozijn*¹⁶;
  - mentoren, ex-studenten, ... aanspreken om de beroepseisen op relevantie te onderzoeken.
- zicht hebben op hoe de opleidingseisen zich verhouden tot de beroepseisen op het vlak van taalvaardigheid;
- zorgen voor taalvaardigheidseisen in oplopende moeilijkheidsgraad naarmate de opleiding vordert;
- een beeld hebben van hoe we de taalvaardigheid van studenten willen zien evolueren tijdens de opleiding (zie ook TVO-OPL 3); Dat veronderstelt o.a.
  - duidelijke criteria hebben om de vooruitgang van studenten in te schatten;
  - documenten hebben waarin de talige eisen geëxpliciteerd zijn, en waarbij van minder eisende naar meer eisende doelstellingen op het vlak van taalvaardigheid wordt gegaan (zie TVO-OPL 8).
- de opleidingseisen en beroepseisen communiceren naar alle betrokkenen (lectoren en studenten).
- ...

TVO-OPL 3: Beschikt de opleiding over een goed uitgebalanceerd evaluatiesysteem om de taalvaardigheid van studenten in kaart te brengen?

Mogelijke initiatieven:

- de evaluatie van taalvaardigheid een plaats geven in een geëxpliciteerde schooltaalbeleidsvisie en in een brede assessmentaanpak die door alle leden van het team wordt gedeeld;
- vooral op globaal niveau (de vier vaardigheden: luisteren, spreken, lezen en schrijven) én niet alleen maar op elementniveau (bv. woordenschat) en/of op technisch niveau (bv. spelling, uitspraak) evalueren;
- de taalvaardigheid van studenten op een directe en geïntegreerde wijze evalueren;
- de taalvaardigheid van studenten op een brede en continue manier evalueren met voldoende variatie aan evaluatievormen;
- Dit betekent o.a.
  - evaluatie niet alleen maar zien als een sluitstuk, maar als het continu opvolgen van het leerproces van studenten;
  - zicht hebben op de talige beginsituatie van studenten, bijvoorbeeld door middel van instaptoetsen, diagnostische taken en observatie gedurende een aantal weken, intakegesprekken, informatie uit contacten met secundair onderwijs, ...;
  - de talige ontwikkeling (product en proces) van studenten in de loop van de opleiding voortdurend opvolgen bijvoorbeeld door middel van taalportfolio, stageobservatie, ...;
  - studenten hun eigen taalvaardigheid om deel te nemen aan de opleiding en voor de uitoefening van het beroep laten opvolgen via zelf-evaluatie en/of peerevaluatie;
- aandacht besteden aan (de evolutie van) taalvaardigheid in de evaluatie van stages.
- de evaluatie van de taalvaardigheid van studenten zien als een taak van alle lectoren;
- Dit betekent o.a.
  - dat de evaluatie van taalvaardigheid door alle opleidingsonderdelen (ook stage, ...) heen gebeurt;
  - duidelijke afspraken hebben omtrent de beoordelingscriteria en de eindverantwoordelijkheid voor de evaluatie van de taalvaardigheid van studenten. Wie

¹⁶ Paus, H., Rymenans, R. & K. Van Gorp (2003). *Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

evalueert wat? In welke opleidingsonderdelen wegen welke evaluatiegegevens door zodat studenten fair worden beoordeeld? (zie TVO-OPL 8)

- ...

TVO-OPL 4: Schept de opleiding voldoende kansen om via een interactieve aanpak (met aangepaste werkvormen en middelen) de taalvaardigheid van studenten te verhogen?

Mogelijke initiatieven:

- interactieve werkvormen gebruiken waarin studenten met elkaar moeten overleggen en samen opdrachten uitvoeren;
- die interactieve momenten benutten met het oog op het ondersteunen van de taalvaardigheid van studenten;
- Dit betekent o.a.
  - de inhoud van de boodschap van studenten centraal zetten;
  - pas in tweede instantie de vorm van de boodschap corrigeren;
  - studenten tijd en ruimte geven om deel te nemen aan de communicatie ('ruimtescheppend' gedrag);
  - studenten stimuleren om overleg te plegen, meningen, interesses, ervaringen, ideeën en gevoelens te verwoorden, om hun ervaringswereld een plaats te geven, om problemen aan te kaarten, ...;
  - met nieuwe vragen en/of motiverende reacties voortbouwen op de inbreng van studenten.
  - oog hebben voor een evenwichtige beurtverdeling;
  - gebruik maken van betekenisonderhandeling en begripscontrole;
  - positieve feedback geven;
  - aandacht hebben voor vraagstelling (het stellen van open, communicatieve vragen, vragen naar ervaringen en meningen van studenten, ...) en denkstimulering;
  - met studenten reflecteren over de impact van bovenstaande ingrepen op de taalvaardigheid van studenten.
- actieve werkvormen gebruiken waarbij studenten schriftelijke informatie leren verwerken en doorgeven aan mekaar, bijvoorbeeld werken met verdeelde informatie, CLIM, ...;
- studenten laten ervaren dat via actieve werkvormen en via ondersteuning door de lector en medestudenten (d.m.v. doorvragen, boodschappen hernemen en herformuleren, visualisering, ruimte geven, blijven motiveren, ...) ook minder taalvaardige studenten het taalaanbod kunnen begrijpen en duidelijke boodschappen kunnen produceren. Dat betekent ook dat deze ervaring als een positieve ervaring wordt geduid en wordt gekoppeld aan wat de studenten als leerkracht bij kinderen / jongeren moeten realiseren;
- maximale oefen- en toonkansen voor studenten voorzien in opleidingsonderdelen als communicatieve vaardigheden, agogische vaardigheden of Nederlands;
- stageperiodes optimaal benutten om feedback te geven op de taalvaardigheid die studenten nodig hebben voor de beroepsuitoefening;
- via begeleid zelfstandig werk, projectwerk, ... oefenkansen bieden op het vlak van mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid;
- alle wereldverkennde activiteiten gebruiken als waardevolle oefenkansen op het vlak van functioneel taalgebruik;
- studenten ondersteunen in hun reflectie op hun eigen taalgebruik (o.a. taalvariëteit, ...), hun eigen taalvaardigheid en hun taalontwikkelingsproces als volwassen taalgebruiker. Dit betekent ook studenten aanzetten om concrete acties op dat vlak te plannen en het resultaat van deze acties kritisch te beschouwen.
- ...

TVO-OPL 5: Slaagt de opleiding erin om de taalheterogeniteit van de studentengroep positief aan te wenden?

Mogelijke initiatieven:

- de taalheterogeniteit van de studenten als groep positief benaderen: taalheterogeniteit als troef, eerder dan als een probleem dat lesgeven bemoeilijkt;
- de troeven die de talige heterogeniteit van studenten biedt, ook effectief in alle opleidingsonderdelen gebruiken voor het vormen van groepen, om te differentiëren, ...;
- evaluatievormen gebruiken om greep te krijgen op de taalheterogeniteit van de studentengroep;
- bewust worden van het feit dat studenten vanuit hun talige achtergrond, ervaringen en attitudes soms over verrassende troeven beschikken. Bijvoorbeeld studenten die in vraag stellen of bepaalde moeilijke woorden wel moeten worden gebruikt naar kinderen toe, omdat ze zelf in de opleiding met heel wat moeilijke woorden worden geconfronteerd;
- expliciteren dat wat je als lector op het vlak van heterogene groepen en gedifferentieerd ondersteunen naar studenten doet, hetzelfde is als wat studenten naar kinderen / jongeren moeten doen;
- aandacht besteden aan de waarde van meertaligheid, en talige diversiteit, en aan het feit dat alle taalvariëteiten hun eigen waarde hebben;
  - bewust zijn van de mogelijkheden en de impact van de eigen taalvariëteit van lectoren;
- afspraken maken die het natuurlijk en functioneel gebruik van talen en taalvariëteiten accepteren en waarderen (zie TVO-OPL 8);
- afspraken betreffende taalgebruik duidelijk communiceren naar studenten.
- ...

TVO-OPL 6: Gaan we als opleiding voldoende bewust om met taal én grijpen we voldoende kansen om de taalvaardigheid van studenten in alle leermomenten te bevorderen?

Mogelijke initiatieven:

- zicht verwerven op hoe schooltaal op het niveau van de opleiding een struikelblok kan zijn voor studenten (zie TVO-OPL 2);
- bewust worden van het feit dat de taalvaardigheid van studenten nog in ontwikkeling is en dat er een kloof kan zijn tussen het taalvaardigheidsniveau van studenten en de talige eisen van de opleiding en van het beroep (zie TVO-OPL 2);
- bewust zijn van de mogelijkheden en de impact van de eigen taalvaardigheid van lectoren. Bijvoorbeeld lectoren die veel vaktaal gebruiken, in hun taal veel abstracte woorden gebruiken of veel figuurlijk taalgebruik hanteren, geven een andere boodschap aan studenten dan lectoren die dat precies niet doen;
- bewust zijn van de eigen mogelijkheden en beperkingen van lectoren om de taalvaardigheid van studenten te verrijken en te ondersteunen;
- gebruik maken van een interactieve aanpak (student-student én lector-student) (zie TVO-OPL 4);
- de begrijpelijkheid van talige boodschappen bevorderen (zie TVO-OPL 2);
Dit veronderstelt o.a.
  - talige boodschappen voldoende contextualiseren: laten aansluiten bij de ervaringen van studenten, concrete voorbeelden geven, visualiseren, ...;
  - bewust zijn van hoe verbale, para-verbale (bv. intonatie, stemgebruik, spreeknelheid) en non-verbale (bv. lichaamstaal) manieren inspelen op elkaar bij het overbrengen van boodschappen;
  - gebruik maken van begripscontrole en betekenisonderhandeling.
- ...

TVO-OPL 7: Biedt de opleiding zelf op een systematische en planmatige wijze hulp bij taalproblemen van studenten door signalen te onderkennen, expliciete talige doelen voor eventuele remediering te stellen, goede materialen i.f.v. het doel te kiezen, gepaste methoden en evaluatievormen te hanteren, duidelijke criteria voor succes of vooruitgang vast te leggen?

Mogelijke initiatieven:

- de kansen op preventie maximaal benutten door gevarieerde en gedifferentieerde oefenkansen te bieden voor het verhogen van de relevante taalvaardigheid in alle opleidingsonderdelen;
- keuzes maken voor het uitbouwen van remediering, gelinkt aan de reële gedifferentieerde oefenkansen in de opleiding zelf (zie TVO-OPL 8);
  - na een goede en voldoende uitgebreide diagnose gevarieerde remediërende trajecten aanbieden die zoveel mogelijk inspelen op de behoeften en de problemen van studenten, die voldoende intensief zijn, en waar taal bovendien functioneel gebruikt wordt om aan concrete doelen te werken;
- zicht krijgen op de taalproblemen en taalstoornissen die nadelig zijn voor studenten; Dit betekent o.a.
  - zicht hebben op de oorsprong (culturele, sociale, ... achtergrond van studenten, ervaringswereld, communicatiestijl) van bepaalde taalproblemen bij studenten;
  - beslissen of de taalproblemen en -stoornissen (gebrekkige spellingvaardigheid, gebrekkige schrijfvaardigheid, dialectische uitspraak, stemproblemen, dyslexie, ...) die studenten hebben, nadelig zijn voor de taalontwikkeling van de kinderen / jongeren aan wie de studenten zullen lesgeven;
  - beslissen of bepaalde taalproblemen (bv. stemproblemen) op lange termijn nadelig zijn voor de student als leerkracht;
  - beslissen of de taalproblemen en -stoornissen nadelig zijn voor de student in de opleiding.
- samenwerken met externen (bv. logopedisten, studiebegeleidingsdiensten, ...) om de taalproblemen en -stoornissen van studenten aan te pakken (zie TVO-OPL 8, 9).
- ...

TVO-OPL 8: Heeft de opleiding een taalbeleid ontwikkeld? Zijn er voldoende mogelijkheden om in teamverband vanuit eenzelfde visie de taalvaardigheid van studenten te verhogen (1) door taalvaardigheidsonderwijs en (2) door rekening te houden met Nederlands als instructietaal?

Mogelijke initiatieven:

- afspraken maken met het team met het oog op het bundelen van de inspanningen om optimale gedifferentieerde (en indien nodig remediërende) oefenkansen aan studenten te geven m.b.t. taalvaardigheid (zie TVO-OPL 4, 6, 7);
- voldoende ruimte scheppen in praktijk- of opleidingsvergaderingen voor het laten groeien, expliciteren en doorgeven van een gemeenschappelijke visie rond taalvaardigheidsonderwijs;
- die gemeenschappelijke visie rond taalvaardigheidsonderwijs neerschrijven in een schooltaalbeleidsplan en dat schooltaalbeleidsplan integreren in andere opleidingsdocumenten (instituuwerkplan, ...);
- inventariseren in welke mate lectoren zich nog willen informeren over taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal en daarvoor ook de ruimte creëren (zie TVO-OPL 10);
- zicht krijgen op de vragen van lectoren met betrekking tot de taalvaardigheid van studenten (eigen verwachtingen, lacunes van studenten, ...) en de eigen begeleidingsvaardigheden op dat domein (zie TVO-OPL 10).
- ...

TVO-OPL 9: Werkt de opleiding voldoende samen met externen op het vlak van het bevorderen van de taalvaardigheid van studenten?

- *Mogelijke initiatieven:*
- samenwerken met mentoren die voldoende zicht hebben op de taalvaardigheidseisen en -aanpak in de opleiding;
- samenwerken met externen (bv. logopedisten, studiebegeleidingsdiensten, ...) om de taalproblemen en -stoornissen van studenten aan te pakken (zie TVO-OPL 7);
- het belang en nut van samenwerking met externen, evenals de gemaakte afspraken, duidelijk communiceren naar studenten.
- ...

TVO-OPL 10: In welke mate scheidt de opleiding voldoende kansen voor zichzelf om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van de rol van taal in onderwijs en in de samenleving, én van taalvaardigheidsonderwijs?

Mogelijke initiatieven:

- de eigen kennis optimaliseren m.b.t. goede evaluatievormen (product- en procesevaluatie) voor het opvolgen van de taalvaardigheid van studenten én die eigen kennis vertalen in effectieve acties (zie TVO-OPL 3);
- inventariseren in welke mate lectoren zich nog willen informeren over taalvaardigheidsonderwijs en Nederlands als instructietaal en daarvoor ook de ruimte creëren (zie TVO-OPL 8);
- zicht krijgen op de vragen van lectoren met betrekking tot de taalvaardigheid van studenten (eigen verwachtingen, lacunes van studenten, ...) en de eigen begeleidingsvaardigheden op dat domein (zie TVO-OPL 8);
- een nascholingsplan opstellen dat garandeert dat alle leden van het team gelijke kansen krijgen en nemen om hun eigen expertise te verhogen;
- de dialoog tussen de lectoren van verschillende opleidingsonderdelen bevorderen.
- ...

2.2.4 Socio-emotionele ontwikkeling

Ingang 1: 10 doelen

In welke mate schenken we in het opleidingsaanbod aandacht aan sociale competenties, een positief zelfbeeld en een gave socio-emotionele ontwikkeling (SE-OPL) van studenten?

SE-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofddoel, het begrippenkader en mogelijkheden i.v.m. socio-emotionele ontwikkeling binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van het welbevinden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van de mate waarin studenten socio-emotionele problemen kennen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te stemmen op het profiel en de socio-emotionele noden van de groep studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke initiatieven beter in te spelen op de socio-emotionele noden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij socio-emotionele problemen samen te werken met collega's en derden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

In welke mate schenken we in het opleidingsaanbod aandacht aan sociale competenties, een positief zelfbeeld en een gave socio-emotionele ontwikkeling van studenten?

SE-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofddoel, het begrippenkader en mogelijkheden i.v.m. socio-emotionele ontwikkeling binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.1. In welke mate zijn de thema's 'welbevinden' en 'socio-emotionele problemen' een expliciet aandachtsveld van individuele lectoren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.2. In welke mate zijn de thema's 'welbevinden' en 'socio-emotionele problemen' een expliciet aandachtsveld van het team?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.3. In welke mate zijn de thema's 'welbevinden' en 'socio-emotionele problemen' een expliciet aandachtsveld van de organisatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.4. In welke mate boeken we positieve resultaten i.v.m. sociale competenties of socio-emotionele problemen bij de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van het welbevinden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.1. Benutten we voldoende kansen om een beeld te krijgen van het welbevinden van de studenten bij de opleiding als geheel en bij (de) verschillende opleidingsonderdelen in het bijzonder?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.2. Hebben we voldoende zicht op de competenties die een rol spelen (o.m. vakoverschrijdende competenties als zelfsturing, sociale competentie, creativiteit, ...) in functie van het welbevinden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.3. Hebben we er voldoende zicht op welke studenten het moeilijk hebben?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van de mate waarin studenten socio-emotionele problemen hebben?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.1. Benutten we voldoende kansen om op een systematische wijze het welbevinden van studenten op te volgen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.2. Hebben we er voldoende zicht op welke studenten socio-emotionele problemen kennen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1. Hebben we voldoende zicht op de factoren en processen die meespelen bij het zich niet goed voelen van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.2. Benutten we voldoende kansen om ons via gesprek, via (dagdagelijkse) contacten en observaties (in de groep, tijdens stages, ...) en via gegevens uit niet schoolse contexten (de thuissituatie, de vrije tijd, ...) een breed beeld te vormen van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.3. Benutten we voldoende kansen om ons een beeld te vormen van hoe ver een student staat op vlak van niet vakgebonden vaardigheden (sociale competentie, zelfsturing, ...)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4. Proberen we via ervaringsreconstructie meer greep en voeling te krijgen op problemen die studenten beleven?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te afstemmen op het profiel en de socio-emotionele noden van een welbepaalde groep studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.1 Nemen we specifieke initiatieven om het welbevinden van studenten te verhogen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.2. Maken we structureel werk van een studentvriendelijke hogeschool?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.3. Benutten we voldoende kansen om gericht in te spelen op de noden en behoeften van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.4. Gaan we voldoende na of het aanbod voldoende is afgestemd op de verwachtingen en mogelijkheden van een groep?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.5. Gaan we voldoende na of het groepsklimaat voldoende positief is en nemen we - indien nodig - initiatieven in functie van een betere sfeer en betere relaties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.6. Benutten we voldoende kansen tot open communicatie met studenten? Nemen we hun belevingen mee en doen we er iets mee?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.7. Benutten we voldoende kansen om de sociale vaardigheden van studenten te ondersteunen en of te verbeteren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.8. Benutten we voldoende kansen om studenten competentier te maken in het omgaan met en oplossen van conflicten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.9. Krijgen studenten de ruimte om zichzelf te zijn en met zichzelf in voeling te komen (met eigen gevoelens en belevingen)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.10. Is er een structurele ondersteuning bij studenten die het moeilijk hebben en getuigen van beperkte sociale competenties?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.11. Benutten we voldoende kansen om studenten inzicht bij te brengen in hun manier van omgaan met anderen (hun relatiestijl met anderen)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.12. Benutten we voldoende kansen om studenten respectvol te leren omgaan met elkaar op basis van een gevoel van verbondenheid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.13. Bieden we de studenten voldoende kansen om (mee) te beslissen over doelen, inhoud, werkvorm, traject, ... en doen we - indien nodig - interventies in functie van meer initiatief?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.14. Benutten we voldoende kansen om het zelfvertrouwen van studenten te ondersteunen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.15. Benutten we voldoende kansen om systematisch werk te maken van het geven van effectieve en positieve feedback aan studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.16. Ondersteunen we systematisch het reflecteren met en door studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.1. In welke mate benutten we kansen om via open organisatievormen als probleemgestuurd leren, projectwerk, begeleid zelfstandig werk, ... meer geïndividualiseerde trajecten mogelijk te maken die beter aansluiten bij de verschillende belevingen van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.2. In welke mate benutten we kansen om in functie van verschillen in zelfvertrouwen en veerkracht voldoende te differentiëren bij het geven van opdrachten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.3. Is er voldoende aandacht voor een open communicatiecultuur binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.4. Is er aandacht voor het werken met projecten waarin de belevingswereld van studenten aan bod kan komen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke initiatieven beter in te spelen op de socio-emotionele noden van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.1. Is er aandacht voor sfeervolle momenten in de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.2. Benutten we voldoende kansen om materialen, activiteiten, takenpakketten aan te bieden die inspelen op de belevingswereld van studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.3. Benutten we voldoende kansen om het mogelijk te maken dat een student keuzes kan maken tussen verschillende mogelijke materialen, activiteiten, trajecten, ...?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.4. Benutten we voldoende kansen om het remediëren niet te beperken tot vakgebonden inzichten en vaardigheden, maar spreken we bij het remediëren ook socio-emotionele competenties aan?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.5. Nemen we voldoende initiatieven die tot succeservaring en meer zelfvertrouwen leiden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.6. Benutten we voldoende kansen om studenten zich gerespecteerd en begrepen te laten voelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om:

8.1. zicht te krijgen op het effect van inspanningen om het leren aangenamer te maken;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

8.2. op basis van reflectie op de wijze waarop de studenten een (vorig) aanbod beleefden, het nieuwe aanbod zoveel mogelijk af te stemmen op hun interesses en behoeften;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

8.3. via een variatie aan competentiegerichte evaluatievormen verschillende aspecten van het functioneren van studenten evenwichtig en billijk in kaart te brengen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij socio-emotionele problemen samen te werken met collega's en derden?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om:

9.1. collega's te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

9.2. deskundigen (interne en / of externe begeleiders, hulpverleners, ...) te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

9.3. zo nodig personen uit de privésfeer (ouders, vriendenkring, ...) te betrekken bij het verzamelen en duiden van gegevens en bij het uitwerken, realiseren en bijsturen van interventies?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

SE-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

In welke mate benutten we kansen om:

10.1. diverse bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven, ...) te hanteren i.v.m. socio-emotionele problemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

10.2. kritisch te reflecteren op hun eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot socio-emotionele problemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

10.3. eigen leerbehoeften m.b.t. socio-emotionele problemen te detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

10.4 samen te werken met externen (CLB's, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. socio-emotionele problemen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 3: verdere concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding

In welke mate schenken we in het opleidingsaanbod aandacht aan sociale competenties, aan een positief zelfbeeld en aan een gave socio-emotionele ontwikkeling (SE-OPL) van studenten?

SE-OPL 1. Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofddoel, het begrippenkader en de mogelijkheden i.v.m. socio-emotionele ontwikkeling binnen de opleiding?

Mogelijke initiatieven:

- inzicht opdoen over:
  - kenmerken en uitingvormen van socio-emotionele problemen bij studenten;
  - voorwaarden voor een gave socio-emotionele ontwikkeling;
  - het ondersteunen van het zelfvertrouwen voor een gave socio-emotionele ontwikkeling;
  - de factoren in studenten en in hun omgeving die een rol kunnen spelen bij het ontstaan van socio-emotionele problemen;
  - hoe het al dan niet voldoende bevredigd zijn van basisbehoeften een belangrijke rol speelt bij het al dan niet ontstaan van socio-emotionele problemen;
  - hoe socio-emotionele problemen kunnen worden aangepakt;
- reflecteren op het belang van het werken aan een gave socio-emotionele ontwikkeling in functie van het verwerven van competenties.

SE-OPL 2. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van het welbevinden van studenten?

Mogelijke initiatieven:

- werk maken van:
  - leren kijken vanuit het perspectief van de studenten, meer bepaald door naar het welbevinden van studenten te leren kijken
  - via het werken met het procesgericht studentvolgsysteem inzicht krijgen in welke studenten op sociaal-emotioneel vlak opvallen¹⁷
  - inzicht krijgen vanuit observatiegegevens en selfassessments in welke studenten op welke terreinen opvallend veel of opvallend weinig welbevinden vertonen;
  - in kaart brengen van de studenten die extra aandacht nodig hebben.

SE-OPL 3. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen in van de mate waarin studenten socio-emotionele problemen kennen?

Mogelijke initiatieven:

- kennis nemen van en oefenen in het leren zien van:
  - opvallend gedrag en signalen i.v.m. zich goed versus zich niet goed voelen;
  - de manieren waarop studenten in relatie treden met leeftijdsgenoten, kinderen / jongeren, de thuissituatie, de schoolcontext, de vrije tijd, ...;
  - bevorderende versus belemmerende factoren in studenten zelf en in hun omgeving;
  - de manier waarop studenten het onderwijsaanbod beleven en hoe ze ermee omgaan;
  - de belevingen en behoeften die achter gedragingen, signalen, ... schuil gaan;
  - de mate waarin het behoud van het zelfvertrouwen van elk individu (niet) in gevaar is.

¹⁷ Depondt, L., Heylen L., Laevers, F. (2003). Een digitaal procesgericht studentvolgsysteem. Leuven: CEGO.

- ervaringen opdoen met theorieën, materialen of instrumenten die kunnen helpen om meer zicht te krijgen op gevoelens, behoeften en sociale competenties van studenten en deze bespreekbaar helpen maken: de axenroos, stad van axen, de roos van Leary, sociogram, inzichten in groepsdynamica, peerassessment, Gordon, Rogers, ...;
- werken met het scoren en evalueren van competenties;
- werken met competentiegerichte volgsystemen;
- zicht krijgen op:
  - de wijze waarop het onderwijsaanbod overkomt bij studenten;
  - de domeinen of leergebieden waarop onvoldoende vorderingen worden gemaakt;
  - de mate waarin vakoverschrijdende competenties (zelfsturing, sociale competenties, creativiteit, ondernemingszin, ...) verder worden geoptimaliseerd.

SE-OPL 4. Benut de opleiding voldoende kansen om zich een beeld te vormen van wat bij een student aan de hand is?

Mogelijke initiatieven:

- werk maken van:
  - gericht observeren tijdens schoolse en niet-schoolse activiteiten, o.m. opvallend gedrag en signalen leren zien en beschrijven;
  - via het interpreteren meer zicht krijgen op onderliggende gevoelens en behoeften:
    - het maken van ervaringsreconstructies via empathisch inleven: vertrekken vanuit observatie; inleven in de situatie zoals de student de situatie beleeft;
    - vanuit dit perspectief de situatie proberen te (be)grijpen vanuit de noden, belevingskernen en (basis)behoeften van de student;
- inzicht opdoen in:
  - de soort gerichte vragen en observaties die geschikt zijn om na te gaan wat er fout loopt;
  - het maken van foutenanalyses waarbij niet alleen rekening wordt gehouden met cognitieve elementen, maar ook met socio-emotionele elementen en contextgegevens.

SE-OPL 5. Benut de opleiding voldoende kansen om het aanbod beter af te stemmen op het profiel en de socio-emotionele noden van een welbepaalde groep studenten?

SE-OPL 6. Benut de opleiding voldoende kansen om een soepele organisatie uit te bouwen, zodat men beter kan inspelen op de socio-emotionele verschillen tussen studenten?

Mogelijke initiatieven:

- werk maken van:
  - een positief opleidingsklimaat i.f.v. een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen;
  - een studentvriendelijke hogeschool;
  - het sociale vaardig maken van studenten;
  - een basishouding van respectvolle verbondenheid met zichzelf, elkaar, de omgeving, ...
- het uitbouwen van het curriculum met o.a.:
  - de vijf betrokkenheidsverhogende factoren (sfeer en relatie; aanpassing aan niveau, werkelijkheidsnabijheid, ruimte voor activiteit, initiatief van studenten) bij het organiseren van een onderwijsactiviteit; (zie hiervoor ook: OPL-PR5 en OPL-PR6);
  - een positieve sfeer in de hogeschool door o.a.:
    - expliciet aandacht te schenken aan het welbevinden van 'alle' studenten in de groep en regelmatig momenten vrij te roosteren om dit bespreekbaar te maken ;

- te werken met overlegmomenten om te kunnen inspelen op ervaringen, belevingen en gevoelens van studenten;
  - het werken met sfeerbevoorgerende momenten waarin aandacht is voor de belevingen van de groep; het ondersteunen van een positief zelfbeeld en zelfvertrouwen van studenten door o.a.
    - structureel momenten in te bouwen voor reflectie op eigen handelen;
    - een niet bedreigende begeleidingscontext aan te bieden;
    - het uitwerken van projecten of thema's rond gevoelsgeladen thema's en rond sociale competenties;
    - het opzetten van individuele leertrajecten waarbij rekening gehouden wordt met de individuele verschillen in zelfvertrouwen en veerkracht;
    - het werken met soepele organisatievormen zoals hoekenwerk, contractwerk, projectwerk (zie hiervoor ook OPL-PR 5 en OPL-PR 6).
- de opleidingsmethodiek afstemmen op het principe 'teach what you preach' en dezelfde basisprincipes die men van studenten verlangt voor basisscholen en secundaire scholen vertalen naar het hogeschoolniveau via vormen van studentgecentreerd onderwijs.

SE-OPL 7. Benut de opleiding voldoende kansen om via specifieke initiatieven beter in te spelen op de socio-emotionele noden van studenten?

Mogelijke initiatieven:

- werken met materialen, activiteiten, takenpakketten die qua niveau, inhoud, omvang, ... rekening houden met de mogelijkheden, interesses en noden van studenten:
- werken vanuit een aangepaste begeleidingsstijl bij het ondersteunen van studenten met oog voor
  - de beleving van studenten;
  - gepaste interventies: denkstimulerend, communicatiestimulerend, actiestimulerend;
  - een mate van sturing die aangepast is aan de socio-emotionele noden van de studenten;
  - kansen voor studenten die voldoende initiatieven nemen en (een stuk) autonoom op stap te gaan;
  - het ondersteunen van de beleving van studenten.
- zich bij de begeleiding niet op de eerste plaats richten op het negatieve (laag welbevinden) , maar vooral verder bouwen op momenten waar het welbevinden hoog was
- zien welke competenties nog onvoldoende in ontwikkeling zijn en prioritair aandacht dienen te krijgen;
- reflecteren op het eigen aanbod en op de elementen die aansluiten op de socio-emotionele noden van de student;
- werken aan het zelfvertrouwen van studenten;
  - door het geven van positieve feedback;
  - door succeservaringen te laten opdoen.

SE-OPL 8. Benut de opleiding voldoende kansen om gerealiseerde interventies op hun effecten te evalueren en ze zo nodig bij te sturen?

Mogelijke initiatieven:

- werk maken van o.a.:
  - het analyseren en interpreteren van bevragingen of selfassessments van studenten;
  - het uitwerken van specifieke interventies om tegemoet te komen aan de verwachtingen en verzuchtingen van studenten. Dit kan leiden tot
    - haalbare takenpakketten met een realistische taakbelasting voor studenten;
    - aanpassingen aan opleidingsonderdelen;
    - aanpassingen in evaluatiecriteria;

- aanpassingen bij organisatorische aspecten.
  - een volgsysteem met het opstellen en aanmaken van een individueel dossier voor een student die extra zorg nodig heeft;
- het opvolgen en eventueel bijsturen van een individueel handelingsplan.

SE-OPL 9. Benut de opleiding voldoende kansen om bij socio-emotionele problemen samen te werken met collega's en derden?

Mogelijke initiatieven:

- tijd investeren in:
  - overlegmomenten;
  - vakoverschrijdend samenwerken bij inhouden, leergebieden, methodieken of modules;
  - vormen van teamteaching;
- een open politiek voeren om de expertise van externen in de school binnen te halen via
  - vormingstrajecten voor lectoren;
  - vormingstrajecten voor studenten;
  - gastcolleges;
  - samenwerkingsverbanden.

SE-OPL 10. Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van socio-emotionele problemen?

Mogelijke initiatieven:

- investeren in
  - diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven i.v.m. socio-emotionele problemen;
  - het kritisch reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes met betrekking tot socio-emotionele problemen;
  - het detecteren van eigen leerbehoeften m.b.t. socio-emotionele problemen om in het verlengde daarvan acties te ondernemen;
  - het leren samenwerken met externen (CLB, begeleiders, hulpverleners,...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. socio-emotionele problemen.

2.2.5 Intercultureel onderwijs en studentenparticipatie

Ingang 1: 10 doelen

In welke mate hebben wij zelf de principes van intercultureel onderwijs (ICO) in de lerarenopleiding geïntroduceerd?
In welke mate wordt binnen de lerarenopleiding zelf gewerkt aan de toename en verbetering van de participatie van studenten (SP)?

ICO/ SP1: Hebben wij als opleiding een visie op intercultureel onderwijs (ICO) ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP2: Hebben wij als opleiding een voldoende zicht op de diversiteit van de studentengroep?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP3: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs bij de uitstippeling van een pedagogisch-didactisch beleid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP4: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs in onze beleidsorganisatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP5: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven m.b.t. studentenparticipatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP6: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven om de vaardigheden en het inzicht te verwerven die nodig zijn voor een geslaagde implementatie van de principes van intercultureel onderwijs ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP7: Hebben wij als opleidingsteam een samenhangende visie en strategie met betrekking tot de permanente vorming van al onze leden op het vlak van intercultureel onderwijs ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP8: Hanteren wij als opleidingsteam een attitude waaruit een open en onbevangen omgang met verschil spreekt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP9: Hebben wij als team regelmatig overleg over het belang en statuut van intercultureel onderwijs binnen de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP10: Hebben wij als opleidingsteam een doelgericht plan dat het werken aan intercultureel onderwijs in de opleiding kadert?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

In welke mate hebben wij zelf de principes van intercultureel onderwijs (ICO) in de lerarenopleiding geïntroduceerd?
In welke mate wordt binnen de lerarenopleiding zelf gewerkt aan de toename en verbetering van de participatie van studenten (SP)?

ICO/ SP 1: Hebben wij als opleiding een visie op intercultureel onderwijs (ICO) ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.1 Is elk lid van het opleidingsteam op de hoogte van de basisprincipes van ICO ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.2 Is ICO als begrip of als doelstelling opgenomen in het opleidingsconcept / werkplan?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

1.3 Wordt ICO vandaag binnen de opleiding beschouwd als een belangrijk thema?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 2: Hebben wij als opleiding voldoende zicht op de diversiteit van de studentengroep?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.1. Hebben wij een goed zicht op de bestaande verschillen en gelijkenissen tussen de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.2. Hebben wij een goed zicht op de voorgeschiedenis van elke student?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

2.3. Wisselen wij relevante informatie uit over studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 3: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs bij de uitstippeling van een pedagogisch-didactisch beleid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.1. Wordt bij de samenstelling van groepen gekozen voor gemengde groepen? Denken we bewust na over de criteria die hierbij worden gehanteerd?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.2. Wordt aan studenten de kans geboden om zelf leerinhouden aan te brengen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.3. Wordt de leeromgeving zo georganiseerd dat de diversiteit aan ervaringen, visies, vaardigheden en voorkennis van verschillende studenten deel uitmaakt van de leerinhoud?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.4. Wordt in de opleiding regelmatig gebruik gemaakt van interactieve en coöperatieve werkvormen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.5. Wordt bij collectievorming in de mediatheek gestreefd naar een ruime verzameling interculturele materialen en boeken?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.6. Worden de gebruikte of aan te schaffen boeken, methodes en leermiddelen 'gescreend' op hun bruikbaarheid voor ICO?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.7. Wordt er bij de keuze van stagescholen rekening gehouden met een divers aanbod?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.8. Wordt er bij de organisatie van opleidingsactiviteiten rekening gehouden met eventuele (sociaal-economische, culturele) barrières bij studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

3.9. Worden de studenten betrokken bij de uitstippeling en evaluatie van het pedagogisch-didactisch beleid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 4: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs in onze beleidsorganisatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1. In ons opleidingsklimaat?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.1. Besteden wij zorg aan een veelvormige aankleding en inrichting van de lokalen en van de gebouwen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.2. Verlenen wij inspraak aan de studenten? Is onze opleiding een democratische gemeenschap?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.3. Heeft de opleiding een preventieve pedagogische aanpak met betrekking tot discriminatie, racisme, seksisme, pesten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.4. Zijn in het reglement regels opgenomen m.b.t. discriminerend gedrag, handelingen en uitingen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.5. Denken we na over de consequenties van regels m.b.t. kledij, hoofddeksels, lichaamsversiering voor een intercultureel leerklimaat?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.6. Houden wij in het programma rekening met religieuze feestdagen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.1.7. Heeft het opleidingsteam een non-discriminatiecode opgesteld of onderschreven?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.2. In onze teamsamenstelling en ons personeelsbeleid?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.2.1. Streven wij naar diversiteit in de samenstelling van het opleidingsteam?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.2.2. Kennen wij de visie van de beleidsvoerende instanties in de hogeschool hieromtrent?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.3. In onze relatie met de buurt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.3.1. Zijn er in de opleiding regelmatig contacten met de buurt en de ruimere omgeving voorzien?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4. Rekruteringsbeleid / Inschrijvingsbeleid / Doorstromingsbeleid /

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4.1. Worden er extra inspanningen geleverd om allochtone studenten te rekruteren voor de opleiding?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4.2. Wordt er m.b.t. het inschrijvingsbeleid gereflecteerd op de gevolgen voor de opleiding van verschillen in achtergrond tussen studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

4.4.3. Wordt er m.b.t. het doorstromingsbeleid geflecteerd op de gevolgen voor de opleiding van verschillen in achtergrond tussen studenten?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 5: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven m.b.t. studentenparticipatie?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.1. Is studentenparticipatie als begrip of als doelstelling opgenomen in het opleidingsconcept/werkplan?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

5.2. Wordt studentenparticipatie vandaag binnen de opleiding beschouwd als een belangrijk thema?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 6: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven om de vaardigheden en het inzicht te verwerven die nodig zijn voor een geslaagde implementatie van de principes van intercultureel onderwijs ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.1. Nemen wij als lectoren de kans te baat om nieuwe dingen uit te proberen (werkvormen, methodieken, inhoud)?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.2. Leren wij als opleidingsteam reflecteren over hoe wij omgaan met verschillen tussen de studenten en wat de effecten daarvan op de studenten en de opleiding kunnen zijn?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

6.3. Hebben wij als lectoren voldoende kennis van didactische werkwijzen, materialen en methoden die uitgaan van interactie, uitwisseling en actieve samenwerking in heterogene groepen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

ICO/ SP 7: Hebben wij als opleidingsteam een samenhangende visie en strategie met betrekking tot de permanente vorming van al onze leden op vlak van intercultureel onderwijs ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.1. Maken wij gebruik van de verschillende kwaliteiten van de teamleden zodat wij van elkaar kunnen leren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen** ?

7.2. Gaan wij regelmatig na in welk opzicht de deskundigheid van de teamleden vergroot kan worden op vlak van ICO?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.3. Bevorderen wij de motivatie van teamleden om hun deskundigheid en vakbekwaamheid te vergroten door middel van vorming door externen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.4. Zoeken wij naar een vormings- en ondersteuningsaanbod dat vertrekt van een brede visie op diversiteit?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

7.5. Evalueren wij de maatregelen die de opleiding neemt om de deskundigheid van teamleden m.b.t. ICO te bevorderen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ SP 8: Houden wij als opleidingsteam een attitude aan waaruit een open en onbevangen omgang met verschil spreekt?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.1. Zijn wij er ons voldoende van bewust dat uitspraken en meningen gebaseerd kunnen zijn op vooroordelen?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.2. Herkennen wij vooroordelen en discriminatie bij onszelf?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.3. Houden wij rekening met verschillen tussen lectoren?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.4. Staat het opleidingsteam open voor allochtone medewerkers?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.5. Zijn de lectoren voldoende gemotiveerd om met heterogene groepen om te gaan?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

8.6. Worden de medewerkers met een niet-lesgevende functie bij ons beschouwd als echte collega's?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

ICO/ SP 9: Hebben wij als team regelmatig overleg over het belang en het statuut van intercultureel onderwijs binnen de opleiding?

9.1. Is heel het opleidingsteam op de hoogte van de visie op ICO binnen de opleiding en het beleid dat daaruit voortvloeit?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

9.2. Staat iedereen achter die visie en het beleid van de opleiding m.b.t. ICO?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10. ICO/ SP 10: Hebben wij als opleidingsteam een doelgericht plan dat het werken aan intercultureel onderwijs in de opleiding kadert?

10.1. Blijkt uit ons werkplan dat wij een duidelijke langetermijnplanning hebben uitgezet voor ICO ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.2. Hebben wij zicht op de huidige behoeften van studenten en lectoren m.b.t. ICO ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.3. Zijn er in het werkplan rond ICO duidelijke en concrete doelen geformuleerd?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.4. Staan de verwachte resultaten bij de lectoren en de studenten in het werkplan?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.5. Hebben wij een zicht op de sterke en zwakke punten van de opleiding m.b.t. ICO ?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

10.6. Worden eventuele vroegere acties m.b.t. ICO geëvalueerd?

Huidige situatie: + ± - ?
Veranderen: **ja neen ?**

Ingang 3: Concretisering van de GOK- doelen binnen de opleiding

In welke mate hebben wij zelf de principes van intercultureel onderwijs (ICO) in de lerarenopleiding geïntroduceerd?
In welke mate wordt binnen de lerarenopleiding zelf gewerkt aan de toename en de verbetering van de participatie van studenten (SP)?

ICO/ SP 1: Hebben wij als opleiding een visie op intercultureel onderwijs (ICO) ?

Mogelijke streefdoelen:

- Wij hebben deze visie als team uitgewerkt en opgebouwd.
- Deze visie wordt gedeeld en uitgedragen door het hele team.
- De visie en de doelstellingen met betrekking tot ICO worden op regelmatige basis herbekeken en geëvalueerd door het hele team.
- Alle teamleden verstaan hetzelfde onder ICO .
- De visie en de doelstellingen met betrekking tot ICO krijgen een verlengstuk in de leerprocessen binnen de opleiding:
  - in de leerinhouden;
  - in de leermiddelen;
  - in de gebruikte methodieken.
- Leren omgaan met diversiteit wordt gezien als een hoofdplicht voor zowel studenten, lectoren als de volledige opleiding.

ICO/ SP 2: Hebben wij als opleiding voldoende zicht op de diversiteit van de studentengroep?

Mogelijke streefdoelen:

- Elk teamlid kan volgende vragen beantwoorden:
  - Hoeveel studenten zitten er in de opleiding?
  - Zijn er studenten uit minderheidsgroepen vertegenwoordigd?
  - Zijn er opmerkelijke evoluties in studentenaantal en samenstelling?
  - Welke vooropleiding genoot elke student?
  - Zijn er studenten die geheel of gedeeltelijk instaan voor het eigen levensonderhoud?
  - Zijn er studenten vertegenwoordigd uit sociaal-economisch zwakkere groepen?
  - Zijn er verschillende etnische groepen / nationaliteiten vertegenwoordigd in de opleiding?
  - Wat is de talige achtergrond van elke student?
  - Wat is het recruiteringsgebied van de opleiding?
- Wij hanteren als team een dynamisch perspectief op de verschillen en gelijkenissen tussen studenten, wij zijn er ons met andere woorden van bewust dat het belang dat aan verschil en gelijkenis moet worden toegekend, varieert naargelang van de context en situatie.
- Wij beschikken als team over objectieve gegevens van de buurt waarin de opleiding wordt aangeboden:
  - over de sociologische realiteit van de omgeving waarin de opleiding wordt aangeboden;
  - over het uitzicht van het verenigingsleven in de buurt;
  - over educatieve, culturele en sportinstellingen die de buurt bevolken;
  - over ontmoetingsplaatsen voor jongeren in de buurt.
- Wij maken gebruik van de inschrijving of onthaaldagen om zicht te krijgen op de diversiteit onder de studentenpopulatie.

- Wij houden bevindingen bij van niet-schoolse zaken die wij observeren bij de studenten in de groep of daarbuiten, bijvoorbeeld bevindingen van
  - de onderlinge verhoudingen tussen de studenten;
  - de omgangsvormen tussen de studenten;
  - de gemeenschappelijke interesses van de studenten;
  - de vaardigheden waarover de studenten beschikken;
  - de thuissituatie van de verschillende studenten.
  -

ICO/ SP 3: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs bij de uitstippeling van een pedagogisch-didactisch beleid?

Mogelijke streefdoelen:

- Bij de samenstelling van groepen wordt gekozen voor gemengde groepen.
- Er wordt aan de studenten regelmatig de kans geboden om zelf leerinhouden aan te brengen.
- Er wordt aan de studenten regelmatig de kans geboden om mee de lesinhoud op te bouwen.
- In de les wordt regelmatig gebruik gemaakt van interactieve en coöperatieve werkvormen.
- Bij de implementatie van ICO in de opleiding wordt de overtuiging gehanteerd dat dit geen vak apart is, noch een tijdelijk project, maar dat ICO in alle opleidingsonderdelen geïntegreerd dient te worden.
- Er wordt bij collectievorming in de mediatheek gestreefd naar een ruime verzameling interculturele materialen en boeken.
- De gebruikte of aan te schaffen boeken, methodes en leermiddelen worden gescreend op hun bruikbaarheid voor intercultureel onderwijs.
  - Deze materialen worden ook effectief intercultureel gebruikt: zij dienen als basis om diversiteit aan te spreken via interactie .
  - De materialen zijn ook op didactisch vlak intercultureel, ze gaan uit van principes, werkwijzen, werkvormen die interactie, communicatie en samenwerking tussen de studenten bevorderen.
- Het aanbod van stagescholen is divers:
  - stagescholen met een goede interculturele werking;
  - concentratiescholen;
  - GOK-scholen;
  - methodescholen.
- Er wordt positief ingespeeld op de taalvariatie onder de studenten.
  - De anderstalige studenten krijgen de kans om hun eigen taal als waardevol te ervaren.
  - Anderstalige studenten mogen buiten de les en binnen de les, als de onderwijssituatie zich daartoe leent, hun eigen taal spreken.
  - Er zijn in de mediatheek ook tweetalige boeken en boeken in de eigen taal opgenomen.
- Er wordt bij opleidingsactiviteiten (excursies, sportdagen, creastages, ...) rekening gehouden met alle studenten:
  - de activiteiten zijn toegankelijk voor alle studenten;
  - er zijn geen financiële barrières;
  - er kan worden gekozen uit verschillende soorten maaltijden;
  - er wordt rekening gehouden met religieuze feestdagen.
- De studenten worden betrokken bij de uitstippeling en evaluatie van het pedagogisch-didactisch beleid van de opleiding.

ICO/ SP 4: Houden wij als opleiding rekening met de principes van intercultureel onderwijs in onze beleidsorganisatie?

Mogelijke streefdoelen:

- In ons opleidingsklimaat:
  - Wij besteden zorg aan een veelvormige aankleding en inrichting van de lokalen en van de gebouwen.
  - De opleiding heeft een preventieve pedagogische aanpak met betrekking tot discriminatie, racisme, seksisme, pesten.
  - In het reglement zijn regels opgenomen m.b.t. discriminerend gedrag, handelingen en uitingen.
  - We denken na over de consequenties van regels m.b.t. kledij, hoofddeksels, lichaamsversiering voor een intercultureel leerklimaat.
  - Wij houden in het programma rekening met religieuze feestdagen.
  - Het opleidingsteam heeft een non-discriminatiecode opgesteld of onderschreven.
- In onze teamsamenstelling en ons personeelsbeleid:
  - Wij streven naar diversiteit in de samenstelling van het opleidingsteam.
- In onze relatie met de buurt:
  - Er zijn in de opleiding regelmatig contacten met de buurt en de ruimere omgeving voorzien.
- In ons rekruteringsbeleid, inschrijvingsbeleid en doorstromingsbeleid:
  - Er worden extra inspanningen geleverd om allochtone studenten te rekruteren voor de opleiding.
  - Er wordt in het inschrijvingsbeleid van de opleiding rekening gehouden met de gevolgen voor de opleiding van verschillen in achtergrond tussen studenten.
  - Er wordt in het doorstromingsbeleid van de opleiding rekening gehouden met de gevolgen voor de opleiding van de verschillen in achtergrond tussen studenten.
  -

ICO/ SP 5: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven m.b.t. studentenparticipatie?

Mogelijke streefdoelen:

- Studentenparticipatie wordt vandaag binnen de opleiding beschouwd als een belangrijk thema.
- Studenten participeren aan de uitstippeling en evaluatie van het pedagogisch-didactisch beleid van de opleiding.
- Studenten participeren aan de uitstippeling en evaluatie van de beleidsorganisatie van de opleiding.
- Onze opleiding is een democratische gemeenschap waarin inspraak en participatie van studenten als normaal wordt beschouwd.
- Er worden regelmatig momenten voorzien waarop studenten de kans krijgen het wel en wee (dus ook positieve zaken!) in de opleiding te bespreken.
- Studenten worden gestimuleerd zich vrij uit te spreken over wat ze moeilijk of lastig vinden in de opleiding.
- De opleiding wordt gekenmerkt door openheid, heldere afspraken, het delen van verantwoordelijkheden en het elkaar daarop aanspreken.

ICO/ SP 6: Nemen wij als opleiding voldoende initiatieven om de vaardigheden en het inzicht te verwerven die nodig zijn voor een geslaagde implementatie van de principes van intercultureel onderwijs ?

Mogelijke streefdoelen:

- Wij beschikken als opleidingsteam zelf over voldoende vaardigheden om intercultureel leren in de opleiding te realiseren.
- ‘Kunnen omgaan met diversiteit’ is een vaardigheid die van alle medewerkers van het opleidingsteam verwacht wordt.
- Wij zijn als opleidingsteam in staat om in onze opleiding flexibiliteit in te bouwen zodat kan worden ingespeeld op verschillen tussen studenten op het vlak van:
  - op het vlak van vaardigheden;
  - op het vlak van intelligenties;
  - op het vlak van voortraject;
  - op het vlak van sociaal-culturele achtergrond;
  - op het vlak van economische positie;
  - op het vlak van religie en levensbeschouwing;
  - op het vlak van persoonlijkheid;
  - ...
- Wij hebben als lectoren kennis van didactische werkwijzen, methoden en materialen die intercultureel leren bevorderen, bijvoorbeeld
  - werkwijzen, methoden en materialen die uitgaan van interactie, uitwisseling, actieve samenwerking in heterogene groepen:
    - coöperatief leren;
    - interactief leren;
    - taakgericht werken;
    - ...
- Wij nemen als lectoren de kans te baat om bovenstaande (en ook andere) werkvormen en methodieken uit te proberen.
- Wij reflecteren als opleidingsteam regelmatig op de manier waarop binnen de opleiding wordt omgegaan met verschil en wat het effect daarvan is op studenten .

ICO/ SP 7: Hebben wij als opleidingsteam een samenhangende visie en strategie met betrekking tot de permanente vorming van al onze leden op vlak van intercultureel onderwijs ?

Mogelijke streefdoelen:

- Wij maken in de eigen praktijk als lector, directie of studentenbegeleider voldoende gebruik van de kennis, ervaringen en vaardigheden van de verschillende teamleden.
  - Iedereen is op de hoogte van de knowhow die lectoren, directie en studentenbegeleiders verwerven en verworven hebben
    - via opleiding, zelfstudie, praktijkervaring, deelname aan werkgroepen, reizen, hobby's, maatschappelijk engagement, ...
- Wij reflecteren er regelmatig op hoe de deskundigheid van de verschillende teamleden op het vlak van intercultureel onderwijs kan worden vergroot.
- Wij zoeken naar een vormings- en ondersteuningsaanbod dat vertrekt van een brede visie op diversiteit.
- Wij maken regelmatig kennis met de aanpak inzake ICO van andere opleidingen of hogescholen.

ICO/ SP 8: Hanteren wij als opleidingsteam een attitude waaruit een open en onbevangen omgang met verschil spreekt?

Mogelijke streefdoelen:

- Wij zijn er ons voldoende van bewust dat uitspraken en meningen gebaseerd kunnen zijn op vooroordelen.
- Wij herkennen vooroordelen en discriminatie bij onszelf.
- Wij houden rekening met verschillen tussen lectoren en kunnen de confrontaties met verschillen bij lectoren positief aanwenden in de eigen praktijk:
  - in pedagogische aanpak;
  - in ervaringen;
  - in behoeften en mogelijkheden;
  - in opvattingen over opvoedkundige en maatschappelijke vraagstukken;
  - in omgang met studenten.
- Alle leden van het opleidingsteam zijn voldoende gemotiveerd om het werken met en aan diversiteit en interactie in het hart van de onderwijspraktijk te integreren.
- Wij sluiten ons aan bij de visie dat diversiteit in zijn algemeenheid een meerwaarde vormt voor het leerproces.

ICO/ SP 9: Hebben wij als team regelmatig overleg over het belang en het statuut van intercultureel onderwijs binnen de opleiding?

Mogelijke streefdoelen:

- Wij realiseren een hoge betrokkenheid van alle teamleden bij vergaderingen en overlegmomenten m.b.t. ICO.
- De informatiedoorstroming m.b.t. ICO verloopt goed.
- Alle teamleden worden betrokken bij processen van besluitvorming m.b.t. ICO.
- Alle teamleden kunnen steeds bij elkaar terecht voor overleg, hulp en ondersteuning m.b.t. ICO.
- Alle teamleden kunnen hun meningen en werkwijzen m.b.t. ICO met elkaar bespreken.
- Wij overleggen regelmatig met externe partners over ICO .

ICO/ SP 10: Hebben wij als opleidingsteam een doelgericht plan dat het werken aan intercultureel onderwijs in de opleiding kadert?

Mogelijke streefdoelen:

- Ons plan heeft een realistische doelbepaling gelinkt aan concrete behoeften van studenten en lectoren.
- Wij kunnen als opleidingsteam de gewenste resultaten goed inschatten.
- Wij kunnen de draagkracht van het opleidingsteam inschatten.
- Wij hebben zelf een goed zicht op de sterke en de zwakke punten van het opleidingsteam in het algemeen.
- Wij hebben zelf een goed zicht op de sterke en zwakke punten van het opleidingsteam m.b.t. ICO .
- Wij hebben eventuele vroegere acties m.b.t. ICO geëvalueerd.

2.2.6 DOORSTROMING EN ORIËTERING (DO)

Ingang 1: 10 doelen

Welke kansen scheppen we als opleiding om voor de studenten een optimale doorstroming en oriëntering (DO-OPL) te realiseren?

DO-OPL 1 Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofddoel en het begrippenkader i.v.m. doorstroming en oriëntering van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 2 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen zich te informeren over de opleiding als geheel, over keuzemogelijkheden binnen of in het verlengde van de opleiding en om de studenten te begeleiden bij hun keuzes?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 3 Biedt de opleiding voldoende kansen voor de studenten om zich een juiste voorstelling van zichzelf *in* de lerarenopleiding te helpen maken en om hen voldoende te richten op zichzelf, hun eigen mogelijkheden en de verwachtingen van de opleiding (instroom- en instapbeleid)?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 4 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen beter greep te krijgen op relevante factoren in zichzelf en in hun omgeving?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 5 Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijke studie- en studentenbegeleiding uit te werken en te realiseren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 6: Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijk taalbeleid uit te werken en te realiseren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 7 Benut de opleiding voldoende kansen om voor de studenten flexibele leerroutes uit te werken en te realiseren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 8 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken binnen het team?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 9 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken met bestaande ondersteuningsstructuren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 10 Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

Ingang 2: 10 doelen en subdoelen

Welke kansen benutten we als opleiding om onze studenten te ondersteunen bij een optimale doorstroming en oriëntering (DO-OPL)?

DO-OPL 1 Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofddoel en het begrippenkader i.v.m. doorstroming en oriëntering van de studenten?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen

1.1. om de studenten meer kansen te bieden tot een succesvolle schoolloopbaan en keuzes;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

1.2 om inzichten op te doen over instapbeleid, studie- en studentenbegeleiding, taalbeleid, flexibele leerroutes, ...;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 2 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen zich te informeren over de opleiding als geheel, over keuzemogelijkheden binnen of in het verlengde van de opleiding en om de studenten te begeleiden bij hun keuzes?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate bieden we kansen ...

2.1. om de studenten zicht te helpen krijgen op afstudeerrichtingen, keuzevakken en -opties, profileringen, vervolgoopleidingen, ...;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

2.2. om studenten die afhaken te helpen bij het zich (her)oriënteren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 3 Biedt de opleiding voldoende kansen voor de studenten om zich een juiste voorstelling van zichzelf in de lerarenopleiding te helpen maken en om hen voldoende te richten op zichzelf, hun eigen mogelijkheden en de verwachtingen van de opleiding (instroom- en instapbeleid)?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

3.1 om bij de rekrutering van studenten gerichte acties te ondernemen om déze jongeren te bereiken, te informeren en te motiveren die de mogelijkheden in zich dragen om competente leerkrachten te worden;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

3.2 om de studenten tijdens de beginfase van de opleiding - via een gedegen en open presentatie van de opleiding - een duidelijk inzicht in eisen en verwachtingen, rechten en plichten te helpen verwerven;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

3.3. om de studenten een realistische kijk op hun eigen startcompetenties en hun eigen mogelijkheden te leren krijgen?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 4 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen beter greep te krijgen op relevante factoren in zichzelf en in hun omgeving?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate bieden we kansen ...

4.1. om de studenten o.m. via instrumenten (een volgsysteem, een vragenlijst, ...) beter greep te laten krijgen op factoren in zichzelf en in hun omgeving die hun kansen op wel / niet optimaal functioneren beïnvloeden;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

4.2. om de studenten via zelfreflectie werkpunten te helpen vastleggen in functie van het beter functioneren binnen de opleiding;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 5 Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijke studie- en studentenbegeleiding uit te bouwen?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

5.1 om de studenten duidelijk zicht te geven op de doelen, verwachtingen en de eigen aanpak van elk opleidingsonderdeel;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

5.2 om voor de studenten via leer- of studeergroepen een systematisch aanbod uit te werken over leren leren en leren studeren;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

5.3 om voor studenten met leer- of studieproblemen remediëringmogelijkheden aan te bieden (helpen reflecteren en individuele werkpunten vastleggen en uitvoeren, ...)?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

5.4 om studentenbegeleiding niet te beperken tot studie- of leerbegeleiding, maar ook oog te hebben voor eventuele emotionele en / of sociale problemen

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 6 Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijk taalbeleid uit te werken en te realiseren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

6.1 om via screening - al dan niet aan de hand van een screeningsinstrument - bij de studenten eventuele problemen op te sporen en daarbij af te bakenen wat de rol van taal is binnen de gesignaleerde problemen?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

6.2 om voor de studenten n.a.v. de screening concrete, realistische en evalueerbare acties te plannen en uit te voeren op verschillende niveaus (lector, vakgroep, team, departement ...) om de taalvaardigheid van de studenten te verhogen,

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

6.3 om de uitgevoerde acties om de taalvaardigheid van studenten te verhogen, te evalueren en zo nodig bij te sturen in functie van beter leerrendement bij studenten en in functie van het creëren van gelijke(re) onderwijskansen voor de studenten;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 7 DO-OPL 7 Benut de opleiding voldoende kansen om voor de studenten flexibele leerroutes uit te werken en te realiseren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

7.1 om voor de studenten in de diepte te differentiëren en om zij-instroom en alternerend leren te valoriseren vanuit verworven of anders te verwerven competenties;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

7.2 om een flexibele leerroute te hanteren in het kader van het competentieleren, waarbij het registreren, het opvolgen en het bijsturen van het handelingstraject en de competentieontwikkeling van de student centraal staan?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 8 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken binnen het team?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

8.1. om doorstroming en / of oriëntering optimalere kansen te geven door hierrond als team te overleggen en samen te werken;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

8.2. om collega's te betrekken bij het verzamelen van gegevens, bij het (helpen) duiden ervan en bij het (helpen) nemen van initiatieven?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 9 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken en met bestaande ondersteuningsstructuren?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

9.1 om samen te werken met ondersteuningsstructuren binnen de hogeschool;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

9.2 om samen te werken met ondersteuningsstructuren buiten de hogeschool;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

DO-OPL 10 Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

In welke mate benutten we kansen ...

10.1. om de bestaande bronnen (materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven, ...) te hanteren i.v.m. doorstroming en oriëntering;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

10.2 om kritisch te reflecteren op onze eigen kennis, vaardigheden en attitudes i.v.m. doorstroming en oriëntering, om leerbehoeften te leren detecteren en in het verlengde daarvan acties te leren ondernemen;

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

10.3 om samen te werken met externen met het oog op het vergroten van onze deskundigheid m.b.t. doorstroming en oriëntering?

Huidige situatie: + ± - ?	Veranderen: ja neen ?
------------------------------------	-------------------------------------

Ingang 3: Concretisering van de GOK-doelen binnen de opleiding

Welke kansen benutten we als opleiding om voor de studenten een optimale doorstroming en oriëntering (DO-OPL) te leren realiseren?

DO-OPL 1 Benut de opleiding voldoende kansen om expertise te verwerven m.b.t. het hoofdoel en het begrippenkader i.v.m. doorstroming en oriëntering van de studenten?

Mogelijke initiatieven:

- inzicht opdoen over:
  - de verschillende onderdelen van een beleid voor een optimale doorstroming en oriëntering van de studenten;
  - voorwaarden voor een vlotte doorstroming en oriëntering van de studenten;
  - het uitbouwen van maatregelen in functie van een optimale doorstroming van de studenten;
  - de factoren in studenten en in hun omgeving die een rol kunnen spelen bij het ontstaan van problemen bij de doorstroming en oriëntering;
  - hoe problemen m.b.t. doorstroming en oriëntering kunnen worden aangepakt;
- reflecteren op het belang van het werken aan een doorstroming in functie van het verwerven van competenties.

DO-OPL 2 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen zich te informeren over de opleiding als geheel, over keuzemogelijkheden binnen of in het verlengde van de opleiding en om de studenten te begeleiden bij hun keuzes (oriëntering)?

Mogelijke initiatieven:

Werk maken van:

- een open en verantwoord rekruteringsbeleid;
- een brochure die een duidelijk beeld geeft van de kenmerken, verwachtingen en toekomstperspectieven van de opleiding en van keuzemogelijkheden binnen of in het verlengde van de opleiding;
- het in kaart brengen van de studenten die extra aandacht nodig hebben bij een keuzeprocess;
- begeleidingsgesprekken voor studenten die
  - voor een keuze staan;
  - die twijfelen aan hun keuze;
  - die (mogelijk) niet op hun plaats zitten;
  - die (mogelijk zullen) afhaken;
- de studenten helpen inzicht te krijgen in hun interesses, capaciteiten, ... die een rol kunnen spelen bij het maken van een keuze.

DO-OPL 3 Biedt de opleiding voldoende kansen voor de studenten om zich een juiste voorstelling van zichzelf in de lerarenopleiding te helpen maken en om hen voldoende te richten op zichzelf, hun eigen mogelijkheden en de verwachtingen van de opleiding (instroom- en instapbeleid)?

Mogelijke initiatieven:

- tijdens de eerste weken van de opleiding werk maken van een gedegen en open presentatie van de opleiding;
- duidelijke informatie geven over eisen en verwachtingen, rechten en plichten;
- initiatieven nemen waarbij de studenten – direct en indirect – hun eigen mogelijkheden leren kennen, waarbij hen respect wordt aangeboden en vertrouwen in hun eigen mogelijkheden wordt gestimuleerd;
- aanbieden van een instapmodule
  - waarbij het accent van bij het begin meer ligt op actieve participatie van de student, zelfstandigheid en zelfsturing;
  - waardoor de studenten een beeld krijgen van de verwachtingen van de opleiding, hun eigen competenties en de uitdagingen waarvoor ze staan;
- aanbieden van een introductie cursus voor doelgroepstudenten met als bedoeling
  - hen een gevoel van veiligheid en vertrouwdheid te bezorgen;
  - hen bewust te maken van de noodzaak van een gerichte studiemethode en/of een onmiddellijke aanpak van eventuele taalproblemen.

DO-OPL 4 Biedt de opleiding voldoende kansen om de studenten te helpen beter greep te krijgen op relevante factoren in zichzelf en in hun omgeving?

Mogelijke initiatieven:

- via gesprek, een vragenlijst, een studentvolgsysteem ...de studenten helpen zicht krijgen op de factoren die een rol spelen op hun functioneren binnen de opleiding, enerzijds factoren bij de student zelf (motivatie, zelfvertrouwen en energie, houding en aanpak tijdens de lessen, ...), anderzijds factoren in de context (organisatie van de opleiding met bv. lessenrooster en stageplanning, de aanpak van contacturen, de studentenbegeleiding, ...);
- de studenten helpen te (leren) reflecteren op hun functioneren (bv. aan de hand van de reflectiecyclus van Korthagen: actie - retrospectie - bewustwording - ontwikkelen van alternatieven + keuze - uitproberen in een nieuwe situatie, ...) en hen zo helpen op zoek te gaan waar en hoe ze een en ander efficiënter kunnen aanpakken en bijsturen;
- de studenten via een portfolio helpen (leren) reflecteren over vorderingen, zwaktes-sterktes, werkpunten, prioriteiten, ... wat betreft competenties.

DO-OPL 5 Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijke studie- en studentenbegeleiding uit te werken en te realiseren?

Mogelijke initiatieven

- De studentenbegeleiding structureel uitbouwen door:
  - studenten te stimuleren elkaar te ondersteunen;
  - binnen opleidingsonderdelen initiatieven te nemen die de studenten helpen zicht te krijgen op doelen en verwachtingen, aanpak, evaluatievorm, ...;
  - deze initiatieven binnen de opleidingsonderdelen te coördineren met als doel overbodige overlappingsen en tegenstellingen te vermijden;
  - in kader van het onderwijsgebeuren extra begeleiding uit te bouwen, bv. studiebegeleiding, studeergroepen, een contactpunt studentenondersteuning, ...;
  - waar nodig (externe) deskundigen te betrekken;
- *Bij het uitbouwen van de studentenbegeleiding oog te hebben voor:*
  - studie- en leerbegeleiding;

- begeleiding van psycho-sociale problemen;
- trajectbegeleiding;
- begeleiding van groepsprocessen;
- socio-economische problemen.

DO-OPL 6: Benut de opleiding voldoende kansen om een degelijk taalbeleid uit te werken en te realiseren?

Mogelijke initiatieven:

Werk maken van:

- een gezamenlijke visie op taal, taalvaardigheid en taalvaardigheidsonderwijs;
- het bepalen van minimumdoelstellingen taalvaardigheid voor de opleiding en voor de beroepsuitoefening;
- een analyse van de sterke en de zwakke kanten van de opleiding op het vlak van taalvaardigheidsonderwijs en het benutten van alle leerkansen op het vlak van taalvaardigheid binnen alle opleidingsonderdelen;
- het uitvoeren van screenings (al dan niet aan de hand van een screeningsinstrument) om ...
  - problemen te identificeren en te analyseren (o.m. sterkte- / zwakteanalyse);
  - af te bakenen: wat is de rol van taal binnen gesignaleerde problemen;
- het bepalen van prioriteiten en het formuleren en uitvoeren van concrete, realistische acties op verschillende niveaus (lector, vakgroep, team, departement) om de taalvaardigheid van de studenten te verhogen, al dan niet aansluitend bij bestaande impulsen;
- het evalueren van en reflecteren op uitgevoerde acties om de taalvaardigheid van de studenten te verhogen, o.m.:
  - het meten van leerrendement bij studenten;
  - communiceren over de opbrengst met de betrokken lectoren;
- het bijsturen van acties en van het vervolg-actieplan.

DO-OPL 7 Benut de opleiding voldoende kansen om voor de studenten flexibele leerroutes uit te werken en te realiseren?

Mogelijke initiatieven

- het opleidingsprogramma zodanig uitwerken dat studenten op eigen tempo een aangepast curriculum kunnen doorlopen;
- de te verwerven competenties in modules aanbieden, waarbij elke module vertrekt vanuit een gemeenschappelijke opstart en zich nadien - na een eerste assessmentmoment - opsplijt in verschillende leerroutes;
- afhankelijk van de noden de studenten binnen de diverse trajecten verschillend begeleiden om hen zo te ondersteunen in het verwerven van de nodige vaardigheden;
- het bewaken van de werkdruk voor studenten;
- de spreiding van de opleiding in meer jaren, waarbij tijdens de eerste jaren ruimte is voor remediëren en coachen;
- alternerende opleiding waarbij betrokkenen bijvoorbeeld halftijds werken in scholen.

DO-OPL 8 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken binnen het team?

DO-OPL 9 Benut de opleiding voldoende kansen om bij doorstroming en oriëntering samen te werken met bestaande ondersteuningsstructuren?

Mogelijke initiatieven

- tijd investeren in:
  - overlegmomenten;
  - vakoverschrijdend samenwerken aan inhouden, leergebieden, methodieken of modules;
  - vormen van teamteaching;
- een open politiek voeren om de expertise van externen in de school binnen te halen via
  - vormingstrajecten voor lectoren;
  - vormingstrajecten voor studenten;
  - gastcolleges;
  - samenwerkingsverbanden;
  - beroep doen op de tweede lijn als onze hogeschool een oriënterings- en of doorstromingsprobleem zelf niet optimaal kan aanpakken;
  -

DO-OPL 10 Benut de opleiding voldoende kansen om zich te ontwikkelen als een permanent lerende op het vlak van doorstroming en oriëntering?

Mogelijke initiatieven

Investeren in

- diverse bestaande materialen, tijdschriften, nascholingsinitiatieven m.b.t. doorstroming en oriëntering;
- het kritisch reflecteren op eigen kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. doorstroming en oriëntering;
- het detecteren van eigen leerbehoeften m.b.t. doorstroming en oriëntering om in het verlengde daarvan acties te ondernemen;
- het leren samenwerken met externen (CLB, begeleiders, hulpverleners, ...) met het oog op het vergroten van de deskundigheid m.b.t. doorstroming en oriëntering.

Literatuurlijst Ervaringsgericht onderwijs

Observatie – gericht kijken

Laevers, F. (Ed.) (1993). *The Leuvense Betrokkenheidsschaal voor Kleuters (LBS-K)* [Reeks Onderzoek, Opleiding en Begeleiding nr. 1] [handleiding and videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Laevers, F., Peeters, A. & Vanwijnsberghe, P. (1994). *The Leuvense Betrokkenheidsschaal voor Leerlingen (LBS-L)* [Reeks Onderzoek, Opleiding en Begeleiding nr. 2] [handleiding and videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Laevers, F., et al. (2001). *Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (KVS-K)*. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Laevers, F. & Laurijssen, J. (2001). *Welbevinden, betrokkenheid en tevredenheid van kleuters en leerlingen in het basisonderwijs. Een draaiboek voor systematische observatie en bevraging. Eindrapport OBPWO-project 98.07*. Leuven: Onderzoekscentrum voor Kleuter- en Lager Onderwijs.

Laevers, F. (1998). *Een procesgericht Kindvolgsysteem voor Leerlingen (KVS-L)* [Reeks Basisonderwijs nr. 3]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Sultano, S. (2003). Het procesgericht kindvolgsysteem. De eerste stappen zijn gezet. *Kleuters & IK*, 19 (1), 28 – 30

Laevers, F. & Verhoeven, A. (2003). Een procesgericht Leerlingenvolgsysteem voor het secundair onderwijs. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Preventie – rijke kansen voor alle kinderen: een zorgbrede aanpak

Brebels, L. e.a. (1995-1996). Peuters leren kiezen. *Kleuters en Ik*, jaargang 15, nr. 1

Deboutte, G. (2001). Verbondenheid beleven. Jong en oud vinden elkaar rond speelgoed, kunst en spel. *EGO-Echo*, 3 (3), 26 – 30.

Deboutte, G. (2002). Verbondenheid is meer dan je goed voelen. *Kleuters & Ik*, 18 (1), 2 – 5.

Deboutte, G. (2002). Verbondenheid be-léven: het kan! *EGO-Echo*, 4 (2), 10 – 14.

Deboutte, G. (2002). Samenwerking met ouders vanuit 'verbondenheid' bekeken. *EGO-Echo*, 4 (3), 13 – 14.

Deklerck, J., Depuydt, A. & Deboutte, G. (Red.) (2001). 'Verbondenheid' als antwoord op 'de-linkwentie'? *Preventie op een nieuw spoor*. Leuven: ACCO.

Depuydt, A. (2001). Verbondenheid: de derde pijler in de ervaringsgerichte vormingsstheorie. *Egoscoop*, 5 (4), 2 – 4.

- Derycke, C., Laevers, F. & Vanhoutte, T. (2003). *Omgaan met kansarmoede in de basisschool*. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Hoeymans, H. & L. Heylen (2002). Werken aan ontwikkelingskansen. *Kleuters & ik*, 18 (4), 13-14.
- Laevers, F. (1994-1995). Ervaringsgericht werken en de rol van de leerkracht. Deel 1: Het vrij kleuterinitiatief. *Kleuters en Ik*, jaargang 14, nr. 4, p. 10-12
- Laevers, F. (1994-1995). Ervaringsgericht werken en de rol van de leerkracht. Deel 2: De milieuverrijking, *Kleuters en Ik*, jaargang 15, nr. 2, p. 4-6
- Laevers, F. & Moons, J. (1997). *Introductie in de 10 actiepunten. Werken aan welbevinden en betrokkenheid bij kleuters* [videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Laevers, F. (2001). Ervaringsgerichte waardenopvoeding. Verbondenheid is de kern. In A. Depuydt, J. Deklerck & G. Deboutte (red), *'Verbondenheid' als antwoord op 'de-link-wentie'?* *Preventie op een nieuw spoor* (pp. 174 – 184). Leuven: ACCO.
- Laevers, F., Werkers M. & Devis, I. (1997). *Ervaringsgericht werken met jonge kinderen. Een voormiddag bij 3-jarigen*. [handleiding en videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Laevers, F., Carmen, L. & Bogaerts M. (1997). *Ervaringsgericht werken met jonge kinderen. Een voormiddag bij 4-jarigen*. [handleiding en videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Laevers, F., Bogaerts M. & Moons, J. (1997). *Ervaringsgericht werken met jonge kinderen. Een voormiddag bij 5-jarigen*. [handleiding en videocassette]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
[Drie video-impressies met een handleiding die achtergrondinfo bevat omtrent de klas, de organisatie en het dagverloop. Vanuit de video-beelden wordt de band gelegd met leerkrachtstijl, de 10 actiepunten en de ontwikkeling van kinderen].
- Peeters, L. & Massart, B. (2002). Meer leraars in de klas? Werken met leefgroepen in de kleuterschool. *Kleuters & Ik*, 18 (4), 2 – 5.
- Van den Broeck, K. (2002). Hoe verbind je 20 kleuters met elkaar en met jezelf? *Kleuters & Ik*, 18 (2), 19-21.
- Van Keer, F. (2002). Ontspannen kinderen op school? *EGO-Echo*, 4 (2), 2 – 4.
- Vanspauwen, P. (2001-2002). De Boekenbende Aan Huis. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 3, p. 26-27.
- Verhoeven, A. (2001). Werken aan welbevinden en betrokkenheid van leerlingen in het secundair onderwijs. *Egoscoop*, 5 (3), 18 – 20.

Remediëring – begeleiding van kinderen met problemen

Aerden, I., Laevers, F. & Vanhoutte, T., *Als het sociaal-emotioneel moeilijk gaat... Praktijkverhalen over leerlingen in de basisschool*. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Depondt, L. (1988-19989). Ze kunnen toch niet kiezen. Ondersteunen en verrijken van het keuzeproses bij kleuters. *Kleuters en Ik*, jaargang 8, nr. 2, p. 7-12

Kog, M., Laevers, F. & Vandenbussche E. (1993). *Een ervaringsgerichte strategie voor kleuters met sociaal-emotionele problemen. Van screening tot interventie*. [Reeks Onderzoek, Opleiding en Begeleiding nr. 3]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Kog, M., Laevers, F. & Vandenbussche E. (1994). *Wat ik nodig heb! Interventies voor kleuters met sociaal emotionele problemen* [Reeks Kleuteronderwijs nr. 3]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Kog, M. & Vandenbussche(1994-1995), „Staat mijn kiesklok juist?, *Kleuters en Ik*, jaargang 14, nr. 3

Kog, M., Laevers, F. & Vandenbussche E. (1996). *Als ontwikkeling vastloopt. Procesgericht begeleiden van risicokleuters* [Reeks Kleuteronderwijs nr. 7]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Laevers, F. & Van Sanden, P. (1996). *Kleurig klashouden. Ervaringsgericht werken met kansbelemmerden en migranten in het kleuteronderwijs* [Reeks Kleuteronderwijs nr. 8]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Van den Broeck K. & Van Sanden P. (1996). *Juf tussen culturen. Praktijkverhaal over ervaringsgericht werken met 2,5 en 3-jarige kansbelemmerden en migranten* [Reeks Kleuteronderwijs nr. 9]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Socio- emotionele ontwikkeling

Aerden, I. (1999). Moeilijke kinderen of ... kinderen die het moeilijk hebben? Oog hebben voor donkere kleuren in de belevingen van kinderen. *EGO-Echo 1* (2) 7-11.

Bakkers, E. (2002). Atelieridee 5: Ervaren van verschillen in relatiewijzen. *EGO-Echo*, 4 (4), 18-21.

Cornelissen, G. (2002). Het 'huis vol gevoelens en axen'. *EGO-Echo*, 4 (2), 5 – 9.

Daemen, E., Debue, A. (Red.), De Vleeschhouwer, M., Van De Castele, B. & Josephy, H. (2003). *Axen in actie. Bronnen- en praktijkboek voor sociale vaardigheden in de basisschool*. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.

Depondt, L (2001). Een boekenkist vol gevoelens. Werken met gevoelsgeladen kinderliteratuur. *EGO-Echo*, 3 (4), 18 – 19.

Depondt, L (2002). 'Misschien durven we samen: ik en jij? (deel 1). *Kleuters & Ik*, 18 (2), 10 – 13.

- Depondt, L. (2002). Durven, willen, kunnen (deel 3). *Kleuters & Ik*, 18 (4), 26 – 28.
- Depondt, L. (2002). Een boekenkist vol gevoelens. Boeken over de dood. *EGO-Echo*, 4 (1), 9 – 13.
- Depondt, L. (2002). Emotionele ontwikkeling. De groeivitamines durven, willen en kunnen. *De wereld van het jonge kind*, 29, 266 – 269.
- Depondt, L. (2003). “Suf, loom en lusteloos na een slaaploze nacht.” Met de ‘Tintelboeken’ aan de slag rond basisbehoeften. *Kleuters & Ik*, 19 (1), 10 – 13.
- Depondt, L., Laevers, F & Moons, J. (2002). Na de ‘Doos’ nu ook het ‘Huis vol gevoelens en Axen’. *Kleuters & Ik*, 18 (O), 13 – 17.
- Kog, M., Moons, J. & Depondt, L. (1997). *Een doos vol gevoelens* [een speelleerset voor kinderen van 3 tot 8 jaar]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Laevers, N., Cuvelier, N., Moons, J. & Debue, A. (2001). *Een huis vol gevoelens en axen* [een speelleerset voor kinderen van 5 tot 12 jaar]. Leuven: Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs.
- Plessers, V. (2002). Ik mis mijn vriendjes. *Kleuters & Ik*, 18 (2), 28 – 30.
- Theberath, V. & M. Verheyen (2002). Atelieridee 6: Omgaan met verschillen. *EGO-Echo*, 4, (4), 22-24.
- Van Keer, F. (2002). Sociaal-emotionele opvoeding. Kijken vanuit het kindperspectief. *EGO-Echo*, 4 (1), 2 – 5.
- Verheyen, M., Clijsters, S. & Clijsters, L. (2002). Atelieridee 4: Axeneiland. *EGO-Echo*, 4 (4), 16-17.
- Vermeersch, B., Relationeel-seksuele opvoeding bij jonge kinderen. *EGO-Echo*, jg. 1, nr. 4, 16-19

Reeksen kinderboeken rond gevoelens:

Een tuin vol gevoelens (vijf prentenboeken rond emoties waarin foto’s van échte groenten de hoofdrol spelen)

- Freyman, S. & Elffers, J. (2001). *Wat schilt er met je?* Leuven: Cego Publishers.
- Freyman, S. & Elffers, J. (2001). *De neus van Dr. Pompeus*. Leuven: Cego Publishers.
- Freyman, S. & Elffers, J. (2002). *Eén eenzaam zeepaardje*. Leuven: Cego Publishers.
- Freyman, S. & Elffers, J. (in voorbereiding). *Pat en knoop*. Leuven: Cego Publishers.
- Freyman, S. & Elffers, J. (in voorbereiding). *Hond bijt hond*. Leuven: Cego Publishers.

Tintelboeken (zes prentenboeken rond zes basisbehoeften)

- Depondt, L. (2002). *Ssst, Streepje slaapt!* Leuven: Cego Publishers.
- Depondt, L. (2002). *Klein Kikje toch!* Leuven: Cego Publishers.
- Depondt, L. (2002). *Hop wil naar huis*. Leuven: Cego Publishers.
- Depondt, L. (2002). *Kaspers rattenplan*. Leuven: Cego Publishers.
- Depondt, L. (2002). *Veertje vliegt!* Leuven: Cego Publishers.
- Depondt, L. (2002). *Lach maar, Leentje!* Leuven: Cego Publishers.

Depondt, L. (2003). *Handleiding en activiteitenboek bij de tintelboeken*. Leuven: Cego Publishers.

Hartenboeken (tien verhalen over kinderen in een 'moeilijke situatie)

- De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Morgen ben ik weer beter*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Mag het licht nog even aan?* Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Opa duurt ontelbaar lang*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Altijd moeten ze mij hebben*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Maar jij blijft mijn papa*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1996). *Handleiding*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1997). *Een kind van ver*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1997). *Bang voor de bende*. Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1997). *Ik ben er ook nog!* Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1997). *Waar is mama?* Den Bosch: Malmberg.
De Bode, A. & Broere, R. (1997). *Ridders in mijn bloed*. Den Bosch: Malmberg.

Geweld? Voor geen geld! (zes dierenverhalen over zes conflictsituaties)

- Girardet, S. (2003). *Wolven tegen wolven*. Leuven: Cego Publishers.
Girardet, S. (2003). *De mol en de aapjes*. Leuven: Cego Publishers.
Girardet, S. (2003). *Het biggetje en het varken*. Leuven: Cego Publishers.
Girardet, S. (2003). *De kamelen en de dromedaris*. Leuven: Cego Publishers.
Girardet, S. (2003). *De worm en de vogels*. Leuven: Cego Publishers.
Girardet, S. (2003). *De kat en de muis*. Leuven: Cego Publishers.

Tweelingboeken (vier verhalen over telkens twee kinderen die net iets anders zijn)

- Broere, R. (2002). *Een domme zet*. Leuven: Cego Publishers.
Broere, R. (2002). *Verstoppertje*. Leuven: Cego Publishers.
Broere, R. (2002). *Twee druppels water*. Leuven: Cego Publishers.
Broere, R. (2002). *Rare sprongen*. Leuven: Cego Publishers.
Broere, R. (in voorbereiding). *Handleiding*. Leuven: Cego Publishers.

Reuzenboeken (zes prentenboeken rond zes basisbehoeften)

- Depondt, L. (2003). *Wat een reuzeslok!* Leuven: Cego Publishers.
Depondt, L. (2003). *Wat een reuzeknuffel!* Leuven: Cego Publishers.
Depondt, L. (2003). *Wat een reuzenplons!* Leuven: Cego Publishers.
Depondt, L. (2003). *Wat een reuzesprong!* Leuven: Cego Publishers.
Depondt, L. (2003). *Wat een reuzeklim!* Leuven: Cego Publishers.
Depondt, L. (2003). *Wat een reuzeslok!* Leuven: Cego Publishers.

Depondt, L. (1996). *Dichter bij mij*. Leuven: Cego Publishers. (kinderpoëzie)

Ouderparticipatie

Bakkers, E. (2001-2002). Een ouderavond met contractwerk voor ouders. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 19-21.

Derycke, C. & R. Dewalsche & L. Heylen (2001-2002). Hoe kan ouderparticipatie vorm krijgen? *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 8-13.

Derycke, C. & R. Dewalsche (2001-2002). Samenwerken met ouders op school. *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 3, p. 8-11.

- Francken, D. (2001-2002). Dansen op het slappe koord van de ouderwerking – Praktijkverslag Gemeentelijke lagere school, Brecht. *EGO-Echo*, Jg. 4, nr. 3, p. 15-18.
- Herbots, H. (2001-2002). Papadag. *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 3, p. 14.
- Heylen, L. (2001-2002). Ouders en huiswerk. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 18.
- Heylen, L. (2001-2002). Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 4-7.
- Heylen, L. (2001-2002). Oudergesprekken. Interview met Maurits Wismans. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 22-25.
- Maex, J. (2001-2002). Op kaboutertocht met de ouders. *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 3, p. 28-29.
- Plessers, V. (2001-2002). Boeiende ouderavond. Een ideeënbus. *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 3, p. 2-4.
- Redactie (2001-2002). Enquête: wat ouders erover denken. *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 3, p. 32.
- Vandenput, K. & Schoolopbouwwerk Heusden-Zolder (2001-2002). Ouders thuis in een taal vol school. Allochtone ouders leren hoe de basisschool werkt. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 26-27
- Van Westenbrugge, J. & M. Bolsius (2001-2002). Betrokkenheid van ouders bij onze school – Praktijkverslag Basisschool De Pijler, Maasdam. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 2-3.

Werkvormen

- Bakkers, E., L. Heylen (2000-2001). Vakoverschrijdend werken. Geen ruimte voor routine en sleur! *EGO-Echo*, jg. 3, nr. 3, 8-11.
- Bakkers, E. & L. Heylen (2001). *Projectwerk. Een opening naar de werkelijkheid*. CEGO, pp. 168.
- Dekeyser P. (2000-2001). Over kindparticipatie bij schoolspeelplaatsprojecten. *EGO-Echo*, jg. 3, nr. 4, 10-12.
- Van Keer, H. (2001-2002). Coöperatief leren. Met twee is beter dan alleen. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 1, 19-22.
- Bakkers, E. (2001-2002). Actie in ateliers! *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 4, p. 2-5.
- Bakkers, E. (2001-2002). Hoe organiseer je atelierwerk? *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 4, p. 6-11.
- Heylen, L. (2002-2003). In de kijker: Hoekenwerk om te kunnen differentiëren in de klas. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 2, p. 26-29.
- Vankeer, F. (2002-2003). Hoekenwerk verrijken via klaswinkels. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 2, p. 15-18.
- Van Puyenbroeck, B. (2002-2003). Horizontaal of vakoverschrijdend onderwijs. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 1, p. 3-9.

Schoolvakken

Depuydt A., R. Vandormael R. & L. Roegiers (2000-2001). Wereldoriëntatie: ingang tot het ervaren van verbondenheid. *EGO-Echo*, jg. 3, nr. 3, 21-25.

Trippas, M. (2000-2001). Wereldoriëntatie is leren voor het leven. In gesprek met Jacky Ieven. *EGO-Echo*, jg 3, nr. 3, 4-7.

Verschaffel L. & E. De Corte (2000-2001). Vraagstukken kunnen oplossen: een kwestie van 'geluk hebben'? *EFGO-Echo*, jg. 3, nr. 4, 13-17.

Weinberg, J. (2000-2001). Waarom moet ik dat allemaal opschrijven? Thematisch werken en ... beginnende geletterdheid. *EGO-Echo*, jg. 3, nr. 3, 12-17.

Bertrands, E. & R. De Walsche (2001-2002). Hoe loopt het met ... bewegingsopvoeding in de kleuterschool? *Kleuters & ik*, jg. 18, nr. 4, p. 32.

Bakkers, E. (2001-2002). Technisch lezen – bron van ergernis of plezier? *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 2, 19-21.

(Samenwerking met het) buitengewoon onderwijs

Clijsters, H. (2001-2002). EGO in het Buitengewoon Onderwijs. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 2, 24-27.

Clijsters, H. (2001-2002). EGO in het Buitengewoon Onderwijs. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 2, 22-25.

De Schrijver, A. & H. Peys & M. Seynaeve & R. Stevens (2002-2003). Mini-dossier Inclusief onderwijs: Het verhaal van Sofie. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 1, p. 19-20.

De Vroey, A. (2002-2003). Mini-dossier Inclusief onderwijs: synthese van onderwijsvernieuwing en sociaal beleid. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 1, p. 21-26.

Mels, R. (2002-2003). Minidossier Inclusief onderwijs: Enkele gulden regels voor een geslaagde inclusie. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 1, p. 26-27.

Schoolteam / organisatie

Clement, M & Sel, W., Scholen kijken naar zichzelf. Hoe zelfevaluatie meer kans op slagen geven? *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 4, 10-12

Depuydt, A. (2001-2002). Verbondenheid als sleutel tot een veranderingsproces in het schoolteam. *Egoscoop*, jg. 6, nr. 1, 2-3.

Heylen, L. (2001-2002). Een gesprek met Wim Lambrechts, interne zorgverbreder. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 2, 26-29.

Laevers, F., Waarom het de kinderen zelf niet vragen? *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 4, 8-9

Laevers, F. & Vermeersch, B., Samen school maken. Hoe de dynamiek in kinderen, teamleden en schoolgemeenschap ten volle benutten? *EGO-Echo*, jg. 2 nr. 4, 14-18

Mels, R. (2001-2002). Test je school. De onderwijzer als partner van ouders/verzorgers. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 3, p. 28-30.

Stevens, L. (2000-2001). De leerling als steunbron voor zijn leraar. *EGO-Echo*, jg. 3, nr. 4, 8-9.

Thoen, T., E. Desmet & D. Schepens (2001-2002). Er zijn geen zondebokken of zwarte schapen meer.

Het verhaal van een school in evolutie. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 1, 6-8.

Vermeersch, B., Kwaliteitszorg: het beste halen uit leerkrachten én leerlingen. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 4, 2-7

Vermeersch, B., Je hebt het wel getroffen met die leerkrachten. De schoolleider als coach van het schoolteam. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 4, 13-17

Competenties

Laevers, F. (2000-2001). Expressie maakt de mens. Kunstzinnige vorming in ErvaringsGericht Onderwijs. *De Wereld van het Jonge Kind*, jg. 28, nr. 10, 297-300.

Plessers V. (2001-2002). Aan de slag met ... competenties. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 1, 19-23.

Vandormael R. (2000-2001). Beter kijken naar creativiteit bij kleuters: het rendeert. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 0, 8-11.

Pirotte, S. (2002-2003). Werken rond fysieke kennis. Een 'manier van denken' ontwikkelen. *Kleuters & ik*, jg. 19, nr. 2, p. 19-22.

T'Kindt, H. (2002-2003). Evaluatie in een ervaringsgerichte school. *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 2, p. 6-12.

Fundamenteel leren

Laevers, F. (1993). Deep-level-learning: An exemplary application on the area of physical knowledge. *European Early Childhood Research Journal*, 1, 53 - 68.

Laevers, F. (1994). The innovative project "Experiential Education" and the definition of quality in education. In F. Laevers (Ed.), *Defining and assessing quality in early childhood education* (pp. 159-172). Leuven: Leuven University Press.

Laevers, F. (1997). Assessing the quality of childcare provision: "Involvement" as criterion. *Researching Early Childhood*, 3, 151-165.

- Laevers, F. (1998). Understanding the world of objects and of people: Intuition as the core element of deep-level-learning. *International Journal of Educational Research*, 29, 69-85.
- Laevers, F. (2000-2001). Over de plek waar het leven zich voltrekt: de ervaringsstroom. *Egoscoop*, jg. 5, nr. 2, 2-3.
- Laevers, F. (2001). Het menselijk potentieel ontsluiten. *EGO-Echo*, jg. 4, nr. 4, 4-5.
- Laevers, F. (2001). Het menselijk potentieel ontsluiten. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 0, 4-5.
- Laevers, F. (2001-2002). De toekomst is maakbaar. Het menselijk potentieel ontsluiten is wat het E.G.O. drijft. *Kleuters & Ik*, jg 18, nr. 1, 2-6.
- Laevers, F. (2001-2002). De toekomst is maakbaar. Het menselijk potentieel ontsluiten is wat het E.G.O. drijft. *EGO-Echo*, jg 4, nr. 1, 26-30.
- Laevers, F. (2002-2003). Hoe het onderwijs doelgericht maken? *EGO-Echo*, jg. 5, nr. 1, p. 10-14.
- Laevers, F. (2002-2003). Hoe het onderwijs doelgericht maken? *Kleuters & ik*, jg. 19, nr. 1, p. 2-6.
- Coenen A. (2001-2002). Doelgericht én ervaringsgericht werken in de kleuterklas. *Kleuters & Ik*, jg. 18, nr. 1, 24-28.

Literatuurlijst Intercultureel Onderwijs

Delrue, K. en Hillewaere, K. (2000). *De druiven zijn toch te zuur...Schooletnografisch onderzoek in het Secundair Onderwijs*. Onuitgegeven onderzoeksrapport.

Ernalsteen, V. (2001). *De ICO-mobiel. Handreiking voor een interculturaliseringstraject*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Ernalsteen, V. (2002). *Brede schouders. Een werkboek*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Joos, A. en Delrue, K. (2000). *Puur uit de buurt. Een werkboek*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Paelman, F. (2002). *CLIM-Wijzer*. Antwerpen: Uitgeverij De Boeck.

Sierens, S. (ed) (2000). *Us Them Ours. Points for Attention in Designing Interculturally Sound Learning Materials*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Sierens, S. (2002). *De ICO-scoop. Zelfevaluatie-instrument voor basisscholen*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Soenen, R. (1999). *Over Galliërs en managers. Bouwstenen voor intercultureel leren*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Van Lysebettens, H. (2002). *ICO-ON. Werkmap voor interculturalisering van secundaire scholen*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Verlot, M., Sierens, S., Soenen, R. en Suijs, S. (2000). *Intercultureel onderwijs. Leren in verscheidenheid*. Universiteit Gent: Steunpunt ICO.

Literatuurlijst Taakgericht Taalvaardigheidsonderwijs

1 Algemeen

Meer informatie over taakgericht onderwijs in het algemeen en over specifieke onderwerpen van taakgericht onderwijs zijn te vinden in:

Colpin, M., Bogaert, N., Devlieghere, J., Goossens, G., Van Avermaet, P., Van den Branden, K., Vandenbroucke, M. en K. Van Gorp. (red.) (2000). *Een taak voor iedereen. Perspectieven voor taakgericht onderwijs*. Leuven: Garant.

In de lijn van de leerder. Taakgericht Taalonderwijs (themanummer). *Moer* 1997/6

Taalvaardigheid (themanummer). *School- en klaspraktijk* 2002/173.

VON-werkgroep NT2 (red.) 1996. *Taakgericht onderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*, Deurne: Uitgeverij Plantyn.

2 Algemene achtergrondartikelen

Jaspaert, K. (1996). NT1 en NT2 in Vlaanderen en in Nederland. In: S. Kroon & T. Vallen (red.) *Het verschil voorbij. Onderwijs Nederlands als eerste en tweede taal in Nederland en Vlaanderen*. Voorzeten 51. Nederlandse Taalunie. 's Gravenhage. Sdu, 13-41.

Jaspaert, K. & S. Kroon (1998). Naar een typologie van taalonderwijs. *Spiegel* 16/2, 9-26.

Colpin, M., B. Linsen & K. Van Gorp (1997). Taakgericht taalvaardigheidsonderwijs. In: *Gids voor het basisonderwijs*. Diegem: Kluwer editorial, CURR 3030/1-29.

Van Avermaet, P. & K. Van den Branden (1996). Taakgericht onderwijs: theoretische uitgangspunten. In: VON-werkgroep NT2 (red.), *Taakgericht onderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*. Deurne: Uitgeverij Plantyn, 9-20.

Van den Branden, K. & F. Kuiken (1997). Taakgericht taalonderwijs: een nieuw geluid? *Moer* 1997/6, 281-290.

Van den Branden, K. (2000). Zeven vragen over taakgericht onderwijs (en een poging tot antwoord erop...) . *Vonk* 29/3, 3-19.

Van den Branden, K. & P. Van Avermaet (2001). Taal, onderwijs en ongelijkheid: quo vadis? *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid (TORB)* 2000-2001/5-6, 393-403.

Van Gorp, K. (1999). "In die spiegel zie je alles ondersteboven!" Taakgericht taalvaardigheidsonderwijs. *E.G.O.-ECHO voor een ervaringsgericht onderwijs in de basisschool* 1/2, 21-24.

Van Gorp, K. (2001). Op zoek naar mevrouw Kasperek. Taakgericht taalonderwijs, een uitdaging voor iedereen. *JSW (Jeugd in School en Wereld)* 85/8, 12-15.

3 Lezen

Bogaert, N. & G. Goossens (1996). Een hekel aan lezen...? Taakgericht werken met teksten. In: VON-werkgroep NT2 (Red.), *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?* Reeks: *Taalcahiers*. Deurne: Uitgeverij Plantyn, 21-48. (secundair onderwijs)

Bogaert, N. & B. Linsen (2000). Met alle plezier... Het bevorderen van leesvaardigheid bij (autochtone en allochtone) leerlingen in het Vlaamse onderwijsvoorrangsbeleid. *Leesgoed* 27/5, 221-224.

Colpin, M., Ramaut, G., Timmermans, S., Van den Branden, K., Vandenbroucke M. & K. Van Gorp (Red.) (2002). *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideeën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Linsen, B. (1994). Voortgezet Technisch Lezen. *Vonk* 23/3, 15-27.

Linsen, B. & S. Timmermans (2002). Lang zullen ze lezen! Begrijpend lezen in het eerste leerjaar. In: M. Colpin, e.a. (red.), *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideeën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 41-56.

Ramaut, G. & R. Ghesquière (1994). *Hoe anders lezen migranten? Een onderzoek naar het leesgedrag van Turkse, Marokkaanse en Italiaanse migrantenkinderen in Vlaanderen*. Reeks *Taalcahiers*. Deurne: Uitgeverij Plantyn.

Ramaut, G. (1994). Leesgewoonten en leesmotivatie van 8- tot 14-jarigen. Een vergelijkend onderzoek bij autochtone en allochtone kinderen in Vlaanderen. *Spiegel*, 12/1, 23-29.

Vandenbroucke, M. (2002) Motiverend leesonderwijs: een win-win-situatie voor leerkracht en leerlingen. *Schokla* 43/173, 8-17.

Van Gorp, K. & B. Linsen (1996). Lezen: dat doe je 'gewoon'! Een taakgerichte aanpak 'lezen'. *Vonk* 25/5, 19-37.

Verhelst, M. (1999). Prentenboeken voor allochtone kinderen, *Leesidee* 5/4, 182-185.

Lison, G., S. Timmermans & M. Vandenbroucke (1999). *Juf, ik stop niet meer als ik lees! Taakgericht Remediërend Lezen in de basisschool*. EGO-Echo 2/2, 12-16.

Leesonderwijs (themanummer). *Vonk* 32/3.

4 Schrijven

Van den Branden, K. (1997). Leren schrijven doe je niet alleen. Naar een taakgerichte schrijfdidactiek in het basisonderwijs. In: R. Rymenans & H. de Jonghe (Eds.) *Het schoolvak Nederlands. Verslag van de tiende conferentie, Antwerpen, 15 en 16 november 1996*. Beigem: Stichting 'Het Schoolvak Nederlands', 319-326.

Schrijven - Spelling

Vandenbroucke, M. (2000). Spelling, schrijven, spellingvaardigheid, schrijfplezier. Kinderspelen? *Praktijkids voor de basisschool*, december 2000.

5 Spreken en luisteren

Van den Branden, K. (1998). Leerkrachtvaardigheden in spreek- en luisteronderwijs. *Vonk 27/5*, 24-38.

Van den Branden, K. (1996). Ieder zijn zeg. Werkvormen om productie van taalleerders te bevorderen. In: VON-werkgroep NT2 (red.), *Taakgericht onderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*, Uitgeverij Plantyn, Deurne, 121-146.

6 Taalbeschouwing-grammatica

Goossens, G. (2000). Expliciet er dan je denkt! De rol van *focus on form* in taakgericht taalvaardigheidsonderwijs. In: Colpin, M. e.a. (red.), *Een taak voor iedereen. Perspectieven voor taakgericht onderwijs*. Leuven: Garant, 85-104.

Van Gorp, K. (1996). Op zoek naar de wereld achter taal. Taalbeschouwing binnen een taakgerichte aanpak. In: VON-werkgroep NT2 (Red.), *Taakgericht onderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*, Uitgeverij Plantyn, Deurne, 147-178.

Van Gorp, K. (1997). Het wonder van de taal. Taalbeschouwing in de lagere school. *Vonk 27/2*, 18-34.

7 Woordenschat

Bogaert, N. & G. Goossens (1993). Weet ik veel...!? Interactief werken aan woordenschat. *Vonk 22/5*, 28-38. (secundair onderwijs)

Schrooten, W. (1997). De school aan het woord. Een onderzoek naar de lexicale samenstelling van het taalaanbod op de basisschool in Vlaanderen en Nederland. *Spiegel 15/3*, 61-81.

8 Wereldoriëntatie

- Bogaert, N. & K. Van Gorp (2000). Ja, ik wil! Taakgericht vakkenonderwijs is vooral een kwestie van motiveren. In: Colpin, M. e.a. (red.), *Een taak voor iedereen. Perspectieven voor taakgericht onderwijs*. Leuven: Garant, 19-38.
- Callebaut, I. & K. Van Gorp (2002). Een wereld vol taal. Taal in wereldoriëntatie. *Schokla* 43/173, 23-28.
- Van Gorp, K. (1999).). Leren, dat doe je gewoon! Leren leren in wereldoriëntatie-onderwijs in de basisschool. *Vonk* 29/1, 49-56.
- Van Gorp, K. (2000). Geef uw leerlingen 'de ruimte'? Op zoek naar geïntegreerd onderwijs in de bovenbouw van de basisschool. *Moer* 2000/4, 135-146.
- Van Gorp, K. (2002). Gedreven door nieuwsgierigheid. Het gebruik van informatieve bronnen in Wereldoriëntatie. In: M. Colpin, e.a. (red.), *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideoën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 219-238.

9 Nederlands als instructietaal (secundair onderwijs)

- Bogaert, N (1998). Kennisverwerving en taal: de puntjes op de i. *Handboek leerlingenbegeleiding*, Aflevering 24, dec., 109-142.
- Bogaert, N. (2001). Genezen of voorkomen? Taalbeleid en de zaakvakken. *Vonk* 31/1, 44-58.
- Goossens, G. & N. Bogaert (1993). "Bij ons op school spreken ze geen Nederlands". Het verhaal over Nederlands als instructietaal. *Vonk* 22/3, 9-19.
- Goossens, G. & N. Bogaert (1995). Het taalgebruik in schoolboeken: verkenning van een moeilijk terrein. *Impuls* 25/1, 16-25.
- Van den Branden, K. (2000). NIT of NTL? Over de rol van taal in het voortgezet onderwijs? *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 64/2, 25-35.

10 ICT

- Devlieger, M. (1998). De computer en taakgericht taalonderwijs: een avontuur. *Vonk* 28/1, 20-35.

Devlieger, M. (2000), Adventure games in taakgericht onderwijs. In: Colpin, M. e.a. (red.), *Een taak voor iedereen. Perspectieven voor taakgericht onderwijs*. Leuven: Garant, 61-83.

Devlieghere, J. (2002). Terra Nova: ICT ontdekken in de derde graad van het basisonderwijs. *Vonk* 31/5, 3-20.

Schrooten, W. (2001). Lezen met de computer - Seppe speurder en het mysterie van de gestolen zebrastrepen. *Leesgoed* 2001/1, 33-36.

Schrooten, W. (2002) Een computer is geen boek... ICT en taakgericht onderwijs. In: M. Colpin, e.a. (red.), *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideoën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 201-218.

11 Leerkrachtvaardigheden

Colpin, M. & K. Van Gorp (1997). Docentinterventies in taakgericht onderwijs. *Moer* 1997/6, 291-301.

Van Avermaet, P. (1996). Een innige omhelzing tussen de les en de wereld daarbuiten. De rol van de lesgever in taakgericht onderwijs. In: VON-werkgroep NT2 (Red.). *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*. Deurne: Uitgeverij Plantyn, 227-267.

12 Betekenisonderhandeling

Van den Branden, K. (1992). Een onzekere zekerheid. De rol van betekenisonderhandeling bij tweede-taalverwerving. *Gramma/TTT* 1/3, 211-224.

Van den Branden, K. (1995). Klassikale betekenisonderhandeling. Heterogeniteit van het taalniveau kan een troef zijn in de klas. *Samenwijs*, 16/1, 8-10.

Van den Branden, K. (1995). 'Begrijp wie kan!' Over onbegripsproblemen bij leerlingen en hoe ermee omgaan... *Spiegel*, 13/2, 31-47.

Van den Branden, K. (1996). Betekenisonderhandeling in de klas: techniek of tactiek? *Vonk* 26/2, 3-18.

Van den Branden, K. (1997). Zijn er nog problemen? Betekenisonderhandeling in de multiculturele taalklas. Interculturele Communicatie. *Toegepaste taalwetenschap in artikelen* 57/2, 19-32.

13 Coöperatief leren

Humblet, I., I. Schuurmans, P. Van Avermaet & K. Van den Branden (1993). Interactie en taalvaardigheid: ideeën voor het basisonderwijs. *Vonk* 22/5, 9-14.

Van Gorp, K. & N. Bogaert (2002). Als informatie elkaar ontmoet. Samenwerkend leren via verdeelde informatie ter bevordering van de taalontwikkeling. *Vonk* 31/4, 3-17.

14 Differentiatie

Van Gorp, K. & B. Linsen (2002). De Toren van Babel: efficiënt omgaan met verschillen? In: Kroon, S., Vallen, T. & K. Van den Branden (red.), *Omgaan met verschillen. Nederlandse en Vlaamse methodes voor geïntegreerd Onderwijs Nederlands in heterogene klassen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie, 27-50.

Van Gorp, K. (2003). Lezen, dat doe je niet alleen! Differentiatie in een taakgerichte leesaanpak. *Vonk* 32/3, 47-71.

Vanmontfort, M. (1997). Taakgericht werken voor zwakke leerder: verloren moeite? *Moer* 1997/6, 334-342.

15 Toetsing - evaluatie

Bogaert, N. & G. Vandommele (2002). Toetsen kan meer zijn dan meten. De TAS-Taalvaardigheidstoets Aanvang Secundair onderwijs. *Vonk* 32/1, 27-39.

Colpin, M. & S. Gysen (1999). Toetsing van spreekvaardigheid. In: R. Rymenans & H. De Jonghe (Red.), *Het Schoolvak Nederlands. Verslag van de twaalfde conferentie. Antwerpen, 13 en 14 november 1998*. Beigem: Stichting Conferenties Het Schoolvak Nederlands, 101-108.

Colpin, M. & S. Gysen (2002). Bouwkit Leestoetsen. Hoe maak je goede leesvaardigheidstoetsen en wat doe je met de resultaten? In: M. Colpin, G. Ramaut, S. Timmermans, K. Van den Branden, M. Vandenbroucke & K. Van Gorp (Red.), *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideeën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 255-270.

Cré, J., C. Cucchiarini & K. Jaspaert (1996). Taalvaardigheidstoetsen ter ondersteuning van de aanpak in de klas. *Caleidoscoop* 6/3, 20-24.

Cucchiarini, C. & K. Jaspaert (1996). Tien voor taal? Toetsen van taalvaardigheid. In: VON-werkgroep NT2 (red.), *Taakgericht onderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*. Deurne: Uitgeverij Plantyn, 195-226.

Jaspaert, K. en B. Linsen (1997). Succes verzekerd? Effecten van taakgericht onderwijs. *Moer* 1997/6, 362-373.

16 Kleuteronderwijs

- Suykens, E. (2000). Een ie-beest in de klas! Taakgerichte luister-, spreek-, lees- en schrijftaken (Doekatern voor jongere kinderen). *Ego-Echo* 3/1.
- Suykens, E. (2002). De P van Pokemon. Lezen en schrijven in de kleuterklas. In: M. Colpin, e.a. (red.), *Leesrijk school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideoën voor het basisonderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 11-26.
- Van den Branden, K., D. Van den Nulft, M. Verhallen & M. Verhelst (2001). *Referentiekader vroeger tweede taalverwerving. Een referentiekader voor doelstellingen rond vroege NT2-verwerving in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Verhelst, M. (2001). Nederlands als eerste en als tweede taal in het Vlaamse kleuteronderwijs. *Taal Lezen Primair* 5, 14-16.

17 Anderstalige Nieuwkomers

Algemeen

- Broekaert, H., Duran, G. & Mechelmans, C. (1996). Taken: van nul af aan. Taakgericht werken met beginnende leerders. In: VON-werkgroep NT2 (red.), *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?* in de reeks *Taalcahiers*. Deurne, Uitgeverij Plantyn, 97-120.
- Ramaut, G. (2002). Werken aan taalvaardigheid met anderstalige nieuwkomers in de onthaalklas en in de reguliere klas. *Praktijkids voor het basisonderwijs. Rubriek Leerlingen - Zorgverbreding*, 13-64.

Kleuteronderwijs

- Ramaut, G. & M. Sterckx (2002). *De opvang van anderstalige nieuwkomers in de kleuterklas*. Leuven: Steunpunt NT2.

Onthaalonderwijs

- Collijs, K. (2002). Bananen in je oren: van papier naar praktijk. *Schokla* 44/ 176, 16-20.
- Ramaut, G. (2002). Pas aangekomen in leesland. Leesbevordering bij de opvang van anderstalige nieuwkomers in de (onthaal)klas. In: M. Colpin, e.a. (red.), *Leesrijk*

school- en klasklimaat. Een schat aan le(e)sideeën voor het basisonderwijs.
Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 119-128.

Nieuwkomers in de reguliere klas

Ramaut, G. (2002). Een aparte aanpak? De opvang van ex-nieuwkomers in het regulier secundair onderwijs. *Vonk* 32/2, 3-21.

Sterckx, M. (1997). Met vereende (leer)krachten. Decentrale opvang van anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs. *Vonk* 26/5, 22-35. (zie www.nt2.be)

Sterckx, M. (1999). Anderstalige nieuwkomers uit het basisonderwijs in de reguliere klas. Het creëren van krachtige taalleeromgevingen. In: Rymenans, R. en H. De Jonghe (Red.), *Het Schoolvak Nederlands. Verslag van de twaalfde conferentie. Antwerpen, 13 en 14 november 1998*. Beigem: Stichting Conferenties Het Schoolvak Nederlands, 372-380.
(zie www.nt2.be)

Sterckx, M. (2002). Kun jij ademen door je oren? Of hoe op een motiverende manier aan Nederlandse taalvaardigheid werken met anderstalige nieuwkomers. *Schokla* 44/176, 6-15.

Alfabetisering

Sterckx, M. (2000) Hoe til je met 1 lucifer 15 andere lucifers op? De opvang van anderstalige nieuwkomers in de beginperiode. *Vonk* 29/4, 31-38.

Sterckx, M. (2000) Graffiti in de klas. Een manier om anderstalige nieuwkomers uit het secundair taalvaardigheid bij te brengen? *Vonk* 29/5, 19-30.

Wereldoriëntatie

Sterckx, M. & T. Verheyen (2002). Anderstalige nieuwkomers en Wereld(k)uren: een geslaagde combinatie. *Schokla* 44/176, 24-29.

Toetsing

Sterckx, M. (2002). Een nieuwkomer onder de toetsen. *Schokla* 44/176, 30-34.

18 Lerarenopleiding

- Van den Branden, K. (2000). Nascholing en initiële lerarenopleiding: ook taakgericht? In: Colpin, M. e.a. (red.), *Een taak voor iedereen. Perspectieven voor taakgericht onderwijs*. Leuven: Garant, 179-202.
- Van den Branden, K. & B. Linsen (2001). Mijn leerkracht spreekt Chinees. Taal in het hoger onderwijs. In: *Communicatie met studenten. Beleidsmatige en praktijkgerichte ervaringen en reflecties (H-ogelijn Cahiers 3/1)*. Leuven: Acco, 113-130.
- Paus, H., Rymenans, R. & K. Van Gorp (2003). *Dertien doelen in een dozijn. Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.